

శ్రీః

శ్రీమత్కవికథకంఠీరన

శ్రీమన్నిగమాన్తమహాదేశికమధికృత్య

తచ్చరణవిన్యస్స సమస్తాత్మభరైః శ్రీమద్వేదమార్గప్రతి

స్థానాచార్యైః పరమహంసపరివ్రాజకాచార్యైః

శ్రీమత్కర్ణాటసింహాసనాధీశ్వర శ్రీకృష్ణరాజేంద్ర

సార్యభౌమసంతతిదేశికైః

శ్రీశ్రీకృష్ణబ్రహ్మతన్త్రపరకాలమహాదేశికైః

స్వోపన్యాసకాభిరణాఖ్యవ్యాఖ్యానాసాగ్రాధితా

ప్రపన్నసాభాగ్యస్తుతిః

తత్సూర్యశ్రీమద్వీతీయనందనేన నూత్నదుర్గాభిజన
రజనాథదేశికశర్మణా ముద్రణప్రమాదం పరిహృత్య

మహీశూరరాజధాన్యాం

శ్రీనివాస ముద్రాక్షరశాలాయాం విరోధికృత్సంవత్సర

చైత్ర శుక్లపంచమ్యాం ముద్రాపితం సద్విజయశే.

(కాపీరైట్ రిజిస్టర్డ్.)

౧౯౧౧

THE SREENIVASA PRESS, MYSORE.

PRINTED BY
H. SREENIVASARAGHAVACHARYA AT THE
SREENIVASA PRESS, MYSORE.

శ్రీ శ్రీకృష్ణబ్రహ్మతత్త్వ పరకాలమహాదేశికాః

శ్రీ:

శ్రీశ్రీకృష్ణబ్రహ్మతన్త్రపరకాలమహాదేశికేసంయమి
సార్వభౌమైరనుగృహీతాః పట్టప్రిప్రబధానామతోఽత్రసంగృహ్యన్తే

అద్యాచమ్పూర్ణలితా శ్రీమత్పరకాలగురువిజయనామా ।
అన్యాయసులలితపదభాగుత్తరపరకాలగురువిజయచమ్పూః ॥౧॥

నరసింహరజ్జరాజశ్రీవాసవిలాసచమ్పవస్త్రీసః ।
రామేశ్వరవిజయాఖ్యాచమ్పూరఘనాథవిజయచమ్పూశ్చ ॥౨॥

చమ్పూశ్చకార్తికోత్సవదీపాఖ్యా కేశపైత్సవాఖ్యాఽన్యాయాః ।
ఆనందమరద్దామృతకృతయస్త్రీసః ప్రపన్నపూర్వపదాః ॥౩॥

శ్రీరామశ్రీవాసావధికృత్య ద్వైచవేదపాదనుతీ ।
శ్రీదేశికేశ్వరగురువరవిషయాఽన్యాయా వేదపాదఘటితనుతిః ॥౪॥

అచార్యవేదపాదస్తవస్తథాన్యస్తదీయటీకాచ ।
నవరత్నహారసంజ్ఞాస్తుతిరన్యాయాన్యాయతదీయవివృతిశ్చ ॥౫॥

శ్రీరజ్జేశచపెటాహతిస్తుతీరామసుప్రభాతంచ ।
శ్రీవాసరజ్జనాయకగోపాలానాంచ సుప్రభాతాని ॥౬॥

అచార్యవర్యగద్యం హృద్యం నిర్ధూతనతజనాపద్యమ్ ।
సూర్యోపరాగదర్పణసమయామృతనామసీచ లఘుకావ్యే ॥౭॥

శ్రీరాజవంశరత్నాకర నామాన్యచ్చ లఘుకావ్యమ్ ।
శ్రీరామాయణ వైభవ ముత్తరరక్తాధినాథమాహాత్మ్యమ్ ॥౮॥

మదనోపపదాకలిత శ్రీమద్గోపాలమాహాత్మ్యమ్ ।
సౌఖ్యచమూర్యదణ్డక నామనుతిగీతమజ్జరీచశుభా ॥౯॥

విక్రాంతరాఘవాఖ్యోవ్యాయోగశ్చాద్భుతస్సమగ్రాజః ।
ఉన్నతపాణ్డవాఖ్యం పెక్షణికం కరుణభసమనోహారి ॥౧౦॥

చారుసుభద్రాపరిణయనాటకమన్యత్సమగ్రాజమ్ ।
రత్నప్రకాశికాఖ్యా శ్రీమల్లక్షీసహస్రటీకాచ ॥౧౧॥

శ్రీమత్కృష్ణజయస్తీపార్వాపర్యస్య నిర్ణయశ్చాపి ।
శూద్రాశీర్బ్దగీతి స్సరస్వతీమూలధనమితి నిబంధః ॥౧౨॥

అన్యశ్చశిష్టిసిద్ధాంతపద్ధతిర్మేఘమాలాచ ।
 కర్తృక్రమనిర్ణీతిః కావ్యైత్కర్మస్యరక్షాచ ॥ ౧౩॥
 లఘుతరభగవత్పూజా సంగ్రహనామాపికశ్చన గ్రంథః ।
 సోదర్యకన్యకాద్యయవివాహనిర్ణీతినామకోగ్రంథః ॥ ౧౪॥
 గార్హస్థ్యమీగ్రథితాగ్రంథా గురుభిః కనద్రసనిబద్ధాః ।
 కవిసార్వభౌమవిరుదై రేభిః కవికరటిగండభేరుండైః ॥ ౧౫॥
 ప్రాబోధికస్తుతీద్వై శ్రీహయముఖవేదమాళిగురువరయోః ।
 శ్రీలక్ష్మీహయముఖయోర్గలితతమేపశ్చురత్ననామనుతీ ॥ ౧౬॥
 వ్యాఖ్యాచ హంససందేశస్య రసాన్వాదినీతివిఖ్యాతా ।
 శ్రీనారాయణసంపత్కుమారరఘునందనస్తుతిత్రితయమ్ ॥ ౧౭॥
 అష్టాష్టపద్యసుందరమనఘానుప్రసబద్ధురం మధురమ్ ।
 అక్లిష్టపదపదార్థాశ్చిష్టాపశ్చాయుధీయనుతిరన్యా ॥ ౧౮॥
 కించ నవరత్నమాలై ద్వైశ్రీశ్రీవాసగుణగణమనోజ్ఞైః ।
 బవబాలవాదికరణాభిఖ్యాసూచనకనచ్చమత్కారా ॥ ౧౯॥
 స్వయంవ్యక్తప్రతిష్ఠాయా అధిమాసోత్సవస్యచ ॥
 అతీతశ్రాద్ధకర్తవ్యకాలస్యాపి వినిర్ణయాః ॥ ౨౦॥
 శ్రీలక్ష్మీస్తుతిరన్యాలలితాఽలంకరణమాలికాభిఖ్యా ।
 కావేరీహరీస్తుతిరతిమధురోద్వాహకాలనిర్ణీతిః ॥ ౨౧॥
 నానాశాస్త్రాధ్యన్యస్సర్వాలంకృతినిబద్ధమూర్ధన్యః ।
 సవ్యాఖ్యోఽతిగభీరోలితోఽలంకారమణిహారః ॥ ౨౨॥
 సకలబుధవితతిభోగ్యం స్తోత్రం కిమప్రిపవన్న సాధాగ్యమ్ ।
 వ్యాఖ్యాఽస్యచ ప్రపన్నాభరణాఖ్యాలలితమితమనోజ్ఞపదా ॥ ౨౩॥
 షడధికషష్టిరమీభిర్గ్రీవాశ్శ్రీకృష్ణకలిమథనగురుభిః ।
 అసప్తతిమనర్వాద్రచితాలగ్రకతిప్రణామ్యనై ॥ ౨౪॥
 పరిగణితేభ్యోప్యన్యేచాట్యగ్రంథాః కృతాగురుభిరేతైః ।
 గద్యమయాః పద్యమయాశ్చైవసాం సంఖ్యానశక్యతేవక్తుమ్ ॥ ౨౫॥

అం

శ్రీయైనమః

శ్రీహయవదనపరబ్రహ్మణైనమః

శ్రీమన్నిగమాస్తమహాదేశికాయనమః

శ్రీమాన్ వేంకటనాథార్యః కవితార్కిక కేశరీ ।

వేదాంతాచార్యవర్యోమే సన్నిధతౌ సదాహృది ॥

శ్రీవాసబ్రహ్మతన్త్రోత్తమకలిమథనా వాస్తచక్రాజ్ఞభాష్యం

శ్రీవాసే దేశికేంద్రే కలిమథనగురావర్పితాత్మీయభారమ్ ।

రణేంద్రే బ్రహ్మతన్త్రాది మపదకలిజడైశ్చేంద్రాత్తతుర్యం

శ్రీకృష్ణబ్రహ్మతన్త్రాగ్రిమపదపరకాలార్యవర్యం శ్రయామః ॥

శ్రీమశ్శ్రీశ్రీకృష్ణబ్రహ్మతన్త్రపరకాల

మహాదేశికాయనమః

శ్రీప్రపన్నసౌభాగ్యస్తవారమ్భః

శ్రీశ్రీసేనాపతిశతరీపునాథమునిపుణ్డరీకామౌన్ ।
 { రాము యామునపూర్ణౌ రామానుజమహిమమా }
 { మి మన్మరుభిః ॥ ౧౫ ॥ }

శ్రీమాన్మంత్రిమయోద్దామదామాఞ్చితహయాననః ।
నిగమాస్తగురుర్భూయాన్నియమాన్మమమానసే ॥
యోఽసౌప్రపన్న సౌభాగ్యస్తవోఽస్మాభిరువీరితః ।
ప్రపన్నాభరణాభ్యాఽన్యవ్యాభ్యాఽప్రికియ తెలఘుః ।
అత్రయేసుగ్రహార్థాస్సస్యశ్లోకాస్తాన్మవివృణ్మహే ।
దుర్గహార్థా ఇవాభాన్తియేతాననన్యచిత్కచిత్ ॥

వాఙ్మయము:

అథ శ్రీమాన్ శ్రీకృష్ణబ్రహ్మతంత్ర పరకాలాభిధానసంయమీ
స్వచిక్ష్ణితస్య ప్రపన్న సాధాగ్యాభిధానస్య శ్రీమన్నిగమాంతమహాదేశి
కవిషయకస్య స్తవనస్య నిష్పృత్యూహాచయస్థేమ్యై ప్రథమం ప్రథ
మాచార్యాదిగురుపరమ్మరానమనాత్మకం మగ్ధలం నిబద్ధాతి॥శ్రీతి॥అ
త్రాదాశ్రీశబ్దప్రయోగాన్యగణ్యాసాచ్చనర్లగణశుద్ధ్యాదిర్నిర్వర్తతే॥

ఆర్యాభివర్ణ్యసులలితవృత్తం శుభ్యస్తచేషికం
కలయన్ । ఆర్యాభివర్ణ్యసులలిత వృత్తస్తు త్వా
ధి నోమి తనుచితయా ॥ ७॥

వివక్షితం ప్రతిజానీతే ॥ ఆర్యైః ॥ శ్రుత్యంత దేశికా ఆర్యైః
అభినంద్యం సులలితం వృత్తం చర్చితం యస్యతథావిధం కలయన్
జానన్ తదుచితయా ఆర్యాభినంద్య సులలితవృత్తస్య ఉక్తోఽర్థః ।
స్తుత్యాధినోమి ప్రీణయామి । అనేన స్తన్యస్య స్తుతేశ్చాచురూప్యం
దర్శితం । ఆర్యాగత్యభినంద్యాని సులలితాని వృత్తాని మాత్రాన్య
త్తాని యస్యాంసా । తయాస్తు త్యేతివస్తుస్థితిః । శ్లేషోత్త మ్భితస్సమా
లంకారః ॥

॥७॥

{ లగతు హృదివిసుతమూర్ఛిత జగదగదంకారసు }
 { గుణగణ మనఘమ్ । నిగమాంత దేశికాఖ్యం ప్ర }
 { గుణితయతిపతిమతం పరంబ్రహ్మ ॥ } ॥3॥

వివక్షితాంస్తుతిమారభాః || లగత్వితి || విమతైః వేదవిరు-
 ధార్థ ప్రతిపాదకైః మతైః మూర్ఖితస్య జగతః అగదంకారాః భిష-
 జః । దుర్మతజనిత మూర్ఖాప్రతీకారణోజ్జ్వలయితారః సుగుణాః ఆస్తి-
 క్యపూర్వక నిరవధికవైదుష్యావయః యస్యతం । ప్రగుణితం ఋజూ-
 కృతం యతిపతిమతం శ్రీరామారుజసిద్ధాంతయెనతం “ఋజూవజి-
 హ్నాప్రగుణా” విత్యమరః । మతాన్తరైర్వక్రమభిరన్యథాన్యథో-
 ఘ్నైఃకీతస్య శ్రీమద్యామునముని శ్రీభాష్యకారీయస్యసిద్ధాంతస్యార్జన-
 ప్రదగ్భయితేతిభావః । యద్వా- ప్రగుణితం ప్రకృష్టగుణశాలికృతం
 సర్వమతేభ్యోగుణవత్తమత్వేన ప్రకాశితం యతిపతిమతం యెనత
 దిత్యర్థః సుగమమన్యత్ ||

||3||

{ నిర్దుత కథక వితానం కవితానన్దిత జగత్త్రయం
 { కీమపి । రత్నం హృది భాతు తమాం భాతు
 { తమాంస్యస్య మమ విధూనయతు || ||౪|| }

నిర్దుతేతి || ఉత్తరాధై- భాతుతమాం, భా, తు, తమాంసి,
 ఆస్య, ఇతిచ్ఛేదః;రత్నం తత్త్వేనాధ్యవసితో నిగమాన్తగురుః । హృ-
 ది వక్షసి మనసిచ భాతుతమాం అతిశయేన దీప్యతామ్ । అస్యర-
 త్నస్య భాతు దీప్తిస్తు ఆదంతోఽయంభాశబ్దః । మమ తమాంసి విధూ-
 నయతు । ఇతియోజనా । అత్రపూర్వాధై ప్రథమద్వితీయ పాదా-
 న్తాద్యోస్సస్వరవ్యంజన చతుష్టయస్య యమనాత్సందర్శయమకమ్ ।
 ఏవముత్తరాధైఽపి ||

||౪||

{ కమపి గురుమతిపవిత్రం కలయేకలికలుషత్పణ
 { గణలవిత్రమ్ । విమతవన వీతిహోత్రం విశ్వా
 { మిత్రాన్వయామ్బురుహ మిత్రమ్ || ||౫|| }

{ స్తోతారం శ్రీజానేస్తోతారమ్భూతపఃఫలం కిమ }
 { పి । తత్తనయం విత్తనయం విత్తనయన్త్రితధి }
 { యం శ్రయేహృదయే ॥ ౧౬ ॥ }

స్తోతార మితి । ఉత్తరార్ధే । తస్యాః తోతారమ్భూయాః
 తనయం విత్తాః విచారితాః నయాః శాస్త్రాణి యేనతం “విన్నవితై
 విచారితై” ఇత్యమరః । విత్తైన ధనేన నయన్త్రితా అనాకృష్టాధీ
 యస్యతం । నశబ్దేన సమాసః ॥ ౧౭ ॥ ౧౬॥

{ సుగుణమగిరత్నసానుం సుధీహృదిన్దూపలౌఘ }
 { సితభానుమ్ । సర్వార్థవిబుధధేనుం సంతతమ్ }
 { జ్ఞాన్యనన్త గురుసూనుమ్ ॥ ౧౭ ॥ }

{ విద్యాకాచనహృద్యా హృద్యాస్తాం మమధు }
 { తాళావిద్యా । స్వాద్యార్థవివిధపద్యా పద్యా }
 { నిశ్చేయసస్య నిరవద్యా ॥ ౧౮ ॥ }

విద్యేతి ॥ స్వాద్యార్థాని వివిధాని పద్యాని జ్ఞానాః యస్యా
 స్తా । నిశ్చేయసస్య పద్యాసరణిః । కాచనవిద్యా తత్త్వేనాధ్యవ
 సితోగురుః । ఏవమగ్రైపి తత్ర తత్ర ద్రష్టవ్యమ్ । పూర్వోత్త
 రార్థయోః హృద్యాహృద్యా పద్యాపద్యేతి సందర్భయమకం ద్రష్ట
 వ్యమ్ ॥ ౧౮ ॥ ౧౭॥

{ విశుతతమవై రాగ్యం వివిధాగమవిత్ప్రపన్నజ }
 { నభోగ్యమ్ । జగతాం సుపహద్యాగ్యం నిగమా }
 { న్తార్యాత్మకం జయతు యోగ్యమ్ ॥ ౧౯ ॥ }

{ ద్వీరసనగిరి మురనిరసన ఘట్టా కీనాశనాశలుట్టాకీ }
 { వేదాంతాచార్యవపు ర్వేదా విప్రణోతి వితను }
 { తే మోదా ॥ ౧౯ ॥ }

ద్వీరసనేతి । కీనాశనాశస్య యమకర్తృకహింసాయా ఇతి
 యావత్ । లుట్టాకీ మోషయిత్రీ ॥ ౧౯ ॥ ౧౮॥

{ చిత్రచరిత్రస్వజయతు నైశ్వామిత్రాబ్జనయన
గురుపాత్రః । యశ్రావణఇతి విదితోమాసే ప్రా
దుర్భభూవ భాద్రపదే । } ॥౧౧॥

చిత్రేతి ॥ నైశ్వామిత్రః విశ్వామిత్రగోత్రాపత్యం యః అబ్జ
నయనగురుః పుణ్డరీకాక్ష దీక్షిత ఇతి ఖ్యాత ఆచార్యః తస్యపాత్రః ।
శ్రావణఇతి శ్రావణే పార్ణమాసీ అస్మిన్నితి శ్రావణోమాస ఇతి
“సాస్మిన్ పార్ణమాసీతీ” త్యక్ । తథా విదితోఽపి భాద్రపదే మా
సే కన్యాభాద్రపదమాసే ప్రాదుర్భభూవేతి చిత్రమ్— శ్రవణే న
క్షత్రే జాతః శ్రావణ ఇతిపరిహారః “తత్రజాత” ఇత్యర్థే “సన్ధివేలా
ద్యృతు నక్షత్రేభ్యోఽణి” త్యక్ ॥ ॥౧౧॥

{ ద్వాపసి కపీసమానా భగవత్పాదూస్తవాద్భి
దాత్వనయోః । హస్తనభస్య శ్రవణ భవతి
స్దైకః పరస్తు భూశ్రవణే ॥ } ॥౧౨॥

ద్వాపసీతి ॥ కపీ ప్రాచేతసనిగమాన్తగురూ భగవత్పాదూ
స్తవాత్ భగవత్పాదుకాన్తవనాద్ధేతోః సమానా । ఏకః వేదాన్త
గురుః । నభసి భవం నభస్యం దిగాదిత్వాద్భవాధ్యైత్ । యత్
శ్రవణం శ్రోత్రం తత్ర భవతిస్మ అజాయత । పరః ప్రాచేతసస్తు—
భువః శ్రవణే భవతిస్మైత్యేతావానేవ తయోర్యేదః । పాదుకాస్తో
తృత్వంశూభయోస్తుల్యమేవ । భూశ్రవణే వల్గీకేఇతితు తత్త్వమ్ ।
భూశ్రవణోత్పన్నాదప్యన్తరిక్షశ్రవణోత్పన్నః ఉత్కృష్టత ఇతిభా
వః । అతఏవ్రాపమేయాధిక్య పర్యవసాయీ వ్యతిరేకః । నభస్యస్య
సౌరభాద్రపదమాసస్య శ్రవణే తద్ధటకశ్రవణనక్షత్రే భవతిస్మేతి
వస్తుస్థితిః “స్మర్నభస్యప్రాప్తపద భాద్రభాద్రపదాస్సమా” ఇత్య
మరః ॥ ॥౧౨॥

౬ ప్రపన్నాభరణాఖ్యవ్యాఖ్యాయుతా.

{ ద్వావిహవేదాస్తగురూ కన్యాజాతౌహి భార }
 { తప్రథితౌ । ఏకస్మాత్తక్పదాసీ దన్యస్తద్భాష్య }
 { తత్త్వటీకాకృత్ ॥ ౧౩ ॥ }

ద్వావిహేతి ॥ వేదాస్తగురూ వేదాస్తప్రవర్తకాచార్యా
 ద్వా కన్యాజాతౌ కన్యాయాం మత్స్యగన్ధ్యాఖ్యాయాం దాశరాజ
 తనయాయాం— కన్యామాసేచ । జాతౌవితి భారతే శ్రీమన్మ
 హాభారతే భారతఖండేచ ప్రథితౌ ఏకః తయోర్మధ్యే ఏకతరః వేద
 వ్యాస ఇత్యర్థః । స్మాత్తక్పత్ బ్రహ్మస్మాత్తప్రణేతా ఆసీత్ । అన్యః
 నిగమాస్తగురుస్తు— తద్భాష్యస్యబ్రహ్మస్మాత్తభాష్యస్య తత్త్వటీ
 కాకృత్ యథావస్థితార్థప్రకాశకతత్త్వటీకాఖ్యవ్యాఖ్యానప్రణేతా ॥

{ భానుపభుక్తకన్యాజాతౌద్వావిశ్రుతౌ మహాః }
 { దారా । ఆచక్షుశ్చైర్థదాదపి మోక్షప్రదమేన }
 { యోగ్యురుం సుధియః ॥ ౧౪ ॥ }

భాన్వితి । భానునా ద్యుమణినా ఉపభుక్తాయాం కృతసంభోగా
 యాంకన్యాయాం కున్త్యాం, పక్షే- సూర్యారూఢకన్యామాసే జాతౌ
 ద్వాకర్ణోనిగమాస్తగురుశ్చ, మహేందారా అర్థదత్వాత్ పరమపు
 రుషార్థదత్వాచ్చైతిభావః । అన్యత్సగమమ్ ॥ ౧౪ ॥

{ అన్యగురోర్వైజననం విచిన్తయన్మేష భాద్రప }
 { దమాసమ్ । భాద్రపదమాసమేనం మన్యేమాం }
 { హస్తతత్క్రతునయేన ॥ ౧౫ ॥ }

అన్యగురోరితి ॥ అన్యగురోః వైజననం సూతిమాసభూతం
 'సూతిమాసోవైజనన' ఇత్యమరః । భాద్రపదమాసంవిచిన్తయన్ భా
 యన్ ఏషః అహంమాం ఏవముపాసీనం మాం తత్క్రతునయేన యథా
 క్రతున్యాయేన భాద్రపదమాసం తథాభూతం మన్యే । వస్తుతస్తు- మాం

కచార్యవైజనన మధ్యస్థానీయతయా చింతయమాన మితిభావః ।
 భద్రాణాం కల్యాణానాం ఇదం భాద్రం యత్పదం స్థానం తత్ ఆనమ్ ।
 అహం సకలకల్యాణాస్పదమాసమితి మాం మన్యే ఇత్యర్థః ॥ ౧౧౧ ॥

{ శ్రవణోదయభాగుచితం శ్రవణానందం సుగోభితా
 తను శై । న క్వాపి ధనిస్తా శ్రయమభిలషతైః సౌక
 లానిధిశ్చైతమ్ ॥ ౧౧౨ ॥ }

శ్రవణైతి ॥ శ్రవణైతన్నామ్ని నక్షత్రైః ఉదయభాగ్ కల్యాణిః వి
 ద్యానిధిః । చంద్రమాశ్చ । సుగోభిః శోభనాభిః వాగ్భిః “సపూజనా”
 దితి నిష్కేధాన్న “గోరత్యధితలుక్” తి సమాసాంతస్త్వచ । శ్రవణస్య తన్న
 త్కృతస్య- శ్రోతస్యచ । ఆనందమ్ । ధనిస్తాయాః తన్నామతారకాయాః
 ఆశ్రయణం న క్వాప్యభిలషతే ఇతి చిత్రమ్ । శ్రవణనక్షత్రచారానుపదమే
 వ ధనిస్తాశ్రయణావశ్యం భావాదితి భావః । ధనమేషామస్తీతి ధనవస్తాః
 అతిశయేన ధనవస్తో ధనిస్తాః । ధనవచ్చబ్ధాద్విధిః “విన్యోగోద్భవః”
 తిమతుపోలుక్ । “ఇష్టమేయస్వి” తి ధనశబ్దస్య ట్టోః । తే
 షామాశ్రయణం నాభిలషత ఇతి తుతత్త్వమ్ । మహానైరాగ్యశేన
 ధిః తిభావః ॥ ౧౧౩ ॥

{ తీర్థగీశరమాపతి తీర్థదినేయదయముదయమాప
 గురుః । ఉచితాస్య తీర్థతాప్తి సద్యత్పదతీర్థసా
 వితం భువనమ్ ॥ ౧౧౪ ॥ }

తీర్థైతి ॥ తీర్థగీరితి వెంకటాచలైరేన నామాంతరమ్ । “సర్వతీ
 ర్థమయోయస్మాత్సాత్తీర్థగీరిస్సమృతః” ఇతి వెంకటాద్రిమాహాత్మ్యో
 క్తేః । తీర్థతాప్తిః గురుత్వావాప్తిః “నిసానాగమయోస్తీర్థమృషిజుష
 లెగురా” విత్యమరః ॥ ౧౧౫ ॥

{ విశ్వామిత్రాస్వయజ్ఞోఽప్యేష గురుర్విశ్వమిత్ర
తాం యదగాత్ | అభిజనవిసదృశమపి సద్వృత్తం
తత్ సత్సమృతం సతాం మన్యే || ౧౮ || }

విశ్వామిత్రైతి || ఏషగురుః విశ్వామిత్రాస్వయజ్ఞోఽపి సర్వవి
రోధినోఽస్వయేజాతోఽపి | యద్వా-విశ్వేఅమిత్రాః రిపప్రాయస్య
తస్మిన్నస్వయేజాతోఽపి | వస్తుతస్తు- విశ్వేషాం మిత్రం విశ్వామిత్రః
ఋషిః “మిత్రైచర్వా” వితి విశ్వశబ్దస్య దీర్ఘః | తదస్వయజః | విశ్వ
మిత్రతాం సర్వసుహృత్త్వం | విశ్వమిత్రశబ్దః ఉదాహృతసూత్రప్ర
త్యుదాహరణమ్ | యద్యస్మాత్ అగాత్ | తత్సస్మాత్ అభిజనస్య
వంశస్య విసదృశమపి అననురూపమపి సద్వృత్తం ప్రశస్తవృత్తిః స
తాం సమృతమితిమన్యే | “వయసః కర్మణోఽర్థస్యశ్రుతిస్యాభిజనస్య
చ | వెషవాగ్వృత్తిసామూప్యమాచరన్ విచరెదిహే” తితు స్వాభిజ
నానుగుణసద్వృత్త్యనతిలబ్ధనమూత్రపరమితిభావః || ౧౮ ||

{ ప్రాచార్యవరదదేశికవాచా స్యాదయమితీరితః
కృపయా | ఆచార్యోఽనిదమాదిమవాచామా
సీద్య ఏషగురుర్నిధామ్ || ౧౯ || }

ప్రాచార్యైతి || అత్ర “యోబాల్యవరదార్యస్య” త్యాదిశ్లో
కద్వయార్థసంగ్రహః | ప్రాచార్యోయః వరదః వ్యాత్స్యవరదగురుః |
దేశికః ఆత్రైయరామానుజాచార్యః తయోః వాచా అయం స్యాత్
అభివర్ధతాం ఇతికృపయాకురితఇతి యోజనా | అనెన “క్రీమద్భాష్యం
స్యాదసావిత్యనుపధివరదాచార్యరామానుజాభాష్యం సమ్యగ్దృష్టై నే”
త్యుక్తార్థః ప్రత్యభిజ్ఞాపితః || ౧౯ ||

{ పరవాదిహంసజలదస్వరనకృపాసారలమిభృతవివృ
ద్ధిః | ఉత్తమశస్యత్వమయన్ ఫలమవికలమదిత
యస్సతాం సోఽవ్యాత్ || ౨౦ || }

పఠతి || ఉత్తమం యత్ శస్యం వ్రహ్మాదీనస్యం “సస్యేనప
 రిజాత” ఇతిసూత్రేశస్యేనేతిపాతాన్తరస్యోక్తేః “శస్యంసస్యంచకథ్య
 తై” ఇతిద్విరూపకోశోక్తేశ్చ | తత్త్వమ్ | అన్యత్ర- ఉత్తమైర్బుధైః
 శస్యత్వంప్రశంసనీయత్వమ్ | అవికలం ఫలం నిశ్చేయసరూపంప్రయో
 జనమ్ | అన్యత్ర- సంపూర్ణం వ్రహ్మిధాన్యాదిరూపం ఫలమ్ || ౨౦ ||

{ విరచితజగదానందం విచిత్రతచయుక్తి నీరుధాం }
 { కస్తమ్ | నందన్మహాసాం బృందం కస్తశయతు కమ }
 { పిహర్షమన్వందమ్ || || ౨౧ || }

విరచితైతి || నందతి భిన్నంపదమ్ | మహాసాంబృందస్యవిశేష
 ణమ్ | నిత్యానందవదితితదర్థః | అత్రాచార్యస్యైవ మహాబృందత్వేనా
 ధ్యవసీతిః || ఏనమగ్రైః || || ౨౧ ||

{ విద్యావిలాసభూమ్నో విద్యాం నిగమావతంస }
 { గురునామ్నః | కానపి విదితమహిమ్నః కల్పిత }
 { యతిభూమిభృన్మతస్థమ్నః || || ౨౨ || }

విద్యేతి | విద్యావిలాసభూమ్నః తత్త్వేనాధ్యవసీతానాచా
 ర్యైః | విద్యాం జానీయామ్ || || ౨౨ ||

{ విద్రాణానాం భవనిశి నిద్రాణానాం సమాధికడ }
 { నిద్రా | ప్రద్రావితసకలభయా ముద్రాకాచిన్మమా }
 { స్తుభద్రాయ || || ౨౩ || }

{ కమనీయతమసుచర్యం కథకజనావార్యదైర్య }
 { ధుతిధుర్యమ్ | కల్యాణాద్ధిసైర్యం కలయేమా }
 { చార్యసంజ్ఞమాశ్చర్యమ్ || || ౨౪ || }

కమనీయేతి | కల్యాణాదిః కనకాచలః తస్యసైర్యమివసైర్యం
 యస్యతమ్ || || ౨౪ ||

సచ్చిఖమచ్చమహారం సచ్చిరసాధార్యమాశ్రీ
 { తోచ్చయదమ్ । హృత్సంపుటనిదధ్యాం త్ర }
 యీశిఖాగురుశిఖామణిం సతతమ్ ॥ ౨౫॥

అథచూడాయాః ప్రభృత్యాచరణనలినమాచార్యమనుభవ్య
 యతి సచ్చిఖమిత్యాదినా॥సతీప్రశస్తాశిఖాచూడాయస్యతంప్రశస్తకి
 రణంచ । “ఘృణిజ్వలెపిశిఖే” ఇత్యమరః । అచ్చశ్చాప్తసామహర్ష
 శ్చైతి విశేషణోభయపదకర్మధారయః । తం । అచ్చం అస్పృష్టరా
 గాదిదోషమలం అన్యత్ర-త్రాసాదిమణిదోషవిధురతయానిర్మలం ।
 మహా అర్ఘః పూజావిధిః మూల్యంచ యస్యతమ్ । “మూల్యపూ
 జావిధావర్ఘ” ఇత్యమరః । సతాం బ్రహ్మవిదాం ఐశ్వర్యాదిభిః ప్రశ
 స్తానాంచ-శిరసాధార్యం మాన్యం భరణీయంచ ఆశ్రితానాం ఉచ్చృ
 యదం జ్ఞానాద్యతిశయప్రదం ఐశ్వర్యాద్యాన్నత్యదంచ । స్పష్టమన్య
 త్ । అనెనసందర్భేణ “అత్రాసంమానదమాన్యం స్థిరం భోగ్యం
 ప్రకాశకమ్ । మహార్ఘంమజ్జశంరత్నం సురక్షం సుగ్రహంనృణా”
 మిత్యాద్యుక్తమహారత్నగుణసమృద్ధిస్సంగృహీతా ఆచార్యాపయిక
 గుణసమృద్ధిశ్చ । అత్రశిఖావైశిష్ట్యేనాచార్యస్య ధ్యానమభిహితమ్ ॥

త్రయ్యాశ్శిరః పరిష్కృతిరవ్యాన్నస్సకలగురుషు
 { మూర్ధన్యః । తచ్చిరసోఽపిపరిష్కృతిరచ్చిన్న }
 శ్రీశిఖాఽపి భాయాన్నః ॥ ౨౬॥

శుచితామెతస్య గురోరుచితాం జగతామభిప్రక
 { టయస్తీమ్ । ఆమనవైమనసిశిఖాంధామనిధేర్భా }
 ధమస్తతో భాస్తీమ్ ॥ ౨౭॥

శుచితామితి ॥ ఏతస్యగురోః శుచితాం అగ్నితాంశుద్ధతాంచ । ఉ
 చితాయుక్తాంసతీం జగతాం అభిప్రకటయస్తీం । ధామనిధేర్భానోః అ
 స్తతః అస్తమయే సార్యవిభక్తికస్తసిః । బాధం భృశం భాస్తీం సాయ

మాదిత్యక రాణానుగ్నప్రవేశస్య “సాయమగ్నింప్రవిశతీ” తి శ్రుతి
సిద్ధతయా తదైవతస్యాః ప్రకాశఇతిభావః । అన్యత్ర ధానునిధెరిత్యై
త్సర్గరోద్వైశేషతయా యోజ్యమ్ । ఔజోనిధెరితి తదర్థః । బాధమ
స్తత ఇతి సమస్తంపదమ్ । ప్రశస్తేమస్తకై ఇతితదర్థః । “భృశప్రశస్త
యోర్బాధ” మిత్యమరః । భాన్తిం శిఖాం జ్వాలాం చూడాంచ ।
మనసి ఆమననై ॥ పద్మద్వయైః పి శిఖాఽగుసూక్తా ॥ ౨౭॥

చికురాలపి మూర్ధన్యాస్సుకరాః ప్రాజ్ఞైవ కృష్ణ
{ రుచిధన్యాః । ఇతికింనుబాధయన్త శ్చిరోధిరూఢా }
గురోర్ద్విభాన్తికచాః ॥ ౨౮॥

చికురాఇతి ॥ కృష్ణరుచిధన్యాః భః వతిప్రీత్యాధన్యాః అసిత
చ్ఛవిజుషఇతిచ । చికురాలపి చపలాలపి “చపలశ్చికురస్సమా” విత్య
మరః । కున్తలాఇతితు వస్తుస్థితిః । ప్రాజ్ఞైవగుణగ్రాహిణా మూర్ధన్యాః
శిరస్యాః సుకరాః । మాన్యాః కార్యాఇత్యర్థః । ఇతిబాధయన్త ఇవ ॥

అపిసంజీవనవిద్యామాప్యకవేర్వ్యస్మరత్కచః
{ ప్రాక్తామ్ । మాభూమ తథాఽముష్మాత్కవే }
రితిగురోస్సముల్లసన్తికచాః ॥ ౨౯॥

అపీతి ॥ కచః తన్నామాబృహస్పతిసుతః ప్రాక్ పూర్వం కవేః
శుక్రాత్ సంజీవనవిద్యాం మృతసంజీవనీనామవిద్యాం ఆప్య ల
భ్యైఽపి । రజ్జుర్వకాదాప్నోః క్త్వోల్బమ్ । తాం విద్యాం వ్యస్మ
రత్ । శుక్రసుతాయా ఆత్మానంపరిణేతుకామాయాదేవయాన్యా
శ్మాపేన వ్యస్మరీత్ । సహి ఆత్మానం కామయమానాం తాం
గురుపుత్రీత్యగృహ్లానః కుపితయాతయా విస్మరాస్మత్తాతదత్తాం తాం
విద్యామితి శప్తఇతి భారతీయాకథాఽత్రానుసంధేయా । అముష్మా
త్కవేః శుక్రాత్ కవయితురాచార్యాదితివస్తుస్థితిః । క్వచిదపి తథా
మాభూమ । విద్యాంప్రాప్యమావిస్తార్మ్యాయతోలూనాలపిపునఃపునః

ప్రరోహమేతిభావః । ఇతిబోధయంతః కింను అస్యగురోః ఆచార్యస్య
బృహస్పతేరిత్యపిగమ్యతే । కచాః కచనామానః తత్పుత్రాః । శిరో
రుహోఇతివస్తుస్థితిః । సముల్లసన్తి । హృష్యన్తి ప్రకాశన్తేచ ॥౨౯॥

{ ద్వైచశ్రుతీశ్చై కావేదాన్తగురుం విభూషయన్తి }
{ తరామ్ । విశదంపరిష్క్రియన్తే భూయస్యస్య }
{ తిశిఖాఃపునరనన ॥ 3౦॥ }

ద్వైచేతి ॥ శ్రుతీకర్తా । శిఖా చూడాచ । శ్రుతయః కర్తాః ।
శిఖాః చూడాశ్చ । అన్యత్ర- శ్రుతిశిఖాః వేదాంతాః పరిష్కృతాః
అలంకృతాః యథావదర్థతయావ్యవస్థాపితాశ్చ ॥ 3౦॥

{ గురుణాశైషాన్వమునా నిర్దోషం స్థాపితాన్వపి }
{ శ్రుతిషు । శ్రుతియుగమేవాన్యగురోశ్చిత్రం దో }
{ లాయతే౭భిదోషమితి ॥ 3౧॥ }

గురుణైతి ॥ అమునా గురుణా అశైషాన్వపి శ్రుతిషు నిర్దోషం
యథాతథా స్థాపితాసు నిశ్చలీకృతాన్వపి అన్యగురోః శ్రుతియుగమేవ
అభిదోషం అభితోదోషాః యన్యత్ర తథోక్తం దోలాయతే చలతి సం
శయితార్థా౭భవదితిచిత్రమ్ । పరిహారస్తు శ్రుతియుగం కర్ణద్వయం
దోషమభి బాహ్యభిముఖం । అభిశబ్దస్య “అభిరభాగే” ఇతికర్మప్రవ
చనీయసంజ్ఞాయాం తద్యోగే “కర్మప్రవచనీయయైద్వితీయే” తి
దోశ్యబ్దద్వితీయా । దోలాయతే “కర్ణాదోస్తమ్భదోలినా” విత్యు
క్తరీత్యాఅమృతఇతి మహాపురుషలక్షణముక్తమ్ ॥ 3౧॥

{ శ్రుతియుగశమపి సమానం తుల్యముపస్కార్య }
{ మితి విబోధయితుమ్ । సమమణిమణ్డలకుణ్డలము }
{ ణ్డితకర్ణద్వయో గురుర్భూతి ॥ 3౨॥ }

శ్రుతీతి ॥ శ్రుత్యోః సంస్కృతద్రమిడభాషారూపయోర్వద
యోః కర్ణయోశ్చయుగశమపి సమానం ప్రతిపాద్యార్థతౌల్యాత్తుల్య

హపం పూజ్యంచ । పక్షై- సమపరిమాణమిత్యర్థః । అశ్వేన తుల్య
మేవోపస్కార్యం సత్కరణీయం అలంకరణీయంచ ॥ ౩౨ ॥

{ పూర్ణకలద్విజరాజాదస్మాదహమపి తథాభవే
యమితి । బాలద్విజరాజస్సితమృత్పృష్ఠానిభాద్వి
భాతిగురువదనె ॥ ౩౩ ॥ }

పూర్ణైతి ॥ పూర్ణాః కలాః శాస్త్రాణి షోడశాంశాశ్చ యస్యతస్మా
త్ ద్విజరాజాత్ విప్రవర్యాత్ చంద్రిమసశ్చ । బాలద్విజరాజ ఇత్య
త్రాప్యేనమేవ ॥ ౩౩ ॥

{ భూయుగయుమునాయుగశాస్త్రరాశ మితితో
ర్ధ్వగా ద్విధాగజ్ఞా । సితపుష్పానిభాగురుముఖజల
ధావతిరోహితా లసతిచిత్రమ్ । ౩౪ ॥ }

భూయుగైతి ॥ అతిరోహితా అత్యరుణా లసతి అనాచ్ఛాది
తనూపేతివస్తుస్థితిః । అత్ర గజ్ఞాయాః యమునాయుగశమేళనోర్ధ్వభా
గద్విధాప్రవృత్తత్వాదికం సర్వమపి చిత్రమేవ ॥ ౩౪ ॥

{ హరివామపాదజనుష స్తదాకృతిత్వం మమోచి
తమిలీవ । విశదోర్ధ్వపుష్పాదమ్భాద్విష్ణుపదీ గురు
ముఖేవిభాతితథా ॥ ౩౫ ॥ }

హరీతి ॥ తథాభాతి విష్ణువామపాదతుల్యాకృతిర్భాతీత్యర్థః ।
అనెన “విష్ణుపాదాకృతిం పుష్పం శ్వేతమృత్స్నామయంశుభమ్” ।
ఇత్యాదివచనేషు విష్ణుపాదాకృతిమిత్యస్య విష్ణుపాదస్యాకృతిరివాకృతి
ర్యస్యేతివిగ్రహః, నతు విష్ణుపాదయోరాకృతిరివాకృతిరితివ్యాఖ్యాత
మ్ । ఏవమేవార్థోవై భాసన నూత్రభాష్యేవర్ణితఇత్యస్మదాచార్యాః ॥

{ అచపలగురుసేవనత స్వచపలతామార్జనాయ
తద్వదనె । విద్యోతతే నితాంతం విద్యుచ్ఛ్చీచూ
ర్ణతిలక దమ్బేన ॥ ౩౬ ॥ }

{ సితపుణ్ణైరేఖకాద్వయమధ్యశ్రీచూర్ణైరేఖకాఽ
 { స్యగురోః । ముఖవిహరదశ్వముఖభుజయుగపరి
 { రభారమనభాతితమామ్ ॥ ॥32॥ }

అత్రహయవదనస్య ధవలిమ్నాశ్రియః పిశజ్జతయాచ తద్భు
 జద్వయపరిరభ లక్ష్మీతాదాత్యైనసితమృదూర్ధ్వపుణ్ణైరేఖాద్వితయ
 వలయితశ్రీచూర్ణైరేఖాయాస్సంభావనమ్ ॥ ॥32॥

{ పాండురమృదూర్ధ్వపుణ్ణైద్వితయై శ్రీచూర్ణతిల
 { కరేఖాఽస్య । గర్భాప్రవాహాయుగసంగతిభాస్వ
 { రసరస్వతీవేదై ॥ ॥3౩॥ }

{ జ్యోతిష్కతోఽస్యగర్భద్వితయం యుక్తంవిభాతి
 { వజ్రసమమ్ । చిత్రమిదం హర్షణతాం శోభన
 { తాంచాపి విందతే యదిదమ్ ॥ ॥3౪॥ }

జ్యోతిష్కత ఇతి ॥ జ్యోతిష్కతః జ్యోతిశ్శాస్త్రవేదితురిత్యర్థః ।
 అస్యగురోః గర్భద్వితయం గర్భశబ్దేనాతిగర్భస్యాపిగ్రహణం । తత్సంజ్ఞ
 యోర్యోగయోర్ద్వయం వజ్రసమం వజ్రయోగతుల్యం భాతిప్రతిభా
 తీతి యుక్తమ్ । జ్యోతిర్విద్భిః “నిన్ద్యన్తే నిత్యయోగేష్యహ నవపరిఘ
 ససృతీపాత వజ్రావ్యాఘాతోవైధృతిశ్చప్రథమపరిగతాశ్శూలగర్భా
 తిగర్భా” ఇతితయోస్తస్యచ తుల్యయోగమైవతోక్తైరితిభావః । ఇదం
 తుచిత్రమ్ । యద్యస్మాత్ ఇదం గర్భాతిగర్భయుగ్మం । హర్షణతాం
 శోభనతాం తన్నామకయోగతాంచాపి విందత ఇతి । గర్భాతిగర్భయో
 ర్హర్షణశోభనయోగతాయాః కదాప్యయోగాదితిభావః । పరిహారస్తు
 జ్యోతిష్కతః తెజస్వినః అస్యగురోః గర్భయోః కపోలయోర్యుగం
 వజ్రసమం హీరఫలకనిభమితి లావణ్యాతిశయోక్తిః । హర్షణతాం
 ద్రష్టవ్యాణామానందకర్తవ్యం శోభనతాం మజ్జలత్వంచ విందత ఇతి ॥3౪॥

అశ్రవణం విశ్రాంతయన నతవితతిసంపదామ
 { యన! నిగమాంతగురోర్వదతశ్శ్రుత్యస్తద్వయ }
 విషక్తదృష్టిత్వమ్ ॥ ౪౦ ॥

అశ్రవణమితి ॥ శ్రుత్యంతయోః శ్రవణప్రాంతయోః ద్వయే
 వెదాంతద్వితయేచ విషక్తేదృష్టిలోచనయస్య । అన్యత్ర - విషక్తా
 దృష్టిః జ్ఞానం యస్యసః । శ్రుత్యస్తద్వయవిషక్తదృష్టిః । తస్యభావం
 తత్త్వంపదతః ప్రకాశయతే ఇత్యర్థః ॥ ౪౦ ॥

{ మీనస్సనాతనః స్త్రాగైకస్తైబ్రహ్మణదదావేదాన్ ।
 దత్తైః సస్యనయనమీనోబ్రహ్మశతాయ శ్రుతి }
 స్తదథాంశ్చ ॥ ౪౧ ॥

మీనఇతి ॥ బ్రహ్మణాం వెధసాం బ్రాహ్మణానాంచ శతాయ
 । అత్రఏకబ్రహ్మశ్రుతిమాత్రదాతృసనాతనమీనావేక్షయా అన
 కసమాస్రబ్రాహ్మణైశ్చైవవేదాంతదథాంశ్చపదతోగురువరసయన
 మీనస్యాధిక్యవర్ణనాద్వ్యతిరేకః ॥ ౪౧ ॥

{ కలయన్తుముదమభిజ్ఞాః కామం నతహృదయన
 లినసారజ్ఞాః । కలితకృపావ్యతిషజ్ఞాః కవితార్కి }
 కసింహగురువరాపాజ్ఞాః ॥ ౪౨ ॥

{ తిలకుసుమసమితనాసం జలరుహకులమిత్రజైత్ర
 నిజభాసమ్ । చలదలకం స్ఫురదలికం గురుతిలకం }
 చెతసానుభూయాసమ్ ॥ ౪౩ ॥

{ ఏకాదశోగురురయం లోకాధీశావతారదశకస్య ।
 ఇతిలిఖితాదృశాఙ్కద్వయమివ దీప్యతిగురో }
 ర్భువోర్యుగలమ్ ॥ ౪౪ ॥

{ ఇదమేవ బిష్ణుమన్యత్ప్రతిబిష్ణుమముష్యవిద్రు
 మాదీతి । వ్యజ్ఞాయదివబిమ్బాకృతిరజ్ఞయతుమ }
 నోమమాన్యరదవననమ్ ॥ ౪౫ ॥

ఇదమేవేతి ॥ రదవసనమేవ బిమ్బం చంద్రాదివద్బిమ్బస్థానీ
యం అన్యత్ విద్రుమాదిప్రవాళాదికం అముష్య రదవసనస్య ప్రతి
బిమ్బమేనెతి వ్యజ్ఞయదిన బిమ్బాకృతి బిమ్బాకారశాలి బిమ్బఫలశ
దృశమితి తత్త్వమ్ । విద్రుమాదితోఽప్యతిశయితరామః కీయక
మితిభావః ప్రతిబిమ్బతోఽపిబిమ్బస్యైవోత్కర్ష ఇతిసుప్రసిద్ధమేవ ॥

{ హయముఖభూషణముక్తావలీవ దశనావలీవిభా }
{ తిగురోః । సవపద్మరాగసంపుటమివ తన్మయసనా }
{ యకలితమధరోగ్మమ్ ॥ ౪౬ ॥ }

హయేతి । సంపుటమివసముద్గకఇవ । “త్రిషుపాత్రీపుటీ” త్య
నుశాసనాత్సంపూర్వస్య క్లీబత్వమపీతి ధ్యేయమ్ ॥

{ ద్యోతితసత్త్వాతిశయద్వ్యధికత్రింశద్రహస్యల }
{ తికానామ్ । ప్రథమాఙ్కురాః కిలైతద్దంతాః కాంతా }
{ విభాన్రితావన్తః ॥ ౪౭ ॥ }

ద్యోతితేతి ॥ ద్యోతితః సత్త్వాతిశయః సత్త్వగుణాతిశయోయా
భిస్తాః ద్వ్యధికత్రింశద్రహస్యానిసంప్రదాయపరిశుద్ధ్యాదిద్వాత్రింశ
ద్రహస్యగ్రన్థాః తాన్యేవలతికాః తాసాం । ద్యోతితసత్త్వాతిశయేతివిశే
షణం రహస్యలతికాప్రథమాఙ్కురాణాం ధావళ్యద్యోతనార్థమ్
తావన్తః ద్వాత్రింశత్సంఖ్యాకాః ॥ ౪౭ ॥

{ ఆశ్రిత్యభాన్రితదిదం ద్విజాస్సమాశ్శుద్ధవృత్త }
{ యోయదమీ । తద్గురువర్యస్య ముఖం ద్విజరా }
{ జత్త్వం దధాతియుక్తతరమ్ ॥ ౪౮ ॥ }

ఆశ్రిత్యేతి ॥ సమాః సర్వభూతసమాః-తుల్యరూపాశ్చ ద్విజాః
విప్రాః దంతాశ్చ । శుద్ధవృత్తయః విశుద్ధజీవికాః నిర్మలాచారాశ్చ ।
పక్షే-శుద్ధిస్థితయః । ద్విజరాజత్త్వం విప్రాధిరాజతా ద్విజైః దన్తైః
రాజత్త్వం రాజమానత్వం । స్వచ్ఛమన్యత్ ॥ ౪౮ ॥

{ రసనాభిధసింహాసనసుసమాసీనస్య తురగవదన
 { స్య | సుపమానుస్మితసితిమా నిగమాన్తగురో
 { శ్చిమాన్తమాధునుతామ్ || ౪౯ || }

{ అస్యమితహాసభాసా నిపాత్య తేనాపురేతి పాణి
 { నినా | మునినాపరావరవిదా మన్యజ్యోత్సాన్తి
 { నిపాత్య తేనాపురా || ౫౦ || }

అస్యేతి || అన్యగురోః మితహాసితం మన్ద హాసః తస్యభాసా
 అసా జ్యోత్సాన్తిపురా నిపాత్యతే నిపాతయిష్యతే “యానత్పురా
 నిపాతయోర్లాడి” తి పురేతి నిపాతయోగే భవిష్యతిలట్ | ఇతిపరా
 వరవిదా పాణినినా మునినా పురా పూర్వమేవ సూత్రప్రణయనావసర
 వీవ జ్యోత్సాన్తి కౌముదీ | జ్యోత్సాన్తి శబ్ద ఇతితు తత్త్వమ్ | ని
 పాత్యతేన్మ స్యపాత్యత “లట్ స్నే” ఇతిభూతేలట్ | పక్షే- “జ్యో
 త్సాన్తి తమిసె” తి సూత్రేణ నిపాతిత ఇత్యర్థః | “శాస్త్రేణాన్యథా
 ప్రాప్తై అన్యథాకరణం నిపాత” ఇతిపాణినీయానాం సంకేతః || ౫౦ ||

{ శ్రుత్యుత్సాన్తిత గ్గార్ధురస్య జహ్నోః ప్రథా
 { మపహ్నాతుమ్ | ముఖతః ప్రథయతిగ్గం
 { మన్యే సస్మితముఖో గురువరీయాన్ || ౫౧ || }

శ్రుతీతి || శ్రుతేః వేదాత్ శ్రోతాదితితత్త్వమ్ | ఉత్సా
 రితః గ్గార్ధురః యేన తస్య జహ్నా మునః ప్రథాం ఉక్త విధాతిశయ
 ప్రయుక్తభ్యాతిం అపహ్నాతుం అపలపితుం సస్మితముఖః గురువ
 రీయాన్ ముఖతః కణ్ఠరవేణ- వదనాదితితత్త్వమ్ గ్గం ప్రథ
 యతిప్రకాశయతిమన్యే ఇత్యుత్ప్రేక్షా || అత్ర- శ్రుతిప్రతిపాదిత గ
 గ్గౌమహిమాపలపితుర్జహ్నోరపి కణ్ఠరవేణ శ్రుతిప్రతిపాదిత తదుత్క
 ర్షానిర్ధారయితురాచార్యస్య శ్లేషేణాధిక్యవర్ణనాద్వ్యతిరేకస్తదుత్త
 మ్భితాఞ్కౌత్ప్రేక్షేతి సంకరః || ౫౧ ||

{ స్థితముచైరసవస్థిత మథాసమం సితమతా }
 { న్తమపితాన్తమ్ । వేదాన్తదేశికమణస్సంతను }
 { తా తాన్తిశాన్తిమత్యన్తమ్ ॥ ౫౨ ॥ }

స్థితమితి ॥ ఉచ్చైః అతిమాత్రం రసవత్ సరసం మితం ।
 అథ కించ । అసమం అసదృశం సితం స్వచ్ఛం అతాన్తం అఘానమ
 పితాన్తమితి విరోధః । తకారాన్తమిత్యవిరోధః । శబ్దార్థయోస్తాదా
 త్యమిహశరణమ్ । ప్రపంచితం చైతదస్మాభిరలంకారముఃకిహశర
 ఉక్తవిధం నిగమాన్తగురోః స్థితం హసితం । ఈషద్ధనసరూపా
 ర్థకస్యాస్య విశేష్యమాత్రపరత్వమ్ । ఈషత్త్వరూప విశేషణం
 శస్య మితశబ్దేన పృథగుక్తత్వాత్ । వదన్తిహి “విశిష్టవాచకానాం
 పదానాం పృథగ్విశేషణ సహవధానే విశేష్యమాత్రపరత్వ” మితి
 న్యాయవిదః । అత్రాథాన్తరమపి చమత్కారి- తథాహి । స్థితం
 స్థితమితిపదం ఉచ్చైఃసూర్ధ్వం ఆదావితియావత్ । అసవత్ ఇతిచ్చై
 దః । సః సకారోఽన్యాస్తీతి సవత్ తన్నభవతీత్యసవత్ సకారవిధురం
 సదిత్యర్థః । మితం మితమితి నిష్పన్న మిత్యర్థః । అథ— అథవా
 అసమం సమం మకారసహితం సభవతీత్యసమం సత్ సితం సితమితి ని
 ష్పన్నమితిస్పష్టమన్యత్ ॥ ౫౩ ॥

{ కేచనశాన్తివిలాసా స్సమన్దహాసా విరక్తికృత }
 { రాసాః । ఆసాదిత కాసారజభాసా స్వదృశాపు }
 { నన్త్యమూఁ దాసాః ॥ ౫౩ ॥ }

కేచనేతి ॥ విరక్త్యా వై రాగ్యేణ కృతరాసాః రచితవిలాసాః ।
 విరక్తిశబ్దగతస్త్రీలింగేన నాయికాత్వం ప్రతీయతే ॥ ౫౩ ॥

{ అధరిత మధురిమ విధుకర మధురససారామహా }
 { ర్థగమ్భిరాః । మలయాచల నిలయానిల వల }
 { యాంస్తులయన్తి గురుగిరాం ధారా ॥ ౫౪ ॥ }

{ వాగనవిధులక్షేదం వ్యగ్రితవాచాటపరమత
క్షుద్రమ్ । దలితోపనిషదభద్రం దయతాం }
{ మమ కిమపి ధామతద్రాద్రమ్ ॥ ౧౧౧ ॥ }
{ యః కిల నిజయావాచా క్షుద్రాహితమధువిధూ
ననవిధాతా । బ్రహ్మనస్తమతానీ త్స జయతు }
{ వాగీశ్వరో గురుశ్శ్రీమాన్ ॥ ౧౧౨ ॥ }

యః కిలతి ॥ యః ఆచార్యో హయగ్రీవశ్చ నిజయా స్వీయ
యా వాచా । కరణే తృతీయా । క్షుద్రాభిః సరఘాభిః ఆహితం
కుసుమేభ్య ఆహృత్య మధుచ్ఛతై సంభృతం యన్మధు క్షేదం క్షు
ద్రాహితమితి విశేషణం ఆసవాదివ్యానృత్తయై తస్య విధూనన
విధాతా తిరస్కర్తా అన్యత్ర— నిజయా నిత్యయా వాచా “స్వకే
నిత్యేనిజంతిషు” ఇత్యమరః । హేతౌ తృతీయా । హేతురిహ అధ్య
యనేన వసతీత్యాదావివఫలమ్ । శ్రుత్యై తల్లాభాయెతియావత్ ।
క్షుద్రః శ్రుతిసైన్యరూప నిన్దితాచరణ విధాతృతయాఽల్పీయానితి
భావః । అతఏవ అహితః సకలలోక విప్రతీపః యః మధుః తన్నా
మా ఆదిదైత్యః తస్యవిధూననవిధాతా సంహరైతియావత్ । బ్రహ్మ
నస్తమతానీత్ । పరిపూర్ణబ్రహ్మనద్దానుభవ ప్రకారమాశ్రితేభ్య
ఉపదిష్టవాన్ । అన్యత్ర-బ్రహ్మణః వేదాపహరపరితప్తస్య సరసిజా
సనస్య ఆనందం తదాహరణ విశ్రాణనాభ్యాం హర్షమతానీత్ । సః
వాగీశ్వరః మహావాగ్మీశ్రీమాన్ గురుః జయతాత్ । అన్యత్ర-గురుః
ప్రథమాచార్యః శ్రీమాన్ లక్ష్మీనంజిప్తుః వాగీశ్వరః హయగ్రీవః
“వాగీశ్వరాయవిద్మహే” ఇతి తద్దాయత్ర్యాంవాగీశ్వర త్వేనామ్నా
నాత్ । జయతాత్ । యద్వా-భగవత్పక్షేపి నిజయానాచెత్యత్ర
కరణే తృతీయైవ । క్షుద్రాహితమధువిధూననవిధాతానాన్ నిజ
యావాచా బ్రహ్మనస్తమతానీదితియోజనా అర్థస్తూక్తవేద ॥ ౧౧౩ ॥

అనఘతమవిష్ణుపద్యాదృతసంగా గురుసరస్వతీతు
 { స్థా । విస్మయనీయచరిత్రా స్వస్థి మగ్నా జ }
 నానుదజ్ఞయతి ॥ ౧౧౭ ॥

అనఘేతి ॥ అనఘతమూ విష్ణుపద్యాని భగవద్విషయశ్లోకాః
 తెషు ఆదృతసన్గా అనఘతమయా విష్ణుపద్యాగంగాయా ఆదృతసన్గ్యే
 న్యాసాని గురుసరస్వతీ ఆచార్యశ్రీనూక్తిః - గుర్వీ శ్రేష్ఠా సరస్వతీనదీ చ ।
 తుక్లాతన్నామీనదీతివిరోధః । శ్రేష్ఠేత్యవిరోధః । స్వస్థి మగ్నా
 జనా ఉదజ్ఞయతి ఉన్నజ్జయతిసంసారాదుత్తరయతీత్యర్థః । నవ్యాః
 వస్త్రస్తరవిమజ్జనం నిసర్గః । తదున్నజ్జనంత్యాశ్చర్యమితిభావః ॥ ౧౧౮ ॥

{ విద్యుద్గభీరశబ్దైర్వర్షన్నమృతమభితాపలోపకర }
 { మ । ఘట్టావతారగురువరకణ్ఠాన్సంస్వం కన్ధరాగ్ర్య }
 { తాం వదతి ॥ ౧౧౯ ॥

విద్యుదితి ॥ ఘట్టావతారగురువరకణ్ఠాః విద్యుద్గభీరశబ్దైః తటిగ్గ
 మ్భారగర్జితైః అభితాపలోపకరం అమృతం పయః వర్షా స్వాం స్వకీ
 యాం కన్ధరాగ్ర్యతాం జలధరశ్రేష్ఠతాం వదతి ప్రకాశయతి । అన్య
 త్ర- విద్యుద్భిః విశేషణద్యోతమానైః గభీరైః భూయస్తరశాస్త్రార్థ
 గర్భితతయా గమ్భీరైః శబ్దైః సూక్తైః అభితాపలోపకరం భవతాప
 నివారకం అమృతం నిశ్చేయసం వర్షా నిశ్చేయసపథం నిర్గళం
 సర్వతః ప్రకాశయన్నిత్యర్థః । స్వాం కన్ధరాయాః గ్రీవాయాః అగ్ర్య
 తాం అగ్రభాగవర్తితాం వదతి । కణ్ఠశబ్దోహిగ్రీవాగ్రభాగవాచీ ।
 “కణ్ఠోగళ” ఇతికణ్ఠాగ్రభాగవాచిపర్యాయమనుశిష్య ‘అగ్రగ్రీవాయాః
 మిత్యాదినాగ్రీవాపర్యాయస్యపృథగమరణానుశాసనాత్ ॥ “కన్ధరః
 పుంసిమేఘస్యాద్గ్రీవాయాం కన్ధరా స్త్రియా” మితి శాశ్వతః ॥ ౧౨౦ ॥

{ గురుగళతులనావాప్యైవరచితయతనో విధూని }
 { తోఽప్యమునా । అతివిస్మయపదమెతచ్ఛృణో గు }
 { రుగళతి యత్పునర్దైర్యాత్ ॥ ౫౯ ॥ }

గురుగళేతి ॥ పునః దైర్యాత్ పరాభవప్రయుక్తశ్శమవిగ
 ణయ్యైతిభావః । గురుగళఇవాచరతి గురుగళతి, ఆచార్యకంఠతుల్యో
 భవతీత్యాశ్చర్యం । గురు అధికంయథాతథా దైర్యాత్ గళతి చ్యు
 తోభవతి చ్యుతదైర్యోభవతీతి పరిహారః ॥ ౫౯ ॥

{ కథకద్విపకణీరవగురునరకణైన కుశితస్ఫూర్తిః । }
 { శ్శస్థస్సమహానభిభన్నయది కుతోఽయం మ }
 { హాదరత్వమియాత్ ॥ ౬౦ ॥ }

కథకద్వివేతి ॥ మహా దరోభయంయస్యసః । పక్షే - మహం
 శ్చాపాదరశ్శస్థఇత్యర్థః ॥ ౬౦ ॥

{ గురుకణీరవకణైస్వతౌల్యదృష్ట్యామహా న్తమాద }
 { రణమ్ । మన్యసపాశ్చజన్యోవ్యధాత్తతోఽపా }
 { మహాదరః ఖ్యాతః ॥ ౬౧ ॥ }

గుర్వితి ॥ మహా ఆదరోయస్యసః మహాదరః । వస్తుతస్తు
 మహంశ్చాపాదరశ్శస్థఇతి పూర్వవదేవ । ఇయంపూర్వశ్లోకోక్తని
 రుక్తైరేవప్రకారాన్తరైవరణమ్ ॥ ౬౧ ॥

{ కమ్భవరబిమ్బడమ్భరవిడమ్భనధురంధరాన }
 { వరతం మౌహృదికస్థరాసమిధాం రేఖాత్రయబన్ధ }
 { రా గురోరస్య ॥ ౬౨ ॥ }

{ విపులస్కన్ధోల్లసితం కృతోపదేశం పరీక్షితేసు }
 { కృతే । శ్రీభాగవతం మమవాక్పరిచినుతాం గు }
 { రువరేణ్య మతిపుణ్యమ్ ॥ ౬౩ ॥ }

విపులైతి ॥ అత్రాచార్య శ్రీమద్భాగవతయోః శ్లేషః । విపు
 లాభ్యాం ఉన్నతాభ్యామితి యావత్ । సున్ధాభ్యాం భుజశిరో

భ్యాం అన్యత్ర—విపులైః విస్తీర్ణైః స్కంధైః ప్రథమాదిద్వాదశాన్తైః
 ర్విచ్ఛేద విశేషైః స్ఫుప్రసిద్ధైరుల్లసితం । పరీక్షితే “సంవత్సరం తద
 ర్థంవె” త్యుక్తరీత్యా కృతశీలపరీక్షైః సుకృతే శోభనం కృతం ఉప
 కారో యస్య తస్మిన్ కృతజ్ఞచ్ఛాత్రైః ఇత్యర్థః । కృతః ఉపదేశః
 యోనతం । అన్యత్ర— సుకృతే పుణ్యకారణైః పరీక్షితైః తన్నామ్నైః
 రాజైకృతః ఉపదేశో యస్యేతి షష్ఠీబహువ్రీహిః । శ్రీయుక్తశ్చాసౌ
 భాగవతశ్చ తం భగవాన్భక్తిరస్యేతివిగ్రహః “భక్తిః” ఇత్య
 నేనప్రాగ్గీవ్యతీయోఽన్ । భజ్యతే సేవ్యత ఇతిభక్తిః కర్మణిక్తిః
 పక్షే— శ్రీమద్భాగవతం పురాణం భగవంతమధికృత్య కృతాగ్ర
 న్ధాభాగవత మితివిగ్రహః । అతిపుణ్యం గురువరేణ్యం । అన్యత్ర—
 గురు అష్టాదశసహస్రసంహితాత్మకతయా మహత్ దశలక్షణక
 త్వేన పఞ్చులక్షణేభ్యః పురాణాంతరేభ్యః పూజ్యంవరేణ్యం శ్రేష్ఠం ఇ
 మాని భాగవత్స్యైవ విశేషణాని । మమవాక్ పరిచినుతాం స్తువీతు
 పక్షే— అభ్యస్యతు ॥

॥౩॥

ప్రథితవివిధప్రబంధం సింహస్కంధం నిరస్తమదగ
 { న్ధమ్ । అతిబంధురమదసింహురవరమంధరగమనమస్తు }
 మయివస్తు ॥ ॥౬౪॥

హయవదనసదనహృదురః కవాటపరిణాహనశ్చ
 { జ్ఞలాకారాః । మాలాః కమలాక్షాణాం విహరన్తు }
 విశృంభలా గురోర్హృదిమే ॥ ॥౬౫॥

హయవదనైతి ॥ హయవదనస్య సదనం గృహభూతం హృత్
 చేతః చేతోరూపభగవన్మద్విరమితిభావః । తస్య ఉరవవ కవాటం తస్య
 పరిణాహనశృంభలాకారాః । బంధనశృంభలా ఇవేత్యుత్పేక్షా । “వనావ
 శీరుత్కలికానహస్రప్రతిక్షణోత్కూలితశ్చైవలాభా” ఇత్యాదివత్ ।

ఈదృశస్థలె ఉపమోషక్రమోత్ప్రేక్షేతి సర్వస్వకారః । పతన్ప్రపజ్ఞు
శ్చాస్మదీయేతిలంకానమణిహరే ద్రష్టవ్యః । గురోః కమలాక్షాణాం
మాలాః మెహృది విశృంభలావిహరన్తు స్వయం శృంభలాత్వేన సంభా
వ్యమానాలపి విశృంభలావిహరన్తిత్విప్రార్థనమాశ్చర్యమితిభావః ॥

{ కవితార్కికసింహగురోరురోమహాసింహభాకరో
ద్యూతామ్ । విమలాంకమలాక్షాణాం మాలాం }
సీలావళీం విజానీమః ॥ ౧౬౬ ॥

{ ముగ్ధేనుగుణేన్మిగ్ధగురువరకణ్ఠోపగూహనవిదగ్ధే ।
పద్మాక్షతులసికామణిమాలె హృదయైస్స }
భలతోలోలె ॥ ౧౬౭ ॥

ముగ్ధేతి ॥ అత్రపద్మాక్షతులసీమణిమాలయోఃప్రస్తుతయోః
ప్రీతిజ్ఞత్వాత్ ముగ్ధే ఇత్యాదిశ్లిష్టవిశేషణసామ్యాచ్చప్రస్తుతనా
యికాత్వం శ్రీమత్యాచార్యదక్షిణనాయకత్వంచ ప్రతీయత ఇతి
సమాసోక్తిః ॥ ౧౬౮ ॥

{ హృదయామ్బుజేవిహరతః పుత్రస్తురగాననస్య
పరిణద్ధామ్ । లీలామరకతడోలాం తులసీమాలాం }
విభావయామి గురోః ॥ ౧౬౯ ॥

{ భవభీతైరభిజాతైః కృతిజాతైర్గురుముపాన్తసం
వీతమ్ । అతిపూతైరవదాతైఃరుపవీతైశ్చిన్త }
యామి పరీవీతమ్ ॥ ౧౭౦ ॥

{ సుప్రథితయజ్ఞసూత్రత్రయీవిహరతేత్రహృ
దయఇతి కథయన్ ॥ సుప్రథితయజ్ఞసూత్రత్ర
యీం హృదిదధద్విభాతు సగురుర్యై ॥ ౧౭౧ ॥

సుప్రథితేతి ॥ సుప్రథితం యజ్ఞసూత్రం యజ్ఞకర్తృక్రమాభిధా
యిత్రైతసూత్రం హృదయే వతుసి మనసిచ । అన్యత్ర- సుప్రథితా
యజ్ఞసూత్రాణాముపవీతానాం త్రయీ అన్యత్సుగమమ్ ॥ ౧౭౨ ॥

{ పూర్ణమురోఽన్య సుమహతీలక్ష్మీ స్యేతి విగ్రహం క్రమశః । కాంతం సమస్తమప్యభివీక్ష్యన్య }
 { పదార్థమప్యథదిదృశ్యై ॥ ౧౭౧ ॥ }

పూర్ణమితి ॥ అన్యగురోః ఉరః పూర్ణం విశాలం, అన్యలక్ష్మీః శోభా సుమహతీ ఇతి క్రమశః క్రమేణ కాంతం మనోహరం సమస్తం అఖలమపి అన్యత్వనుపజ్యతే । ఆన్యవిగ్రహం దిన్యమజ్ఞశశరీరం అభివీక్ష్య అభితోవీక్ష్య అన్యపదార్థమపి వస్త్యంతరమపి । అపిశబ్దపత్యద్వివ్యమజ్ఞశవిగ్రహదన్యస్యవస్తునోఽతినిహీనతాం ద్యోతయతి । అథదిదృశ్యై అథశబ్దః ప్రశ్నార్థకః “మజ్జతాంతరారమ్భప్రశ్నకారైన్నిష్కప్యథోలథే” త్యనుశాసనాత్ । ద్రష్టుమిచ్ఛామికిమ్ । ఆచార్యదివ్యమజ్ఞశవిగ్రహం నిర్వర్ణ్య నకిమపిద్రష్టుమభిలష్యామితిభావః । యద్వాఅథ అనంతరం అన్యపదార్థం అపిదిదృశ్యై ఇతియోజనా । అపిప్రశ్నై “గర్హా సముచ్చయప్రశ్నశక్ష్మాసంభావనాన్వపీ” త్యమరః । దిదృశ్యైకిమిత్వై వార్థః । పక్షే-పూర్ణం ఉరఃఅన్య । సుమహతీలక్ష్మీః అన్య, ఇతిపవం ప్రకారం విగ్రహం పూర్ణోరస్కః, సుమహతీలక్ష్మీక ఇతిచ బహువ్రీహి వృత్త్యర్థావబోధక వాక్యం క్రమశః క్రమేణ సమస్తం సమాసతాం ప్రాప్తం కాంతం । క ఇత్యుత్సృష్టానుబంధస్యకపోగ్రహణమ్ । కః “ఉరః ప్రభృతిభ్యః కప్” ఇతివిహితకప్రత్యయః అన్తేయస్యతత్తథోక్తంసంతం అభివీక్ష్య । ఏకవచనాన్తోలక్ష్మీశబ్దోఽపురః ప్రభృతిషు పఠ్యతే । అన్యపదార్థం వృత్తిఘటకపదాపేక్షయా అన్యపదార్థమపి అపిసమచ్చయే । అథతద్దర్శనానంతరమేవ దిదృశ్యై । బహువ్రీహేరన్యపదార్థప్రధానత్వాత్తం జ్ఞాతుమభిలష్యామితిభావః ॥ ౧౭౧ ॥

{ జలలులితశుద్ధమృత్సానితాః పుష్కాః గు }
 { రోశ్చుభేత్యై । కాలే నిషేవమాణో విదతిలో }
 { కోతరం రసం లోకః ॥ ౧౭౨ ॥ }

జలెతి || జలెనలలితాయాః మన్మణితాయాః శుద్ధమృతాన్ని
యాః శ్వేతమృతాన్నియాః || పక్షే - శుద్ధా ఊషరత్వాదిదోషగన్ధావి
రూపితతయా స్వాదీన్యామృతాన్నిప్రశస్తమృత్తికాతయాతస్యాం
చజనితాః పుణ్డాః ఉష్ణపుణ్డాః పుణ్డాః ఖ్యాతువిశేషాశ్చ |
“రసాలఇత్సుస్తద్భేదాః పుణ్డాకాంతారకాదయ” ఇత్యమరః || “పుణ్డా”దే
శేషులితక భేదక్రియతిముక్తయోరితిరత్నమాలా | అముష్యగురోః
శుభేక్షేత్రే దివ్యమజ్జలవిగ్రహే | ఉత్తమకెదారెచ | “క్షేత్రంశరీర
కెదారె” ఇతిమెదిసి | కాలే తత్తదవసరే పరిపాకావసరేచ నిమేవ
మాణః లోకః లోకోత్తరం సకలలోకసుఖాపేక్షయా శ్రేష్ఠం అతిమ
ధురంచరసం పరిపూర్ణబ్రహ్మనుభవపరీవాహరూపతత్కైంకర్యస్వా
చ్ఛం ద్యానందం అన్యత్ర తేమాంద్రవం విస్తతి || || ౨౨ ||

{ శ్రీచూర్ణతిలకితామలపుణ్డచ్ఛలతో విశుద్ధస
త్త్వమిమమ్ | శ్వేతద్వీపకిశోరామెరుకిశోరాన్వి
తాశ్చయన్తేకిమ్ || || ౨౩ || }

శ్రీచూర్ణేతి || విశుద్ధసత్త్వం శుద్ధసత్త్వమయాచ్ఛేప్తద్వీపా
దపి విశిష్టశుద్ధసత్త్వమిత్యర్థః || || ౨౩ ||

{ బహిరుద్గతసహవిద్రుమకరుణాకలశాభివీచినిచయ
నిభాః | శ్రీచూర్ణరేఖకాంతరసితమృత్పుణ్డా
న్విభావయేన్యగురోః || || ౨౪ || }

బహిరితి || బహిరుద్గతాః అంతరమానాదుపరిపర్యాధాః సహ
విద్రుమాః సప్రవాళాః కరుణాకలశాభైః వీచినిచయనిభాః తరగ్గసం
ఘాతవేతి “ప్రచలితోదునిభై” రిత్యాదావిప్రాయేత్సేత్సా | అన్యత్స
ర్వం “హయవదనసదన” తి పద్యవివరణావసరైః వోచామ | కలశశ
బస్మాత్ర కచపర్యాయపదనమభివ్యాహరే పాశపక్షహస్తశబ్దానాం

కలాపవాచిత్యమివాభిపర్యాయపదసమభివ్యాహారే క్షీరవాచిత్యమితి
 కచిత్ । అమృతకలశజననోపాదానత్వాత్తథావ్యపదేశ ఇత్యపర ।
 వస్తుతస్తు - అమృతమథనాధారతయాకలశతుల్యత్వాత్కలశజననమ
 గాభిరభిధీయతఇతి యుక్తమ్ । 'క్షోభ్యతాం కలశస్సర్వైర్మందః పరి
 వర్త్యతా' మితిశీమన్మహాభారతాదిపర్వస్థామృతమథనప్రఘట్టకకల
 శత్వేన తస్యైకైః । ప్రపశ్చితం చైతల్లక్ష్మీసమాసరత్నప్రకాశికా
 యాం ప్రాదుర్భావస్తబకైస్తాభిః ॥ ౧౮౪ ॥

{ గురువరజుషోఽమలాయా మృతాన్నియా వర్ణం
 మీషదెత్యానైః జ్యోతాన్ని తద్వత్తమిమం సితం
 వసననిభోపగూహ్య భూషయతి ॥ ౧౮౫ ॥ }

గురువరైః ॥ జ్యోతాన్ని చన్ద్రికా గురువరజుషః దేశికెన్ద్రిం
 సేవమానాయాః అమలాయాః స్వచ్ఛాయాః మృతాన్నియాః వర్ణం
 ఈషత్ స్వల్పం అన్తే ఏత్య । అన్తే ఏత్యేత్యనైతల్లాభాయకృతభూ
 యః ప్రయతనత్వం ద్యోత్యతే । తద్వత్ మృతన్నియాతుల్యం సిత
 వసనం నిభోవ్యాజోయస్యాస్స తథాసతీ తమిమం ఆచార్యం ఉప
 గూహ్య భూషయతి । జ్యోతాన్ని శబ్దః మృతాన్ని శబ్దస్య అన్తేష్ఠితం
 వర్ణం తాన్ని ఇత్యాకారవర్ణసముదయం అన్తే లభ్యా స్వాన్తే ప్రాప్య
 మృతాన్ని జ్యోతాన్ని శబ్దయోరుభయోరప్యన్తే తాన్ని వర్ణోపశ్లిష్ట
 త్వాత్తథోక్తిః ॥ ౧౮౫ ॥

{ ఇహపూర్ణా శుభవర్ణావళి త్రయీత్యభిదధన్ను
 తాం బిభృత్ । నిగమాన్తగురోరుదరం భవభ
 రజనితం నిరాకరోతు దరమ్ ॥ ౧౮౬ ॥ }

ఇహేతి ॥ ఇహ గురోరుదరే శుభావర్ణావళిః అక్షరపక్షిః య
 స్యాస్స త్రయీ వేదత్రితయీ పూర్ణైత్యభిదధన్నుప్రకాశయదివేత్స్య

త్యైత్వా । తాం శుభవర్ణావళిత్రయాం బిభృత్ । అన్యత్ర శుభవ
ర్ణా వశీనాం త్రయా ఘోర్ణాభాతి తాం శుభవర్ణాం వళిత్రయామి
త్యర్థః ॥

॥౭౬॥

{ ప్రశమితసమస్తమోహమాహేభకరోషమాదు
రవగాహే । గాహేహృదా గురుమణేర్హాహే }
{ కపార్తిమోదపరివాహే ॥ ॥౭౭॥ }

{ విస్తయదగుణవిశేషా శేషేషమ్యైవ కలితపరిహా
షా । నిగమాస్తగురోద్దోషా దోషేషుం శమయ }
{ తాం కలితతోషా ॥ ॥౭౮॥ }

విస్తయేతి ॥ దోషాబాహూ । గుణప్రతిభా దోషేచ । విస్త
యదాః ఆశ్చర్యప్రదాః గుణవిశేషాః యయోః । దోషేషుం దోష
సముదయం శమయతామ్ । లోట్పృథమపురుషద్వినచనమ్ । స్వయం
దోషయోర్దోషేషుశమయితృత్వమేవ విస్తయప్రద గుణవిశేషాభి
భావః ॥

॥౭౮॥

{ రాజాశ్రయణదవీయాన్నభోజ్యలశ్రీరహాద్భుతః
కోఽపి । గురుసింహావయవోఽయం హస్తస్సా }
{ వస్తికోస్తు మమశస్తః ॥ ॥౭౯॥ }

రాజేతి ॥ రాజాచంద్రః సృష్టశ్చతస్య ఆశ్రయణోదవీయా ॥
కదాఽపిచంద్రేణానాశితభిత్త్యర్థః । నై రాగ్యనిష్ఠాతతయా సృష్టాన్తికే
చిత్రప్రత్యాశయా నప్రసారితభిభావః । ఖ అన్తరిక్షే ఉజ్వలశ్రీః
సనభవతీతి నభోజ్యలశ్రీః నశబ్దేనసమాసః, పక్షే-నఖైః ఉజ్వలశ్రీః ।
గురుః మహా సింహః సింహరాశిః తస్యావయవః పక్షే- గురుసింహ
స్య ఆచార్యవర్యస్య అవయవః । అతఏవాద్భుతః ఆశ్చర్యావహః హ
స్తః హస్తనక్షత్రం । ప్రసిద్ధోహస్తస్తు ప్రతిమాసం చంద్రాశ్రయణ

భాక్ అన్తరిక్షవహోజ్జ్వలశ్రీః కన్యారాశైరేవావయవోనతుసింహరాశైః । హస్తర్షస్యకన్యారాశ్యవయవత్వాత్ । అతపవాద్భుతత్వమ్ ।
హస్తః పాణిరితిపరిహారః ॥ ౭౯ ॥

{ శస్త్రోవిద్యాదానై హస్తస్స్వయముత్తరోత్త
రోఽస్యగురోః । ఆదిత్యోల్లసితోఽసాహధ్యై
హ్యమృతసిద్ధియోగంచ ॥ ౮౦ ॥ }

శస్త్రకృతి ॥ స్వయం ఉత్తరోత్తరః శ్రేష్ఠేష్ఠస్యశ్రేష్ఠః అస్య
త్ర ఉత్తరాయాః ఉత్తరఫల్గున్యః ఉత్తరః పరత్రవిద్యమానః । అసా
అస్యగురోః హస్తః పాణిః హస్తనక్షత్రం । విద్యాదానై పరాపర
విద్యావిశ్రాణనై శస్త్రః । అస్యత్రవిద్యాయాః ఆదానై స్వీకారే శస్త్రః ।
ఆదిత్యోల్లసితః భానువదరుణ వర్ణః అసాహస్తః అమృతసిద్ధియోగం
నిశ్చేయస నిష్పత్త్యైషయిక పరబ్రహ్మధ్యానంచ ఆధత్తై పుష్టాతి ।
ఇత్యత్ర- అసాహస్తః హస్తర్షం ఆదిత్యేన భానువాసరేణ ఉల్లసితః
ప్రకాశితస్స అమృతసిద్ధియోగంచ ఆధత్తై తమతే । ఆదిత్యహస్త
యోగస్యమృతసిద్ధియోగకృతి “ఆదిత్యహస్తః” ఇత్యాదినా నిర్ణీతత్వా
దితి భావః ॥ ౮౦ ॥

{ అభ్యేతి నకమపీభ్యం నలోలతాం యాతి జీవ
నాదానే । గురుకుజ్జరస్య హస్తో విస్మయదో
మేఽస్తు సుభృశేమభయాయ ॥ ౮౧ ॥ }

అభ్యేతీతి ॥ కమపి ఇభ్యం ఇభేషు సాధుం గజశిక్షకం తద్ర
క్షకంవా కమపినాభ్యేతి । కమప్యాశ్యం నాభ్యేతీతి వస్తుస్థితిః । జీవ
నస్యసలిలస్య ఆదానై గ్రహణే లోలతాం చాశ్చుల్యం నయాతీతి
గజశుణ్ణాస్వభావప్రాక్తిః । జీవనస్య జీవికాయాః ఆదానేలోలతాంచ
పలతాం నయాతీతి ధనికానాశ్రయణ హేతుక్తిః । గురుకుజ్జరస్య
మహాగజస్య- ఆచార్యవర్యస్యచ హస్తః శుణ్ణాదణ్ణః పాణిశ్చ ॥ ౮౧ ॥

{ కుశమయపవిత్ర పుచ్చశ్చేన్ముద్రాజుళినఖద్వ }
 { యా త్రోటిః । ఉన్నమాజుళిపక్ష శ్శుకభవద }
 { ష్టిణకరో గురోర్నిధే ॥ ౧౨ ॥ }

కుశమయేతి । కుశమయపవిత్రస్య హరితత్వాత్పశ్చాత్ప్రసా
 రితత్వాచ్చ పుచ్చసామ్యమ్ । చిన్ముద్రాజుళిన ఖద్వయ్యా అరుణవర్ణ
 త్వాదన్యోన్యం ఘటితత్వాచ్చ తస్మోటి సామ్యమ్ । స్పష్టమన్యత్ ॥

{ యతిపతిమత మక్షుద్రం కృతివితతిభిరాదధాన }
 { మచ్ఛిద్రమ్ । వామాన్యకరోన్నిద్ర వ్యాఖ్యా }
 { ముద్రం స్తుమః కిమపి భద్రమ్ ॥ ౧౩ ॥ }

యతీతి ॥ కృతయఃప్రబంధాస్స్వప్రణీతాః తాసాం వితతిభిస్సం
 హతీభిః । అక్షుద్రం యతిపతిమతం అచ్ఛిద్రమాదధానమితి యోజనా ॥

{ కుమతిమత కుస్మతి చరణశ్రుతి పదపరిలగ్నక }
 { ణ్ణకానఖలాన్ । ఉన్మూలయదివ జయతాచ్ఛి }
 { న్ముద్రాధ్యం గురోః కరసరోజమ్ ॥ ౧౪ ॥ }

కుమతీతి ॥ కుమతిమతమేన కుస్మతిః కుమార్గః తస్యాం చర
 ణైన సంచారేణ శ్రుతైః పదమేన పదం చరణం తస్మిన్ లగ్నాన్
 కణ్ణకాన్ ॥ ౧౪ ॥

{ ఔమంకరమాశ్రయతాం వామంకరమస్య వే }
 { జ్ఞతేశగురోః । కామంకరనై పుస్తక వామం }
 { కరుణాసుధానిధైర్మనసి ॥ ౧౫ ॥ }

ఔమంకరమితి ॥ పుస్తకేనవామం రమణీయం “వల్లువామం
 హరిశాలీ” త్యమరః ॥ మనసి కరనై ఇతియోజనా ॥ ౧౫ ॥

{ విశయగిరి స్వరుశాఖావినతజనా భీష్ట కల్పతరు }
 { శాఖాః । వేదవిపత్సరుశాఖా వెదాన్తగురో }
 { ర్జయన్తి కరశాఖాః ॥ ౧౬ ॥ }

విశయేతి । స్వరుశాఖాః వజ్రాయుధశాఖాః తస్మరుశాఖాః ఖ
డ్గాః కరశాఖాః అజుశయః ॥

॥౮౬॥

{ నఖనక్షత్ర నిపాతో గురుపాణినినానియస్త్ర
జేన కృతః । నస్సాన్యత్సనః ప్రకృత్యా తదిహ
నిపాతితగతిర్భవేద్దీదృక్ ॥

॥౮౭॥

నఖేతి ॥ అనియస్త్రజేననే యస్త్రణం ఘటనం తన్నాస్తియస్య
సః అనియస్త్రణః తేన గురుపాణినినా గురోః పాణినేత్యర్థః । పాణినినే
త్యత్ర నివర్ణోత్సారణతథానిష్పత్యైః । నఖనక్షత్రనిపాతః నఖైః స్వకీ
యైఃకరరుహైః నక్షత్రాణాం నిపాతః స్వరోచిమాషరాకరణ మితి
యావత్ । కృతః । తత్ నఖపరాకృతం నక్షత్రం జాత్యైకవచనమ్ ।
పునః నిపాతానంతరం ప్రకృత్యాస్వభావేన నస్యాత్ నభవేత్ పున
ర్యథావస్థితరూపం ప్రాప్య నసంతాం లభేత్, కింతు వికృతమేవ భవేది
తిభావః । తథాహి । ఇహలోకే నిపాతితానాం వస్తూనాం గతిః ఈ
దృశేవ భవేత్ । పూర్వావస్థానవస్థానమేవ భవేత్ । అన్యత్ర- గు
రుః పూజ్యః యః పాణినిః తేన । కర్తరితృతీయా । నియస్త్రజేననూ
త్రైః కరణై తృతీయా । “నభ్రాణ్నపాది” త్యాదినా ఉదాహరిష్య
నూతనానతిభావః । నఖనక్షత్రనిపాతః నఖశబ్దసహచరిత నక్షత్రశబ్ద
నిపాతః క్షత్రభావ నిపాతనం కృతః । నస్సాన్యదిత్యత్రనః స్యాది
తిచ్ఛేదః పూర్వోక్తార్థపక్షే- సకారస్య “అనచిచె” తి వైకల్పికం ద్వి
త్వమ్ । తత్ తస్మాత్ నిపాతనాదైతోః ఇహ నక్షత్రశబ్ద ఇత్యర్థః ।
సఃపునరితియోజనా । నఖోశబ్దస్తు । న ఇత్యనేన ఉత్సృష్టానుబంధస్య న
ఖోగ్రహణమ్ । ప్రకృత్యాస్యాత్ । నఖాక్షత్రశబ్దస్య తత్పురుషే
“సలోపాసజ్ఞః” ఇతిసకారలోపేప్రాప్తై “నభ్రాణ్నపాన్న వేదానాస
త్యానముచినకులనఖ నపుంసక నక్షత్ర నక్రనాకెషు ప్రకృత్యై”తిసూ

త్రేణ సకారస్య ప్రకృత్యాఽవస్థాన విధానాదీతిభావః । ప్రకృ
త్యాఽవస్థానం లోపాభావేనావస్థితిః । నిపాతితస్య ఉక్తసూత్రేణ
నిపాతం ప్రాపితస్య సత్త్రశబ్దస్య గతిః స్థితిః ఈద్యక్ అలుప్తనకార
తయాఽవస్థితిరేవేతి భావః । మూలేనఖశబ్దగ్రహణం నజః ప్రకృ
త్యాఽవస్థానే దృష్టాంతార్థమ్ । అత్రప్రకృతా ప్రకృతశ్లేషః ॥౮౭॥

{ నాభిభవం గామ్భీర్యం హృద్యంచ విభాతినిగ }
{ మమాళిగురోః । ముఖ్యాబ్రాహ్మీసుశ్రీర్ధి క }
{ ణ్డోదితాచ శుభవర్ణా ॥ ౮౮ ॥ }

నాభీతి ॥ నిగమమాళిగురోః నాభిభవం నాభీజన్యం గామ్భీ
ర్యం హృద్యం మనోజ్ఞం । హృద్యంచ గామ్భీర్యం నాభిభవ మి
తివై పరీత్యేనాపియోజనా । హృద్యం హృదయభవంచ గామ్భీర్యం
నవిద్యతే అభిభవః పరిభవోయస్యేతి నశబ్దపూర్వకోబహువ్రీహిః ।
కదాప్యపరిభూతమిత్యర్థః । విభాతి । ముఖ్యానుశ్లేభవా బ్రాహ్మీ
సు శ్రీః బ్రహ్మచర్యస సమృద్ధిరిత్యర్థః । కణ్డోదితా కణ్డరవే ణ్డోక్తాన్వ
ప్తానత్వమమేయేత్యర్థః । కణ్డోదితాసుశ్రీః బ్రాహ్మీ ముఖ్యేతి పూ
ర్వనదేనవై పరీత్యేనాపియోజ్యా । కణ్డోదితా కణ్డస్థానాదుత్పన్నా
సుశ్రీః బ్రాహ్మీభారతీ “బ్రాహ్మీతుభావతీ” త్యమరః । ముఖ్యానరణ్యా ।
‘ముఖ్యవర్యనరణ్యాశ్చై’ త్యమరః విభాతి ఇథేతిపదాభ్యాం ప్రకా
శరూపార్థస్యైవావృత్తైరావృత్తిదిపకాలంకారః ॥ ౮౮ ॥

{ సుగభీరోనాభీతః కృశోఽదరస్సూక్ష్మదృష్టహఃధీ }
{ ర్యః । పీవరతమభోగభుజం భోగదవీయాంసమపి }
{ సుమస్తమిమమ్ ॥ ౮౯ ॥ }

సుగభీరేతి ॥ యః సుగభీరోఽపి అతినిమ్నోఽపి కృశః అల్పః
అనిమ్న ఇతియావత్ । అభీతోసభవతీతి నాభీతః భీతోఽపీత్యర్థః ।

సఖోద్వయేన భయస్యదార్థ్యందర్శితమ్ । అదరః అవిద్యమానభీతిః
 నిర్భయఇతివోధః । యద్వా సుగభీరోఽపి నాభీతః గభీరస్వభావోభీ
 తఇతివోధః । కృశోఽపిదుర్బలోఽపి అదరః నిర్భయఇతి వోధః ।
 గభీరోనవిభేతిదుర్బలోవిభేత్యైవ అతథాత్వమాశ్చర్యమితిభావః ।
 పరిహరస్తు నాభీతః నాభ్యాం సార్వవిభక్తికస్తస్యః । సుగభీరః “అ
 కృశం కుచయోః కృశం వలగ్నై” ఇతివత్ అతిగభీరనాభిత్వర్థః ।
 కృశోదరఇతి సమస్తంపదమ్ । శ్లోదరఇత్వర్థః । సూక్ష్మదృక్ అల్ప
 జ్ఞోఽపిమహాధీరితి వోధః । ఇతరదుర్గ్రహార్థదర్శిత్యవోధః । భోగా
 నాం విషయసుఖానాం దనీయాంసమపి పీవరతమాః అతిప్రవృద్ధాః
 యేభోగాః తా భుజ్జిఇతి పీవరతమభోగభుక్ భుజః క్విప్ । తంత
 ధోక్తమితి వోధః । పీవరతమః భోగః అహికాయః సఇవభుజోయ
 స్యతమిత్యవోధః । తమిమం నమః స్తుమః ॥

॥౮౯॥

{ వెదాహం భీతోఽభిర్వేదాంతార్యస్యచిత్తగా }
 { మ్భిర్యాత్ । అతపవాయం నాభీభూయాసీత్తి }
 { ముదరాంతరేమగ్నః ॥

॥౯౦॥

వెదెతి ॥ అభిః ప్రాదస్మిన్దుర్వావేదాంతార్యస్య చిత్తగామ్భి
 ర్యాత్ భీతఇతి అహం వెద మన్యే । అతపన భీతత్వాదేవహెత్తోః
 అసౌలభిః అభీః నిర్భయః । అనద్యంతత్వాన్న “నద్యంత శ్చె” తి కప్ ।
 సనభవతీతి నాభీః అనాభీః నాభీస్సంపద్యమానోభూత్వానాభీభూయ
 భయవానైవ భూత్వా । ప్రథమేననశ్చైవ కాదాచిత్కాభయత్వసం
 భావనాఽపి వ్యుదస్యతే । యదాహవామనః “సంభావ్యనిషేధ నివ
 ర్తన ద్వాప్రతిషేధా” వితి । దరాంతరేశ్వభాంతః ప్రదేశేక్వచిత్ ।
 ప్రాప్తదరాదప్యస్మిన్దరైత్యపిగమ్యతే । అన్యద్దరం దరాంతరమి
 తి విగ్రహః । భయపరమృరాయామితిభావః “దరోఽస్త్రియాంభ

యైశ్వర్యే" ఇత్యమరః । మగ్నః కిము । అన్యథాదరాస్తరనిమగ్న
తాఽన్యనన్యాదితిభావః । వస్తుతస్తు వెదాన్తార్యస్యైతదత్రాప్యను
కృత్యతే । తస్యనాభీభూయ నాభీర్భూత్వా ఉదరాస్తరే మగ్నః కిము ।
“యస్మాద్భయం విశజ్జేత తమేవప్రీప్రమాశ్రయే” దితిసిత్యా తమే
వానుప్రవిప్తఇతిభావః । ఉదరేమగ్న ఇతిలోకోక్తిః । ఉదరాస్తరే
నిమ్నతయాఽవస్థితఇతి తత్త్వమ్ । అనెనందర్శేణ గురువరహృదయ
నాభ్యోర్గర్భిరీమాతిశయో వర్ణితఇతిధ్యేయమ్ ॥ ౯౦ ॥

{ హంసశుచిరుచిమనోహరమంబరముద్భూతము
{ ల్లసతి యత్ర । కమనీయతమం నాభ్యా తమాశ్ర
{ యామ్యేష వెజ్జుటేశగురుమ్ ॥ ౯౦ ॥ }

హంసతి ॥ హంసః మరాశ్శివ శుచిశ్శుభ్రాయారుచిః తయా
మనోహరం అన్యత్ర - హంసేన భానునా శుచిరుచినా శుభ్రాంశునా
చ మనోహరం అమృతం గగనం వసనంచ । యత్ర యస్యాం నాభా
ఉద్భూతం స్ఫుటతరం త్రాదుర్భూతంచ “నాభ్యా ఆసీవ స్థిరీక్ష” మితి
శ్రుతేః । తయా నాభ్యా కమనీయతమం వెంకటేశగురునిగమాస్త
దేశికం వెజ్జుటాచలాధీశం సర్వేషాం ప్రథమాచార్యం శ్రీనివాసమిత్య
ర్థః । ఏషః అహం శ్రయామీతిప్రకృతాప్రకృతయోశ్చైషః ॥ ౯౦ ॥

{ గురువదనోదితనిజసఖ సరస్వతీపుస్తరజ్జితాగజ్జా
{ పరిధానపటీభూత్వా బహుధా విదధాతీసేవనమ
{ ముష్య ॥ ౯౧ ॥ }

గురువదనతి ॥ గురువదనే ఉదితా జాతా తేన ఉక్తాచ । నిజ
సఖి స్వవయస్యా స్వసదృశీచ । సరస్వతీ సదీ వాణీచ తాం ఈపుః
పుమిచ్చుః తస్మైశనమభిలప్యస్తీత్యర్థః । అతపవ తరజ్జితా హర్షో

త్వ-ద్వాత్సంజాతతర్కా పరిధానపటీ అన్తరీయాశుకం భూత్వా । తరశ్చ
తరశ్చాత్వైససంభావనాదన్తరీయవసనస్యాపిసంజాతవశిత్వంద్యోత్యతే॥

{ శుభగుణగణమన్మణతమాశుచిర్ద్వితీయోత్తరో
త్తరానన్తస్య । అభిరూపాఽముష్యోరు కాన్తం }
పరిరభ్యకనతిపరిధానపటీ॥ ॥౯౩॥

శుభేతి ॥ శుభైః గుణగణైః తన్మనివహైః సాన్దర్యాద్యాలమ్బ
నగునైశ్చ । మన్మణతమా చిక్కుణతమా సాన్ద్రతమాచ । శుభిః శు
ద్ధా శుభ్రాచ । ఉత్తరః శ్రేష్ఠః యః ఉత్తరానన్తః ఉత్తరీయం “ద్వా
ప్రావారోత్తరానన్తా” విత్యమరః । తస్యద్వితీయా ద్వయోః పూరణీ
తదన్యేతి యావత్ । అభిరూపా మనోజ్ఞా, అన్యత్ర-ద్వితీయా సహ
ధర్మిణీ । “ద్వితీయాసహధర్మిణీ” త్యమరః । ఉత్తరోత్తరః యః ఆన
న్తస్సంబన్ధః తస్యాభిరూపేతియోజనా । అనురూపేత్యర్థః । అము
ష్యగురోః కాన్తం మనోహరం । ఊరుం । ఉరుం గునైర్మ
హాన్తం కాన్తం వల్లభమితిచ పరిరభ్య పరిన్వేప్య ఉపగూహ్యచ ప
రిధానపటీ కనతి ప్రకాశతే । అత్ర శుభగుణైత్యాదిన్లెప్తవిశేషణ
సామ్యాత్ పరిధానపటీతి స్త్రీలింగస్య ఉరుమితిపులింగస్యచ స్వారస్యా
దూరుపరిధానపటీరనురక్తదమ్పతివ్యవహార సమారోపాత్సమా
నోక్తిః॥ ॥౯౩॥

{ భక్తివిరక్తివస్థిం ముక్తిదశక్తిం పరాశరాహి }
{ తసిష్ఠమ్ । ధ్యాత్వాఽవ్యాసం కుశలం విశదాం }
{ శుకమౌళిమాగమాన్తగురుం తమ్ ॥ ॥౯౪॥ }

భక్తితి ॥ భక్తివిరక్తిభ్యాం వస్థిం వసుశబ్దః ప్రశస్తవాచీ ।
తస్మాదతిశాయనైష్ఠిక ప్రత్యయః । అతిప్రశస్తైత్యర్థః । యద్వా
వసూన్యస్యస్తీతివసుమాన్ అతిశయేన వసుమాన్ వస్థిః । వసుశ
బ్దాన్మతుపి ఇష్ఠని “విస్మతోర్లుక్” ఇతిమతుపోలుక్ । ఇష్టేపరితః

“ఔః” ఇతి నమశ్చ బ్రహ్మసృజితోఽః । ధాన్యైః సధనవానిత్యాదావివ భక్తివిరక్త్యభిన్నాతిశయితధనవానిత్యర్థః । ముక్తిదాశక్తిః విద్యాసామర్థ్యం యస్యతమ్ । షరః శ్రేష్ఠః ఆశరాణాం రక్షసాం అహితః దైత్యాదిర్భగవాన్ తస్మిన్ నిష్ఠాతాత్పర్యం యస్యతమ్ । “నిష్ఠాతునాశే నిష్పత్తావనైతాత్పర్యయాచ్ఛయో” రితి రత్నమాలా । విశేషం సితం అంశుకం వసనం యస్యతమ్ । ఆగమాస్తగురుం ధ్యాత్వా కుశలం నిరుపాధికత్వేన అవ్యాసం ప్రాప్నుయామ్ । “అవరక్షణగతీ” త్యాది నాగత్యర్థైః సుశిష్టాదవతేరాశ్శీర్షజుత్తమైకవచనమ్ । అత్ర “వ్యాసం సస్మితసప్తర” మిత్యుక్తరీత్యావస్మితశక్తిపరాశరవ్యాసశుకానాం క్రమేణ నివేశనాత్ “మిత్రచంద్రముఖబాలాలోహితాధరపల్లవే” త్యాదావివరత్నావళ్యలంకారః । ఏతత్ప్రపంచస్సృజ్యమానం అలంకారమణిహారే ద్రవ్యవ్యయః । అవ్యాసమితి క్రియాగోపనాత్క్రియాగోపనం నామ శబ్దచిత్రం చెఱిసంక్షేపః ॥

॥౯౮॥

{ బహులార్థమానితకలం విశేషావిరతలసదుత్త
రాసజ్ఞమ్ । ఏనం సితాంశుకాస్తరమాలోక్యోల్ల
సతి కువలయమజస్రమ్ ॥ } ॥౯౯॥

అత్రాచార్యస్యాన్యచంద్రశ్చైవ వ్యతిరేకోవర్ణ్యతే । తథాహి । బహుతే కృష్ణపక్షే అర్చ్యమా భానునా అనితాః అప్రాప్తాః కలాః యస్యతమ్ । ప్రసిద్ధచంద్రమాస్తు “ప్రథమాంపిబతే వహ్నిద్వితీయాంపిబతే రవి” రిత్యుక్తప్రకారేణ భానునాపీతకలాః । యద్వా-బహుతే కృష్ణపక్షే నైమిషాయామితియావత్ । అర్చ్యమస్స కాశాత్ అనితకలాః అప్రాప్తకలాః । సతు అమా నై భానుతః ప్రాప్తకలాః । అథవా-బహులాః అనైకే అర్చ్యమణః తైః అనితాః ప్రాణితాః “అనప్రాణినే” ఇతి ధాన్యోర్జ్జిజ్ఞాతృత్వార్థాత్ । తథావిధాః కలాః యస్యతమ్ । సహి ఏకే నైవార్చ్యమాప్రాణితకలాః । యద్వా-బహులాః కృత్తికాః । “బహు

లః కృత్తిగావ" ఇత్యమరః । అర్థమూ అర్థమదేవతాకం పూర్వ
 ఘట్టనీనక్షత్రం తయోరేవ ఆనితకలః । సతు సర్వక్షౌష్ణ్యవ్యానితక
 లః భవతి సతుకృత్తికాపూర్వఘట్టనీయైవ । వస్తుతస్తు బహుతైః
 అనైకైః ఆరైః పూజ్యైర్జనైః మానితాః కలాః శాస్త్రాణి యస్యతం
 సకలవిపశ్చిద్రగైసరస్థాఘనీయవైదుష్యమిత్యర్థః । విశదం స్ఫుటం
 అవిరతం లసత్ ఉత్తరాసజ్గః ఉత్తరఘట్టనీనక్షైహోయస్యతం । సతు
 కదాచిదేపూత్తరాసజ్గవాత్ । వస్తుతస్తు విశదః ధవలః అవిరత
 లసత్ “యజ్ఞోపనీతసద్ధార్యం వాసస్సకలకర్మసు । సదోపనీతినాభా
 వ్య” మిత్యాద్యుక్తరీత్యా సర్వదా ఉపవీతవత్ప్రకాశమానః ఉత్తరా
 సజ్గః ఉత్తరీయం యస్యతం । ఆతనివ సితాంశుకాంతరం అన్యంచ
 స్త్రీమసం సితాంశుకం విశదవసనం అంతరం అస్తరీయం యస్యతమితి
 వాస్తవార్థః । “అస్తరః పరిధానీయస్త్రీయబాహ్యైఃషువాచ్యవది” తి
 రత్నమాలా । ఏనమాచార్య మాలోక్య కువలయం ఉత్పలం భూ
 వలయంచ తత్రత్థితాజవాఇతియావత్ । అజస్రముల్లసతీప్రసిద్ధం చ
 స్త్రీమసం తు రాత్రానైవాలోక్య కువలయ ముల్లసతీతి ॥౯౫॥

{ అమునా గురుణావిభృతం యదుత్తరీయం య
 దస్తరీయంచ । అచ్చంసతద్ధితాంతప్రాహుస్సు }
 దృశోఽపి తదిదమాశ్చర్యమ్ ॥ ॥౯౬॥

అమునెతి ॥ అమునాగురుణావిభృతం భృతం స్వీకృతంచ ।
 యత్ ఉత్తరీయం సంవ్యాసం అస్తరీయం ఉపసంవ్యాసంచ । యత్
 అచ్చం నిర్మలం తత్ ఉత్తరీయమస్తరీయంచ । సుదృశః మనీషిణః
 చక్షుష్మన్తగ్రితచ । న, తత్, హి, తాంతం, ఇతిచ్ఛేదః । తాంతం
 మూసం సప్రాహున్తి । నవదన్తైవహి శబ్దోఽవధారణే । చక్షుష్మన్త
 స్వీతస్వీచ్ఛం వస్తు మూసం సకథయస్తీతిభావః । యద్వా-అచ్చంత

త్ "విరామమభినాంచనగానవాచ" ఇత్యత్రైవ నమ్రానమితి వ్యవహితే
 ననకారేణ మ్నానశబ్దస్య సంబంధః అమ్రానం సమర్థం ప్రాహుః ।
 హిః ప్రసిద్ధా । అపిశబ్దోభిన్నత్రయః । ఇదం అప్యాశ్చర్యమితియోజ
 నా । అపిః ప్రశ్నై । యథావద్యస్తుస్థితికథనమనాశ్చర్యానహమితిభా
 వః । అన్యత్ర-యత్ ఉత్తరీయమితి పదం యత్ అస్తరీయమితిప
 దంచ । ఉత్తరై అశ్లేఖవముత్తరీయం । భవార్థే "గహవిభ్యశ్చై" తి
 ఛప్రత్యయః తత్ పదద్వయం సుదృశోఽపిమనీషిణోఽపిఅచ్చం ఛప్ర
 త్యయవిధురం నతర్థితాంతర్థితాంతభిన్నంచాహుః । నశబ్దైవసమాసః ।
 తదిదమాశ్చర్యమ్ పరిహారస్తాక్తవచయద్వా- తత్ పదద్వయం తద్ధి
 తాంతం తద్ధితప్రత్యయాంతం అచ్చం ఛప్రత్యయవిధురం నప్రాహుః ।
 కింతు తద్యుక్తమేవప్రాహుః । అపీదమాశ్చర్యం అనాశ్చర్యమేవ ।
 యథావదర్థ వర్ణనాదితిభావః ॥

॥౯౬॥

{ స్వసఖతనుతన్తుసంతతపరిధానపటోపగూహసవి }
 { ధాయి । సముదితమృణాలసూత్రం సితముత్ప }
 { శ్యామ్యముష్య కటిసూత్రమ్ ॥ ॥౯౭॥ }

స్వేతి॥ అముష్యగురోః సితం శుభ్రం కటిసూత్రం స్వసఖానిజ
 మిత్రాణి స్వతుల్యా ఇతి హృదయం । తనవః సూక్ష్మాః తన్తవః సూత్రాణి
 శ్చై సన్తతస్య సూత్రస్య పరిధానపటస్య ఉపగూహనం విధత్ ఇతి తద్వి
 ధాయిః సముదితం సమూహతాం ప్రాప్తం అన్యోన్యవ్యతిషక్తిమిత్య
 ధిః । మృణాలసూత్రం జాత్యభిప్రాయకమేకవచనమ్ । ఉత్పశ్యామి ।
 కటిసూత్రం సంపుష్టత మృణాలసూత్రతాదాశ్చ్యేన సంభావయామి
 త్యర్థః ॥

॥౯౮॥

{ హేతుం భజ్గురగుణతామభజ్గురగుణాన్తరీయసం }
 { శ్లేషమ్ । తన్వానాం బిసలతికాం తస్యేం కటి }
 { సూత్రికాం గురోర్మన్వై ॥ ॥౯౯॥ }

హతుమితి || గురోః కటిసూత్రికాం భజ్యురగుణతాం స్వీయం
 శిథిలగుణత్వం చిన్నతన్తుతాంచ హతుం అభజ్యురగుణస్యధృఢసుగుణ
 స్య అవిచ్ఛిన్నతన్తువ్యతిన్యూతస్యచ | అన్తరీయస్య పరిధానస్య సం
 క్లేషం తాదృశగుణప్రేషయావ్యతిషజ్ఞం | అన్యైలభజ్యురగుణాః అ
 భజ్యురగుణాన్తరాణి తత్సంబంధి అభజ్యురగుణాన్తరీయః సచాసా సం
 క్లేషశ్చ తమిత్య పృథక్సార్వమ్ | విదధానాం స్వస్యభజ్యురగుణత
 యా అభజ్యురాన్యగుణసంబంధినం క్లేషం విదధానామిత్యర్థః | తస్మిన్
 సూక్ష్మం బిసలతికాం మృణాలలతికాం మన్వే మన్వే | తానాది
 కోఽయంధాతుః ||

||౯౫||

{ మధ్యాకాశమనోహర సితాంశుకోచితసువృత్త }
 { పరిధినిభమ్ | అవదాతతన్తుకల్పిత మవతాత్మ }
 { టిసూత్రమస్య భవతాపాత్ || ||౯౬|| }

మధ్యేతి || మధ్యమేవాకాశం తస్మిన్ మనోహరం సితాంశు
 కమేనసితాంశుకశ్చంద్రః స్వాథైకే | యద్వా మధ్యే అవలగ్నైః స
 మన్తాత్ | కాశమనోహరం శరకుసుమవన్మనోజ్ఞం యత్ సితాంశు
 కం స్వచ్ఛవసనం తదేవ మధ్యాకాశమనోహరసితాంశుకః || గగనమ
 ధ్యమనోహరసుధాకరఇత్యర్థః | తస్య ఉచితః ఆనురూపః పరిధిః పరి
 వేషః తన్నిభం తత్త్వేనసంభావనావిషయం | నిభశబ్దస్యసం
 భావనాపర్యవసాయిత్వం “ప్రచలితోడునిశ్చే” రిత్యాదావివేత్యవో
 చామ | అవదాతైః తన్తుభిః కార్పాసమయైరితిభావః కల్పితం అముష్యక
 టిసూత్రం భవతాపాత్ సంసారతాపాత్ అవతాత్ || ||౧౦౦||

{ ఇథవరశుభతర విభకరనిభవిభవోరుంత్రయావ }
 { తంసగురుమ్ | కరుణాకరమరుణాధర మురుణా }
 { విసయేన శరణముపయామః || ||౧౦౦|| }

ఇథేతి || శుభతరా విభాప్రభాయస్యసః కరశుణ్ణాదణ్ణః ఇభవ
రస్యశుభతరవిభకరః తేనసదృశః తన్నిభః విభప్రాయయోస్తాదృశౌ
ఊహాయస్యతమ్ ||

|| ౧౦౦ ||

{ ధృతభేదా భృతమోదాశ్రితధీనా నౌమిక్మత }
{ కుమతీభేదా । అవిషాదా భవసానాదివసాదా }
{ వెంకటేశకవిపాదా ||

|| ౧౦౧ ||

ధృతేతి || కృతా కుమతీనాం కౌతస్కుతానాంకుత్సితాయా
మతేర్వా భేదోయాభ్యాంతే । అవిద్యమానః విషాదః యాభ్యాంతా
వితిపఞ్చమీబహుప్రహీరనుత్తమాదివత్ । ఆశ్రితనిఖిలవిషాదనివర్త
నావిత్వర్థః । దివసానా అహర్ముఖప్రత్యూషే ఇత్వర్థః

|| ౧౦౧ ||

{ సమతాం సుభగంకరణౌ కరణౌల్బణ్యత్వరా }
{ పరాకరణౌ । మమధరణౌహృదిసరణౌ చరణౌ }
{ చరతాం గురోః ప్రియంకరణౌ ।

|| ౧౦౨ ||

సమతామితి || హృదిసరణౌ హృదయగూఢే మార్గైశ్చితి వ్య
స్తగూఢకిమ్ ||

౧౦౨ ||

{ పాదోఽస్యగురోశ్చస్తః పాణినిహితమేన సంప }
{ దాదేశమ్ । అఖిలం ధ్యాతుః ప్రథయత్యన్తే చస }
{ దాసుశోభమానస్తమ్ ||

|| ౧౦౩ ||

పాదశ్చితి || అత్రపాదశబ్దగృహీతస్య చరణస్య పాదశబ్దరూపా
ర్థస్యచ శ్లేషః । తథాహి || అస్యగురోః శస్త్రః ప్రశస్తఃపాదః చరణః ధ్యా
తుధ్యానకర్తుర్జనస్య సంపదా జ్ఞానభక్త్యాదిసమృద్ధ్యా తత్సద్భావేన
త్వర్థః । అఖిలం సకలమపిదేశం పాణౌ నిహితంస్యస్తంస్వవశగమితియా
వత్ । ప్రథయతి । అన్తే సుష్టుశోభతశ్చితి సుశోభం ఆనందం పరిపూర్ణ
బ్రహ్మనందపరివాహరూపతైంకర్యానందంచ । సదాప్రథమితి । తస్య
కాలాపరిచ్ఛిన్నత్వాదితి భావః । పక్షే- పాదః పాదశబ్దః శస్త్రః శన్

విభక్తైః ప్రభృతి శశ్వద్భాత్పృచ్ఛమ్యాస్సార్థవిభక్తికస్తస్యః । శసితద్వి
తీయాబహునచనమ్ । పాణినాసూత్రకారేణ హితం విహితమి
త్యర్థః । అఖిలంసర్వాదేశభూతం సంసమ్యక్ పదాదేశం షడ్ఞ
త్యాదేశం సహి “పద్దన్నోమాసి” త్యాదినాశస్పృభృతిషు విభక్తిషు
పాదశబ్దస్యసర్వాదేశతయా విధీయతే । అన్తైస్త్వానసానై సుష్టుశోభ
నూనం దందకారంచ సదాస్థాస్యవస్థాయామాదేశావస్థాయాంచ ।
ప్రథయతి । స్థాస్యవస్థాయామకారాంతం దకారమాదేశావస్థాయాం
స్యజ్జనమాత్రమితి వివేకః ॥ ౧౦౩ ॥

{ ధృతకలయః కృతబలయః కృతివలయవర్తైర్గురోః
పదాఙ్గులయః । దలయంతాంచలయంతాంకలయ
ంతాంశుచమఘం శ్రియంచ సతామ్ ౧౦౪ ॥ }

ధృతేతి ॥ ధృతః కలిః కలిదోషోయైస్తే కృతివలయవర్తైః విద్వ
న్నివహవరైశ్చైవ కృతబలయః రచితోపహారాః “కరోపహారయోః
పుంసిబలి” ిత్యమరః । శుచందలయంతామఘంచలయంతాం శ్రియం
కలయంతాంచేతి యథాసజ్ఞ్యం యోజనా ॥ ౧౦౪ ॥

{ త్రయ్యంతగురుశిఖామణి పదనలినయుగీపునర్భ
వద్రష్టా । నిపుణమతిశ్చిత్రమిదం నపునర్భవదర్భ
నోజనోభవితా ॥ ౧౦౫ ॥ }

త్రయ్యంతేతి ॥ పునర్భవానాం సఖానాం “పునర్భవః కరరు
హ” ఇత్యమరః ద్రష్టా పునర్భవదర్భనః పునర్భవ ద్రష్టానభవితేత్యా
శ్చర్యమ్ । పునః ఆచార్యచరణసఖనిర్వర్ణనానంతరం భవద్రష్టా
సంసారద్రష్టా నభవతీతిపరిహారః ॥ ౧౦౫ ॥

{ కామాదిమూరిసముదయ కదళీవిదళనకరణవో
ఽన్యగురోః । రజనఃపరైఃకణవోమమ దదతాం
పదరణవశ్చిరణముదమ్ ॥ ౧౦౬ ॥ }

కామెతి || రజనః పరే రణోరన్యే రజోగుణదూరా ఇతితుహ్య
దయమ్ “పరోదూరాన్యముఖ్యేష్వి, తివిశ్వః అణవః సూక్ష్మాః పదరే
ణవః పదరణవః రజనఃపరేష త్యైతదాశ్చర్యమితిభావః || ||౧౦౬||

{ శమితోఖిలాఘసార్థం బ్రహ్మనన్దహదావతరతీ }
{ రమ్ | విధునాతు మమానర్థం నెదాన్తాచార్యప }
{ దనలినతీర్థమ్ ||౧౦౭|| }

{ శివమూర్ధన్యాస్సహజశ్రీకాస్తోకాన్యకుముదసా }
{ హార్దాః | ఆన్తరతమం తమోఽఖిలమేతన్నఖ }
{ రాంశవో మమధువన్తు ||౧౦౮|| }

శివెతి || శివమూర్ధన్యాః కల్యాణాగ్రగణ్యాః శంకరశిరస్థాశ్చ
సహజశ్రీకాః స్వాభావికశోభాః సహోదరలక్ష్మీకాశ్చ | స్తోకాన్యత్
అత్యైతరత్ కుముత్సు కుత్సితహర్షైషు అసాహర్దం యేషాం తె | వి
షయలాలసదుర్దర్శాఇతియావత్ యద్వా- స్తోకాన్యత్ కుముదేషు
కైరవేషు సాహర్దం యేషాం తె తత్సద్భావాఇతిభావః | అన్యత్ర-
కైరవబాధవాఇత్యర్థః | ఏతస్యగురోః సఖరాణాం సఖానాం అంశ
వః ఏతేచతేసఖరాంశవః అతీక్షణిరణాః చంద్రమసః మమ ఆన్తర
తమం అతివేలమన్తర్భవం తమః అజ్ఞానం ధ్వాన్తంచ ధువన్తు ||౧౦౮||

{ పద్మాసన నివిష్టేవిబుధశ్రేష్ఠాపుభౌ గురూత్రతే }
{ కః | శంకరముఖలెఖానాముత్పాదయితా పరస్త }
{ దుత్పాదయితా || ||౧౦౯|| }

పద్మైతి || పద్మాసన కమలరూపే ఆసన పద్మాసనాఖ్యేఆసనవి
శేషేచ | విబుధానాం దేవానాం విదుషాంచ | శ్రేష్ఠాగురూ ఆచార్యః
పూజ్యశ్చతో | తత్ర తయోర్మధ్యే ఏకః బ్రహ్మశంకరముఖానాం శర్వా
దీనాం లెఖానాం దేవానాం ఉత్పాదయితా న్రష్టా | పరస్తు ఆచా

ర్యస్తు । శంకరముఖానాం శంకరయావనభాస్కరాదీనాం యాః లెఖాః
 లెఖనాని తాసాం తత్ప్రణీతనూత్రభాష్యాదీనామిత్యర్థః । ఉత్పాదయి
 తా ఉద్వాసయితా । న్యతిరెకాలంకారః । నృత్తమార్యాగీతిః ॥౧౦౯॥

{ క్వాప్యధివిభక్తి హృదయం నాన్యగురోర్భవతి }
 { సాధుహృత్తాపమ్ । శాబ్దికమునెస్తు హృదయం }
 { భవతి తథైత్యనయోర్మహా స్నేహః ॥౧౧౦॥ }

కైతి ॥ అన్యగురోః హృదయం మనః క్వాపి కదాపి అధివిభ
 క్తి విగతాభక్తిర్యస్మాత్తత్ విభక్తి । అధికంవిభక్తి అధివిభక్తి । సర్వా
 త్మనాభగవద్భక్తి విధురం నభవతి । సాధూనాం సతాం హృద్వి హృద
 యాని తాపయతీతి సాధుహృత్తాపం కర్మణ్యత్ । తథోక్తంచనభవతి ।
 శాబ్దికమునః పాణినెస్తుహృదయం తథాభవతి । భగవద్భక్తి విధురం సా
 ధుహృదయతాపకారిచభవతీతితయోః భేదోమహాన్ । క్వగురువరః
 క్వపాణిసిరితిభావః । వస్తుతస్తుశాబ్దికమునః హృదయం హృదయమి
 తిపదం క్వాప్యధివిభక్తి కాసుచిద్విభక్తిషు । శ సాదిష్విశిభావః । విభ
 క్తిషు అధివిభక్తితి విభక్త్యర్థైవ్యయాభావః సాధుయథాతథా
 హృదోభావః హృత్తాతామాహ్నతీతి హృత్తాపం పూర్వవత్కర్మ
 ణ్యత్ । హృదాదేశం ప్రాప్తంభవతి । “పద్దన్తోమనోహృది” త్యా
 దినాశసాదా విభక్తా హృదాదేశవిధానాదితిభావః ॥ ॥౧౧౦॥

{ హృదయమముష్యగురోర్యతి హృద్భావవిదెత్త్య }
 { హృద్యతాం సతతమ్ । హృదయస్యప్రియమర్థం }
 { శైషగిరీశస్య సాధు నిర్వహతే ॥ ॥౧౧౧॥ }

హృదయమితి ॥ అముష్యగురోః హృదయం మనఃయతిహృ
 ద్భావవత్ యత్యోః పరివ్రాజకసార్వభౌమయోః యామునార్యలక్ష్మ
 ణార్యయోః హృదః భావం హర్దమభిప్రాయం వైతీతితథోక్తం విదెః

క్విప్ । అతపన సతతం హృద్యతాం ఏత్యశేషగిరీశస్య శ్రీ నెఙ్గుటా
ద్రినాథస్య హృదయస్య చెతసః ప్రియం అభీష్ఠితం అర్థం నాథోపజ్ఞ
దర్శనప్రచారాదిరూపం ప్రయోజనం సాధు నిష్కణ్ఠకం యథాతథా
నిర్వహతే । విశిష్టా దైవ్యతసిద్ధాన్తనిర్ధారణభౌరధర్మం భజత ఇతిభా
వః । పక్షే - హృదయం హృదయమితిపదం యతి “హృదయస్యప్రి
య” ఇతి సూత్రేణ విహితే యత్ప్రీత్యయేపరతః హృద్యానం హృది
త్యాకారం విదతీతి హృద్యానవిత్ । “హృదయస్య హృద్యైఖయది”
త్యాదివిహితహృదాదేశభాక్సత్ విస్తతేః క్విప్ । హృద్యతాం హృద్యశ
బ్దతాం ఏత్య శేషగిరి పతజ్జలివాచి వ్యాకరణే ఈశస్య పటోః వైయా
కరణధురీణస్యైత్యర్థః । హృదయస్యప్రియం అర్థం అభిధేయం సాధు
నిర్వహతే । హృద్యశబ్దశ్రవణమాత్రేణ హృదయస్యప్రియఇత్యర్థే
విహితయత్ప్రీత్య యాన్తంపదమిదమితి శాబ్దికశిరోమణిర్నిశ్చిన్నోతీ
తిభావః ॥

॥౧౧౧॥

{ చి తమిదం యచ్చునణ ద్వయభాక్సమకరయ }
{ గో గురురనీచైః । యచ్చవిభాక్త్యుచ్చతమాభా }
{ మాబహవశ్చిరాయ తన్నిష్ఠాః ॥ ౧౧౨ ॥ }

చిత్రమితి ॥ గురుః బృహస్పతిః ఆచార్యశ్చ । శ్రవణయోః
శ్రవణనక్షత్రయోః ద్వయం భజతీతి తథా అతపవ సమకరయగః
మకరరాశిద్వయసహితః । శ్రవణక్షేత్రమకరరాశిఘటకత్వాత్తద్వ
యయుక్త శ్వేతద్వయభాక్త్యస్యయుక్తత్వాదితిభావః । అనీచైఃఉచ్చ
స్థితపవ భాతీతియత్ తచ్చిత్రం । శ్రవణక్షేత్రద్వయాశ్రయమూలక మక
రరాశిద్వయాశ్రయణైపి బృహస్పతిర్నిచోసభవతీత్యేతచ్చిత్రమితి
భావః । తప్రతి “మేషోగార్థకరస్సతీ శశిగృహం మినస్తులోచ్చా
భిభాః । స్వస్వోచ్చాస్తగృహం స్వనీచభవన” మితి మకరరాశేర్నిచః

ఘానతోక్తైః । అన్యదవీదం చిత్రమ్ । యదపి బహుభామాః కుజా,
తదాశ్రయాత్ ఈశ్వరమకరద్వయాశ్రయణాత్ ఉచ్చతమాః । అతి
మాత్రోచ్చరాశిస్థితా ఇతి యత్ తదవీః । ఏకస్య కుజస్య ఏకమకరరాశి
రుచ్చస్థానమితిహిప్రసిద్ధ్యతి । మకరరాశిద్వయే బహుభామా ఉచ్చ
స్థితా ఇత్యేతదాశ్చ్యమెతిభావః । పరిహారస్తు - గురుః దేశికః శ్రవణ
ద్వయభాక్ సలక్షణకర్ణద్వయభాక్ సమం తుల్యలక్షణం కరయోః
పాణ్యోర్మగం యస్యసతతోక్తః । అనీచైః । అతిమహానిత్యర్థః ।
తదాశ్రయాత్ తాదృశాచార్యాశ్రయణాత్ భామాః భూమా
భవాః ఉచ్చాః మహాన్తోభాన్తితి ॥

॥౧౧౨॥

{ బహుశస్త్రమృజతామిహకలయస్తమత్రిశీయం }
{ క్షణాత్కమపి । గురుసింహంధ్యాయామః పరి }
{ భూతహిరణ్యకశిపు విభవభరమ్ ॥ ॥౧౧౩॥ }

బహుశస్త్రమితి ॥ బహుశస్త్రం అతిప్రశస్తం భజతాం జనా
నాం క్షణాదేవ అత్రిశీయం లోకాతీతాం సంపదం కలయస్తం ।
క్షణమాత్రసాధ్యభరన్యసనరూపోపాయానుష్ఠానన నిశ్చేయియససా
నూజ్యం విదధానమిత్యర్థః । అన్యత్ర-బహుశః స్తమృజతామితిచ్ఛే
దః । “ఖర్పరేశరివావిసర్గలోపోవక్తవ్య” ఇతిశన్ సంబద్ధి విసర్గలోపః ।
స్తమృజతామితిస్వారన్య పరసవర్ణః । పూర్వోక్తార్థేతు । “వాపదా
స్తస్య”తి నైకల్పికః పరసవర్ణ ఇతిధ్యేయమ్ । క్షణాదేవ స్తమృజతాం
మహానురగృహస్థాణోద్భూతతాం కలయస్తం । అతిశయితా శ్రీః ల
క్ష్మీః యస్యతం । హిరణ్యం సువర్ణం । కశిపు అన్నాచ్ఛాదనం “కశి
పుత్వన్నమాచ్ఛాదనం ద్వయ” మిత్యమరః । తయోర్విభవభరః
నైభవాతిశయః సపరిభూతోయేనసః । పరిభూతహిరణ్యకశిపు విభవ
భరః । తం । ఇతరత్ర పరిభూతః హిరణ్యకశిపోర్విభవభరోయేనతం

గురుసింహం ఆచార్యవర్యం పక్షే- మహాంతం సీంహం నృసింహ
మిత్యర్థః ॥ ౧౧౩ ॥

{ సకలాగమగహనాయన పరిశీలన-భావితక్రమం
కమపి । మదవారణ కృతచునిశం మమమన
సి విహరయే మహాసింహమ్ ॥ ౧౧౪ ॥ }

సకలేతి ॥ సకలానాం ఆగమానాం వేదానాం గహనం దుర
వగాహార్థం యత్ అయనం మార్గః తస్య పరిశీలనేన భావితః నిర్ణీతః
క్రమః ఆచారపరిపాటిః యస్యతమ్ । పరిశీలనే భావితః క్రమశ్చక్తి
ర్యస్యతమితివా “క్రమశ్చానుక్రమేశక్తా కమ్యేచంక్రమణేఽపిచే” తి
మేదినీ । అన్యత్ర- సకలానాం అగమానాం తగూణాం గహనం వ
నం తస్య యదయనం మార్గః తస్య పరిశీలనే భావితః క్రమస్సంచారో
యస్యతం । మదః విద్యాధనాభిజనప్రయుక్తౌ గర్వః తస్య వారణకృతం
నివారయితారం అన్యత్ర- మదప్రధానా వారణా కృంతతి ఛి
నతీతి మదవారణకృత్ తం “కృతీచ్ఛేదనే” క్లిప్ । మహాసింహం
తత్త్వేనాధ్యవసితమాచార్యం మమమనసి విహరయే ॥ ౧౧౪ ॥

{ వైష్ణవతారారాజత్పిశేస్త జనిమత్త్వమస్య లో
కస్య । స్వస్యైవ వితన్వానం తన్వానన్దితనరం
స్మరామి గురుమ్ ॥ ౧౧౫ ॥ }

వైష్ణవేతి ॥ వైష్ణవీ విష్ణుదేవతాకా తారా నక్షత్రం శ్రవణ
ర్మిత్యర్థః । తస్యాం రాజత్ దీప్యమానం అన్యత్ర- వైష్ణవతయూ
రారాజత్ దేదీప్యమానం ప్రశస్తం జనిమత్త్వం జన్మవత్త్వం త
న్వా నిజదివ్యవిగ్రహేణ ఆనన్దితాః సరాః యేనతం । తన్వానం తన్వా
నమితి యమకమ్ ॥ ౧౧౫ ॥

{ నుహృదమివ దుర్హృదమపి స్వవాగ్ధిరుజ్జీవయ
తిగురౌ లనతి । తుల్యం నిపాతయంస్తా కథంత
రాంపాణిస్సుశబ్దస్సాన్యత్ ॥ ౧౧౬ ॥ }

{ కన్యోదయగస్సామ్యసోఽసామృచ్చస్థితిర్బుధో
యుక్తమ్ । అయమేవ కవిరపి భవం స్తథాతిప
రమాద్భుతం నకస్యస్యాత్ ॥ ౧౧౯ ॥ }

కన్యేతి ॥ సోఽసా సౌమ్యః సోమసుతః బుధః । కన్యోదయ
గః కన్యారాశిగతః ఉచ్చస్థితిరితియుక్తమ్ కన్యారాశే ర్బుధోచ్చ
స్థానతాయాః “అడవృషభమృగాజ్ఞనాకులీరా” ఇత్యాదిసోక్తైః ।
కన్యోదయగః కన్యాయాసోదితః సౌమ్యః ప్రపన్నః బుధోవిద్వాని
తివస్తుస్థితిః । అయమేవ కవిః శుక్రోభవన్నపి తథా ఉచ్చస్థితిరితిపర
మాద్భుతం కన్యాయాస్తస్మిచ్చ స్థానతయా ఉచ్చస్థానత్వా సంభ
వాత్ । కవిః కావ్యకృదితి వస్తుస్థితిః ॥ ౧౧౯ ॥

{ క్వాపిసమానాధికరణ తత్పురుషేపురస్థితేప
రపదభానమ్ । తదధో నిపాతమయతె కేవల
ఇతి నిర్ణయః సశబ్దవిదవ్యాత్ ॥ ౧౨౦ ॥ }

క్యేతి ॥ కేవలః ప్రకృతివియుక్తమాత్మాన మేవోపాసీనః ।
సతుబ్రహ్మాత్మక త్వేనవా స్వశరీరకబ్రహ్మక త్వేనవా ఉపాసీనః పు
మాన్ । సమానాధికరణః తుల్యాధానకః స్వసామానాధికరణ్యై
నావస్థితః యః తత్పురుషః ప్రసిద్ధః పరమః పుమాన్ తం ఈపుః
చతుమిచ్ఛురపి పరం యత్పదం “తద్విష్ణోః పరమం పదమ్” ఇతిశ్రు
త స్థానవిశేషః తస్మిన్ భావం సత్తాం స్థితిమిత్యర్థః “భావస్సత్తా
స్వభావాభిప్రాయచెష్టాత్మజన్మస్త్వి” త్యమరః । క్వాపి కదాఽస్థితేతి ।
విశేషణతయా విశేష్యతయావా బ్రహ్మసంబంధమనభినన్ధాయ కేవల
మాత్మానమేవోపాసీనః అర్చిరాదిపథప్రాప్త్యభావస్య “అప్రతీకా
మృనా” నితినూతైభాషితత్వా త్తత్సాంధ్యక పరమవ్యోమానస్థా
నం సన్వాపోత్తిత్యర్థః । నహిచ్ఛామాతైః ప్యతదుపాసకస్య తత్ప్రా

ప్రీత్యవిషయి । అన్యథా యథాక్రతున్యాయోవిరుద్ధ్యేతి భావః ।
 తద్వికేవలాత్మోపాసకస్య కాగతిఃచెత్తతాహ । తదథ ఇతి ॥
 తస్మాత్ పరమపదాత్ అథః అధస్తాత్ ప్రాకృతలోక క్వాపి యత్ర
 కుత్రాపి ప్రదేశేనిపాతం స్థితిం అయతే ప్రాప్తిః । ప్రాకృతలోకా
 వస్థానస్యాత్మ్యత్వ మస్యావ్యవస్థత్వాన్నిపాత మిత్యుక్తిః । ఇతినిర్ణ
 యః తాత్పర్యచన్ద్రికాస్తోత్రభాష్యశ్రీమద్రహస్య త్రయసారాది
 భిర్నిచ్చిన్వ శబ్దవిత్ వేదవేదాంతత్వవేత్తా - శబ్దశబ్దోఽత్ర “శ
 బ్దశాస్త్రోఽకామకారే” “అనావృత్తిశబ్దాది” త్యాదావివేదపరః ।
 సః దేశికమణిః అవ్యాత్ ॥ శబ్దవిదిత్యనేన శబ్దశాస్త్రవిదిత్య
 వ్యర్థఉపస్థిత్యతే । తదాపద్యస్య ఏవమప్యర్థః । తథాహి ॥ కేవలః
 కేవలఇతిశబ్దః సమానాధికరణ తత్పురుషం కర్మధారయసమాసం
 “తత్పురుషస్సమానాధికరణః కర్మధారయ” ఇత్యనుశాసనాత్ ।
 ఈపుః ఆప్తమిచ్చురపి అత్రశబ్దప్రయోక్తునిష్ఠాయా ఇచ్ఛాయాప్ర
 యోజ్యేశబ్దే ఆరోపః । పరపదభావం ఉత్తరపదత్వం నైతి । కింతు తదథః
 తస్మాదుత్తరపదాదథః తత్పూర్వమిత్యర్థః । నిపాతం ప్రయోగం అ
 యతే । “విశేషణం విశేష్యేణబహులం” మిత్యత్ర బహులగ్రహణేన
 విశేషణ విశేష్యభావకామచారాద్యధ్యేషం పూర్వత్రపరత్రవాప్ర
 యోజ్యత్వేప్రాప్తే “పూర్వకాలైకసర్వజరత్పురాణ నవకేవలాస్స
 మానాధికరణేన”తి పూర్వకాలాభిధాయశబ్దానాం పూర్వప్రయో
 గనియమార్థతాయాసూక్తితత్వాత్కేవలశబ్దస్యచ తత్రపరిగణిత
 త్యాదితిభావః । ఇతినిర్ణయః శబ్దవిత్ సః అవ్యాదితియోజనా ।

{ సూర్యాస్తవ స్ఫురచ్ఛ్రీస్సువర్ణవర్ణోఽర్కద
 లితనలినాత్ । ఖ్యాతౌనామ్నోద్భూయాదన
 ఘతమోఽక్షణి గురుః పుమాకోపి ॥౨౧॥ }

సూర్యేతి । అత్రాచార్యవర్యస్య అన్తరాదిత్యవిద్యాపతిపా
దితస్య పరమపురుషస్యచ శ్లేషః । తత్రాచార్యపతే- సూరీణాం
అనన్తగరుడాదీనాం నిత్యసూరీణాం ఆస్పదే స్థానై “సదాపశ్యన్తీనూర
య” ఇతిశ్రుతే పరస్మిన్ వోమ్ని స్ఫురన్తీ శ్రీః సంపత్ యస్యసః । సున
ర్ణవర్ణః తద్ధ్యానై “కనకరుచిరగాత్ర” మిత్యుక్తైః । అగ్రదలితనలినై
ఇన అక్షిణీయస్యసః । నామ్నా కవితార్కికసింహా ఇత్యాదినామథే
యేన ఖ్యాతః కలహోకసుగృహీత నిజవిరుదాభిధానఇత్యర్థః । అన
ఘతమః అశ్లిష్టవినష్టోత్తరపూర్వా ఘేషు విద్వత్సుశ్రేష్ఠఇత్యర్థః । గురుః
ఆచార్యరూపఃకౌపిపుమాన్ అక్షణి మమలోచనపథే ఉద్భూయాత్
ప్రాదుర్భూయాత్ మమలోచనగోచరతాం యాయాదితి ॥ పరమపు
రుషపతేతు- “యఏషోఽన్తరాదిత్యేహిరణ్మయః పురుషోద్భవశ్చై”
ఇత్యారభ్య ‘యఏషోక్షుశిపురుషోద్భవశ్చై’ ఇత్యశ్లోఽన్తరాదిత్యవిద్యా
శ్రుత్యర్థోఽనుసంహితః । తథాహి సూర్యః ఆదిత్యః ఆస్పదం స్థానం య
స్యసః సూర్యాస్పదః । అనై “యఏషోఽన్తరాదిత్యే” ఇత్యన్యార్థః । ప్ర
త్యభిజ్ఞాప్యతే స్ఫురన్తీ శ్రీః లక్ష్మీ యస్యసః । ఇదంచ శ్యామలజలదకో
మలదివ్యవిగ్రహస్య తస్యస్వర్ణవర్ణతావాప్తౌ హేతుతయోపన్యస్తం ।
యథోచ్యతే శ్రీమదాచార్యైరన్తరధికరణాధికరణసారావల్యాం ‘నిత్య
శ్రీర్బృహ్మబిమ్బే” ఇతి । సువర్ణవర్ణః అనై “హిరణ్మయః పురుషోద్భవశ్చ
తేహిరణ్యశ్చక్రుర్హిరణ్యకేశ ఆక్షణఖాత్సర్వవసనువర్ణ” ఇతిశ్రుతార్థ
సంగ్రహః । అగ్రదలితనలినాక్షః । అనై “తస్యయథాకప్యాసంపుణ్ణ
రీకమేవమక్షిణీ” ఇత్యన్యార్థ ఉక్తః । కపిసూర్యః “కపిర్బృహస్పితేజసః”
మితి శ్రుతే । తేన ఆస్యతే వికాస్యతే ఇతి “కప్యాస” మితిశ్రుతే
ర్థః । ఇదం సిద్ధాంతితార్థద్వయస్యాప్యూహలక్షణమ్ । యథాచభాషి
తం వేదార్థసంగ్రహే “గమ్భీరామృతసముద్భూతసుమృద్భూతనాళర

వికర వికసితపుష్పాకీదలామలాయశైతలః" ఇతి || ఉద్భూతూదిత్య
త్ర ఉత్ భూయాదితిచ్చదః । నామ్నా ఉత్ ఉదితిభ్యాతః । అనన
"తస్యోదితి నామె" యోతదర్శ ఉక్తః । తత్ర హేతుతయోక్తం "సవచన
యోభ్యః సాప్యభ్య ఉదిత" ఇతిశ్రుత్యం మనసి నిధాయాహ || అనఘ
తమ ఇతి || సర్వసాప్యభ్య ఉదితఇత్యం గురుః మహాప్రళమాచార్యో
వాకోపిపుమాన్ అననపురుషశబ్దాననం అతః భూయాత్ ।
అనన "యనమోఽతః పురుషోద్భవ్యత" ఇత్యనువదాత్ శ్రుత్యర్థజ్ఞాన
ం । విస్తరస్తూపసిషద్భాష్యాశాస్త్రప్రవృత్తః ||

||౧౨౦||

{ అపిక్కినంగ శైవరురీదూరోఽత్యుచ్చదీప్తిః
తీ చిత్రమ్ । అస్యచ్చిత్రమనున్దోఽవ్యతులోఽ
పితతైవ భావశేయదితి ||

||౧౨౧||

అనీతి || అయంగురుః బృహస్పతిః కన్కి కర్కటరాశః తస్య
సంగశైవ సంబంధస్య అతిదూరోఽపి ఉచ్చై ఉచ్చస్థానై దీప్తిత్యవ్యసః
తథోక్తి ఇతిచిత్రమ్ । గురోః కర్కటకరాశేనోచ్చస్థానం తత్సంబంధ
విరహోఽత్యుచ్చదీప్తిత్వమద్భుతమితిధావః । గురుః ఆచార్యః కన్కి
రాశః రిలయోరభేదాత్కల్పితః సాపిసః "కల్కోఽస్త్రీశమలైసహా"
త్యమరః । కల్మషమామస్తీతిప్రసాః శైవం సంగశైవ అతిదూరః
అత్యుచ్చదీప్తిః మహత్తిరైవాఇతి పరిహారః । అనున్దోఽపి అశనైశ్చ
నోఽపి అతులోపి తులూరాశిసంబంధవ్యత్యోఽసి తతైవ ఉచ్చదీప్తిరైవ
యోతదస్యచ్చిత్రం । తులూరాశినబంధనతశ్చనైరేవైచ్చదీప్తిత్వం అయ
మతీధావిధినవస్సన్నచ్చదీప్తిత్యవ్యదిదం చిత్రం । అనున్దః పటుః అతు
లః అసదృశ ఇతిపరిహారః ||

||౧౨౨||

{ అమృతపద పరిచరణాదృగ్గలంకాలం సయన్న
యమనన్ద్యమ్ । స్వపదాశ్రితైష్వపినదా కాలం
వన్ద్యం సృధాగ్గురుశ్చిత్రమ్ ||

||౧౨౩||

అచ్యుతేతి ॥ స్వపదాశ్రయేషు విషయైఃపి అవిశబ్దస్వవిషయ
కై ముత్యం ద్యోతయతి ॥ కాలం సమయం వర్ధ్యం నిర్వర్ధకిం వ్యధావిత్యా
శ్చర్యం ॥ కాలం దణ్డధరం వర్ధ్యం వ్యధాదితి వచోహరః ॥ స్వాశ్రితవిష
యైఃపి భగవత్ప్రచరణ కాగయితృత్వైః “కింకరాః పాశవజ్జాశ్చ స
యమోనచయాతనాః ॥ సమర్థాస్తస్య యస్మాత్మాకేశవాలమ్బనస్స
దే” త్యుక్తీత్యా యమస్య పితఃకోవ్యమత్వం సమపాదయదితిభావః ॥

{ నాతిశీశీరా నతిగ్ధా భాతి స్రుత్యస్తగురుతరు }
{ చ్చాయా ॥ తానూశ్రయతాం నృణాం తా }
{ ప్రతియమాపదాం పదా క్వభవేత్ ॥౧౨౪॥ }

నాతితి ॥ అనెనఁబెప్పెన “వాసు దేవతరుచ్ఛాయా నాతిశీతా
నఘర్మదా ॥ నరకాగ్ధారకమనీ సాకిమ్మం నసన్వయే” ఇతి పురా
ణసద్యాభిప్రత్యభిజ్ఞానాత్ సాక్షాద్భగవత్ప్రవృత్తమస్య గుహ్యో
న్మతమ్ ॥

॥౧౨౪॥

{ యోబ్రహ్మగమయతీబుధాన్సకథా తం గురు }
{ మమాననం మన్యే ॥ తత్పురుషోఽమాననఇతిని }
{ గమాస్తనచోయద్విమాణంస్యాత్ ॥౧౨౫॥ }

యఇతి ॥ అత్ర “తత్పురుషోఽమాననస్సపీనాక్ బ్రహ్మగమ
యతీ” తి శ్రుతిః బ్రహ్మగమయితృత్వైఃపి నిమిత్తేనా చార్యస్యామానన
త్వనిర్ధారణార్థముపాశ్రిత్యనుసంధేయమ్ ॥ బ్రహ్మగమయితృత్వంచ ఏక
త్రబ్రహ్మస్వరూపాద్యావేదయితృత్వం అన్యత్ర తత్ప్రకత్వమితిధ్యే
యమ్ ॥ “యోవిష్ణోప్రతిమాకారోహభావం కరోతిచ ॥ యోగు
రౌ మానుషం భావముభౌ నరకపాతినా” వితి న్యతిరేక నిష్ఠనా
దాచార్యస్యామాననత్వైఃసానుసంధానమేవ శ్రేయఇతి న్యభిప్రత్యమ్ ॥

{ శ్రీరజనాథదత్తశ్రుత్యంతాచార్యకోఽయమత్య
స్తమ్ । శ్రుత్యంతం నిజసూక్త్యా నిత్యం తనుజే
జనస్య సానస్తమ్ ॥ ౧౨౬ ॥ }

{ నిగమాంతగురోశ్శ్లోకం యోగదితుం ససహతే
చతుష్పాదమ్ । తం నిగదంతిమహానోద్విషాదమ
పిహస్తభువి చతుష్పాదమ్ ॥ ౧౨౭ ॥ }

నిగమాంతేతి ॥ చత్యారః పాదాః యస్యసః చతుష్పాత్తీతం
“సంఖ్యాసుపూర్వస్య” తి పాదశబ్దస్య సమాసాంతోలోపః । శ్లోకం
“రామానుజదయాపాత్ర” మితిపద్యం । చతుష్పాదం పశుం । స్పష్ట
మితరత్ ॥ ౧౨౭ ॥

{ అపిభాష్యోక్తం కథయన్సిద్ధాంతాధ్యానమేవ
సాధిష్యమ్ । యః పూర్వపక్షపథమపి తథాఽవ
ధత్సోఽతిచిత్రవచనోఽవ్యాత్ ॥ ౧౨౮ ॥ }

అపీతి ॥ భాష్యోక్తం సీదాంతాధ్యానం రాధాంతమార్గం ।
పూర్వపక్షపథం పూర్వపక్షమార్గమపి “అప్రిపోఽహరహ్న ఆపూర్వ
మాణపక్షం” “ముక్తోఽర్చిర్దినపూర్వపక్షే” త్యాద్యుక్తమర్చిరాది
మార్గమితితు తత్త్వమ్ ॥ ౧౨౮ ॥

{ అభిరామాఖ్యోలక్ష్మణ మతానుగోక్తిర్మహా
న్యశోభరతః । శత్రుఘ్నాలసతుతరాం శతాని
శరదోఽత్ర మనుకుల పవిత్రః ॥ ౧౨౯ ॥ }

అభిరామేతి ॥ యశోభరతః కీర్త్యతిశయాత్ । సార్వవిభక్తి
కస్తసిః । మహానితియోజనా । శత్రుఘ్నః కామాదినిత్యవైరినిరాక
రా । మనోః వైవస్వతస్యమనోః కులస్య వాశస్య పవిత్రః పావయి
తా । మస్త్రనివహేన పరిపూతఇతిచ । అత్రరామాదీనాం క్రమే
ణగ్రథనాద్రతావలీ ॥ ౧౨౯ ॥

{ ధర్మాత్మార్చిభీమోఽనునకీర్తిర్విపులశోభనకు }
 { లభీః । సహదేవాధిపగురుణా గణ్యాః కృష్ణాను }
 { గోగురుర్జయతాత్ ॥ ౧౩౦॥ }

ధర్మైతి ॥ అత్ర ధర్మరాజానీనాం పశ్చాన్నాం పాశ్చావానాం
 కృష్ణాయాశ్చక్రమేణ గ్రథనాద్రత్నావలీ ॥ ౧౩౦॥

{ ఆచార్యగుణశ్రుత్యాతదితరవిషయాస్సృతిర్వ్యతి }
 { సజ్జమయా । శ్రుత్యవిరుద్ధైవస్సృతిరాదృత్యై }
 { త్యాహ జైమినిర్హిమునిః ॥ ౧౩౧॥ }

ఆచార్యైతి ॥ ఆచార్యగుణానాం శ్రుత్యాశ్రవణేన తత్ప్రతి
 పాదకత్రయ్యాచ తదితరవిషయా ఆచార్యగుణైతరగోచరా స్మృతిః
 స్మరణం స్మృతివచనంచ । శ్రుత్యవిరుద్ధైవ నేదావిరుద్ధైవ స్మృతిః
 మునిప్రణీతాస్మృతిః ఆదరణీయైతి జైమినిర్మునిరాహ “విరోధత్వన
 పెక్ష్యంస్యాదనతిహ్యనుమాన” మితి నూత్రైతైతిభావః ॥ విరోధప్ర
 త్యక్షశ్రుతివిరోధ అనుమానం స్మృతిః అనపెక్ష్యం అనపెక్షణీయం
 స్యాత్ । అసతి విరోధ అవిద్యమానై అనుమానం స్మృతిః ప్రమా
 ణమితితదర్థః । యథా ఔదుమ్బరస్పర్శనపూర్వకోద్ధానశ్రుత్యా తత్స
 ర్వవైష్టనస్మృతిర్విరుద్ధాఽనాదరణీయైతి ॥ స్పష్టమన్యత్ ॥ ౧౩౧॥

{ శబ్దవిదాచార్యద్వావెకోవిశ్చేయసం నిపాత }
 { యతి । అన్యస్తదుదజ్ఞయతి ద్వయోస్తయో }
 { ర్విత్త కోమహీయాన్సన్యత్ ॥ ౧౩౨॥ }

శబ్దైతి ॥ శబ్దం శబ్దశాస్త్రం వెదంచ విత్తైతి శబ్దవిదా
 చార్యా ద్వౌ । ఏకః తయోర్మధ్యే ఏకః పాణినిరిత్యర్థః । నిశ్చేయ
 సంమోక్షం నిపాతయతి ధ్వంసయతి । వస్తుతస్తు- నిశ్చేయసశబ్దం
 నిపాతయతి “అచతురవిచతురై” త్యాదిసూత్రైతైతిభావః । నిపాతో

నామ “శాస్త్రేణాన్యాదృశేప్రయోగప్రాప్తే అన్యాదృశప్రయోగకరణం” స్పష్టమన్యత్ || ౧౩౨||

{ వాఙ్మనసమాశ్రితానాం స్వవచనతో జీవయే
ద్యుతాచార్యః । యస్తస్మిన్నిపాతయేద్వా ద్వయో
ర్గీయాం భవెత్కృతవదత || ౧౩౩|| }

వాగితి || ఆశ్రితానాం వాక్చమనశ్చవాఙ్మనసం స్వవచనతః
నిజశ్రీసూక్తాయః జీవయేత్ । వాక్సౌప్తవం మానసానందంచ విద
ధ్యాదితిభావః । యస్తు తత్ వాఙ్మనసం నిపాతయేత్ నాశయేత్
“అచతుర” నూత్రేణ నిపాతితం కుర్యాదితి పరిహారః || ౧౩౩||

{ ద్వద్వైస్సనిపాతయతేఽదస్తతయర్కామ ఋ
గ్యజుషమపివా । సత్త్వదవిద్గురురైక స్థాపయతి
పరస్తదప్రతిద్వద్వమ్ || ౧౩౪|| }

ద్వద్వైతి || సత్ ప్రశస్తం యత్ పదం శబ్దశాస్త్రం తద్వై
త్రితీతథోక్తః । ఏకః గురుః పాణినిరీత్యర్థః । ఋక్సామం ఋగ్వేదసా
మవేదసముదయం ఋగ్యజుషమపివా ఋగ్వేదయజుర్వేదసముదయం
వా ద్వంద్వై కలహే “ద్వద్వం కలహయ్యయో” రీత్యమః । అద
స్తతయా ప్రహరధ్వంసిత దస్తతయా నిపాతయతేస్మి అధఃపాతయ
తేస్మి । సర్వాత్మనా తద్వైయాకులీం దత్తవానితిభావః । వస్తుతస్తు-
ఋక్సామం ఋగ్యజుషం చపదం ద్వంద్వైతస్సంజ్ఞకసమాసేఽదస్త
తయా హ్రస్వాకారాస్తతయా నిపాతయతే పూర్వోక్తనూత్రేణైవే
తిభావః । పరః గురుః దేశికమణిస్తు అప్రతిద్వంద్వం అనున్మితకల
హస్తరం యథాతథా అసంజాతవిరోధితయేతివాస్తవార్థః । స్థాప
యతీతి || ౧౩౪||

{ ప్రథితాగమాంత దేశికపద భజనసమిధ్యసుసమ
యోన్నిద్రాః । విబుధార్హణయోగ్యాస్యస్య }
{ స్సుగంధయస్సుమనసోఽత్ర దృష్టాంతః ॥౧౩౫॥ }

ప్రథితేతి ॥ ప్రథితః ప్రఖ్యాతః యః ఆగమాంత దేశికః తస్య
పదయోః భజనేన సేవనేన సమిధే దీప్తై సుసమయై శోభనే సిద్ధాంతై
విశిష్టావై స్వసిద్ధాంతై ఆచారై సంవిదివా “సచయ్యాశ్శపథా చారకాల
సిద్ధాంతసంవిదః” ఇత్యమరః । ఉన్నిద్రాః జాగరూకాః జనాః విబుధానాం
విమహంల్పిరాద్యాతివాహి కానాంవా దేవానాం అర్హణయోగ్యాః
పూజార్హాః స్యుః । పక్షే - ప్రథితాః ప్రసిద్ధాః అగమాః తరవః “ఉగ్ర
గంధాహ్య కర్మణ్యాహ్య ప్రసిద్ధాస్తథైవచే” త్యప్రసిద్ధతరుజన్య కుసు
మానాం దేవానర్హతాస్మరణా త్ప్రీతి తైత్వక్త్వమ్ । తేహం అంత
దేశః అగ్రదేశః అస్యాస్తీతి ప్రథితాగమాంత దేశికం “అత ఇనితనా
వి” తి మత్స్వర్గీయైశ్చ । తథోక్తేన పదేన స్థానేన అవస్థానైత్యర్థః
సమిధాః తెచ శేసుసమయోన్నిద్రాశ్చ సుసమయై వసంతాది తత్తదు
చితకాలే ఉన్నిద్రాః వికసితాః “సదాపుష్పితమున్నిద్ర” మిత్యమరః ।
విబుధానాం దేవానాం అర్హణయోగ్యాః పూజనార్హాః స్యుః । ఈ
శ్వశానామేవ కుసుమానాం పూజార్హతాస్మరణాదితిభావః । అత్ర
ఉక్తార్థై సుగంధయః సుమనసః కుసుమాని దృష్టాంతః ఉదాహరణం ।
శ్రీత్రోదాహరణం నామాలంకారః । తత్ప్రీతిపశ్చస్తు అలంకారమః
శ్లోరై స్మరీయే ద్రష్టవ్యః ॥ ॥౧౩౫॥

{ నై సర్గిక సత్త్వజహ నిగమాశ్చలదేశికేన స
త్తతినా । సమతాం కథమివలభతాం బ్రహ్మస్వ }
{ తిర్మధ్యతోవహస్సత్త్వమ్ ॥ ॥౧౩౬॥ }

నై సర్గితేతి ॥ నై సర్గికం స్వభావసిద్ధం యత్ సత్త్వం సత్త్వ
సంఘః సత్తోభావః సత్త్వం బ్రహ్మవేత్తత్వంవా తజ్జపతీతి తథో

క్తేన । అతపన సత్పతినా నిగమాఞ్చలదేశికేన మధ్యతః మధ్యకాలే
సత్త్వం ఉక్తోఽర్థః । నహా ఆగమైక సత్త్వశాలీత్యర్థః । బృహ
తాం పతిః బృహస్పతిః వాక్పతిః । స్థూలమతీనామగ్రణీరితిచ ప్రతీయ
తే । సమతాం తుల్యతాం కథమివలభతాం సకథమపీతిభావః । న
స్తుతస్తు - బృహస్పతిశబ్దః మధ్యతః త ఇతి త్ శబ్దస్యష్టమైకవచ
నమ్ । మధ్యే విద్యమానస్య తవర్ణస్య సత్త్వం “తద్బృహశ్శోకర
వత్యోశ్చోరదేవతయోస్తుత్తలోప శ్చే” తి విహితసుడాగమసంబద్ధి
సకారభావం నహస్తిత్యర్థః । బృహస్పతిశబ్దార్థతాదాత్మ్యవలమ్బి
నై సర్గికసత్త్వాదిశబ్ద ప్రతిపాద్యార్థద్వయశ్లేషభిత్తి కాభేదాధ్యనసా
య మూలాతిశయోక్తుత్వమిథోఽయం న్యతిరేకః ॥౧౩౬॥

{ సకలశుభచ్ఛన్దోఽఽగ్నిస్సర్వగురు స్సోఽయమ
నఘవృత్తవిశేషః । సర్వేఽస్మాదీధరేఽన్యే గు
రులఘుభావం యథాయథం యాన్తిఖిలు ॥ }

సకలేతి ॥ సకలానాం శుభచ్ఛన్దసాం కల్యాణాభిప్రాయాణాం
“ఛన్దః పద్యైఽభిలాషేచే” తి సాస్తనానాథైష్యమరః । అగ్నిః ।
యద్వా - సకలశుభః సర్వేషాం కల్యాణానుభూతా ఛన్దః అభిప్ర
యః యస్యసః “అభిప్రాయవశేచ్ఛన్దా” విత్యమరః । అగ్నిః సర్వ
త్రాగ్రగణనీయః అనఘః వృత్తస్య చక్రతస్య విశేషోయస్యసః ।
సోఽయం సర్వగురుః సర్వేషాం సర్వత్ర సర్వదా గురురిత్యర్థః । ఉ
క్తగుణవిశిష్టత్వే సర్వాచార్యత్వమస్యకథం నస్యాదితిభావః । అస్మా
ద్గురొః అన్యేసర్వే అధరే న్యూనాః “అధస్తాదపిచాధర” ఇత్యమరః
అతపవ యథాయథం యథాహాం గురులఘుభావం గౌరవం లాఘ
వంవా యాన్తిఖిలు । సత్వయమివ నిరుపాధికసర్వగురుత్వం భజ
స్త ఇతిభావః । పక్షే - సకలానాం శుభానాం ఛన్దసాం ఉక్తాత్మ్యక్వాది

ఛందసాంక్షత్వాత్కాది ఛందసాంలగ్నిః అద్యః శుభవృత్త విశేషః పద్య
 పాదవిశేషః “వృత్తంపద్యే చరిత్రైతిష్టి” త్యమరః। సర్వగురుః సర్వేవ
 ర్ణాః గుర ప్రాయస్యసఖోక్తః। సర్వేషాంఛందసామాద్యో వృత్త విశే
 షస్సర్వగురురేవేత్యర్థః। అస్మాత్ ఆదిమావ్యవృత్త విశేషాత్ అన్యే అ
 ధరే అధస్తాద్విద్యమానాస్సర్వైఃపి వృత్త విశేషాః యథాయథం గురుల
 ఘుభావం గురులఘువర్ణత్వం యాన్తి ఖల్వితిప్రసిద్ధా. “పాదేసర్వగురా
 వాద్యాల్లఘుంస్యస్యగురోరథః। యథోఽరి తథాశేషం భూయః కు
 ర్యాదముంవిధిమ్। ఊనేదద్యాన్గురూనేవయావత్సర్వ లఘుర్భవేత్।
 ప్రస్తారోఽయం సమాఖ్యాతశ్చన్దో విచితి వేదిభి” తిత్వక్రమేణస
 ర్వగురుపాదమారభ్య ప్రస్తారే యథాక్రమం గురులఘున్యాసే య
 థోచిత గురులఘువర్ణ భాజోభవస్తీతి భావః ॥ ౧౩౭॥

{ సుచతురమచతురమపివా సమముద్ధరతో గు
 రోరముష్యపుంః। ఉభయోస్తయోర్నిపాతం }
 { విదధానః పాణినిర్మునిస్సకియాన్ ॥ ౧౩౮॥ }

సుచతురమితి ॥ సుచతురం అతిమాత్ర శాస్త్రాచారాది చా
 తుర్యశాలినమిత్యర్థః। అచతురం అతథావిధం మూఢమపివాజనం।
 సమం తుల్యం ఉద్ధరతః భరన్యాసేనేతిభావః। తయోరుభయోః సుచ
 తురాచతురయోః నిపాతం నాశం ఉక్తసూత్రేణ నిపాతనమితి వ
 స్తుస్థితిః ॥ ౧౩౮॥

{ గురుణాఽఽతొఽనుపసగ్గై సర్వత్రప్రత్యయో
 మహాన్విహితః। ఆతొఽనుపసగ్గైకః ప్రత్యయ }
 { ఇతి వదతి యస్య పరిహాస్యః ॥ ౧౩౯॥ }

గురుశైలి ॥ గురుణా అత ఇతిచ్ఛేదః। అతః సార్వవిభక్తిక
 స్తస్యే। అనేనగురుణా ఆచార్యేణ సర్వత్ర అవిశేషేణ సర్వస్థితా

ఛాత్రవగై అనుపసగై భవోపప్లవా భావవిషయే మహాప్రత్యయః
జ్ఞానవిశ్వాసావావిహితః । పక్షే- ఆత ఇతిచ్చెదః ఆతోఽనుపసగై ఆ
దస్తాద్ధాతోరనుపసగై సుపుష్పపదే సర్వత్ర మహాస్పృత్యయోవిహిత
ఇత్యర్థః యస్తు- ఆతోఽనుపసగై కః ప్రత్యయః ఆ అతః ఆతః “త్వ
మాసీరాత” ఇతివత్ । ఆతః ఆచార్యకర్తృక సార్వత్రిక ప్రత్య
యోత్పాదనాద్ధేతోః । అనుపసగై ఉక్తోఽర్థః । కః ప్రత్యయఇతి
జ్ఞానమితివా విశ్వాసఇతివా వార్తాఽపి నేతివదతి । పక్షే- ఆతోఽను
పసగైకః ప్రత్యయః నకోఽపిప్రత్యయ ఇతివదతి । సపరిహాస్యః । ఆ
తోఽనుపసగైకః ప్రత్యయః కసంజ్ఞకః ప్రత్యయఇతి వస్తుస్థితిః ।

{ సాధుకృదన్తేషు సదాచరతి స్ఫురితోఽగ్రగణ్య }
{ ఇతివిదితః । ఆచార్యోఽసానుపథా వృద్ధావపిసం }
{ గతిం క్వచిన్నైతి ॥ ౧౮౦ ॥ }

సాక్షితి ॥ సాధుకృతాం పుణ్యకర్మకృతాం అన్తేషు మధ్య
షు అగ్రగణ్య ఇతివిదితః అతవవ స్ఫురితః ప్రకాశమానః ఉపధౌ ఋ
ద్ధౌ ఇతిచ్చెదః । ఉపధౌదమ్భే “కపటోఽస్త్రీవ్యాజదమ్భోపధయ”
ఇత్యమరః । ఋద్ధావపి సంపదిచ సంగతిం క్వచిదపిన్నైతి । అదామ్భి
కః పరమవైరాగ్య శాలీత్యర్థః । పక్షే- అసా ఆచార్యః ఆచార్యశ
బ్దః । సదా ఆచరతిః ఇతిచ్చెదః స్ఫురిత ఇత్యనేన సంహితాయాం ।
“ఖర్పరే శరీవావిసర్గలోప” ఇతివిసర్గలోపః । ఆచరతిః ఆజ్ఞాపక
శ్చరథాతుః శ్రీసానిద్దోఽయం । అగ్రగః పరస్తాద్విద్యమానః గ్యః
గ్యత్ప్రత్యయోయస్య । గ్య ఇత్యుత్సృష్టానుబంధస్య గ్య తోగ్రహ
ణమ్ । ఇతివిదితః గ్యతిపరే ఆజ్ఞాపక చరతేర్నిష్పన్న ఇతి జ్ఞాతఇ
త్యర్థః । అతవవ సాధవః అనప్రభంశాః యే కృదంతాః కృత్ప్రత్యయా
స్తత్యైః తేషుసదాస్ఫురితః “చరేరాజీచాగురా” విత్యాజ్ఞాపకా

చూరతే: కృపావిధాన అగురావితిపర్యదాసేన “ముహూర్త్యైత్”
 ఇతి యోగ్యత్యయవిధానాదితిభావః । అయం ఉపధావృద్ధావితి సమ
 స్తంపదమ్ । “అత ఉపధాయా” ఇతి విహితోపధావృద్ధా సంగతిం
 సంబంధం అపి క్వచిన్నైతీతియోజనా । అపి: ప్రశ్నైకిం జాత్వపి
 నైతి । క్వచిదిత్యత్రసామర్థ్యాదపీతి లభ్యతే । అపి క్వచిదపిన్నైతీతివా
 యోజనా । క్వచిదపి నైతికిమ్ । అపితు ఏత్యేవేత్యర్థః । ఉక్తప్రధా
 వృద్ధిరవశ్యేభావా దితిభావః ॥

॥౧౦౮॥

{ విదితోఽలఘుప్రకృతికః ప్రాగ్యగురోఽద్వీ }
 { తీయరూపయుతః । గురురెహోఽనఘశబ్దః కథ }
 { మివ నస్సాత్పరం శుభోఽదంతః ॥౧౦౮॥ }

విదితఇతి ॥ అలఘుః గభీరా ప్రకృతిర్యస్యన తథావిధోవిది
 తః గమ్యారస్వభావతయా ప్రసిద్ధ ఇత్యర్థః । ప్రాగ్యైః పరాధ్యైః
 గావః నాచోయస్యసః ప్రాగ్యగుః బహుప్రీహశా “గోస్త్రియోరుప
 న్జనస్యే” తి గోశబ్దస్యప్రాప్త్యేవ ఇగాదేశః । అద్వితీయేన అనదృ
 శేన రూపేణ యుతః అనఘః నిర్దోషః శబ్దః కీర్తిర్యస్యసః ఏకః అ
 ద్వితీయః ఏషగురుః ఏవంవిధ ఆచార్యః పరం శుభోదంతః కల్యాణ
 కీర్తిరితియావత్ । కథమివనస్సాత్ । ఉక్తవిధగుణవైశిష్ట్యేకల్యాణ
 కీర్తిరవర్జనీయేతిభావః । అన్యత్ర- అఘుః గురుఇతి అఘవర్ణాత్మికా
 ప్రకృతిః యస్యసః అఘుప్రకృతికః విదితః ఉక్తరీత్యాప్రతితః ప్రా
 గ్యైః అగ్రిమః గుః గువర్ణాయస్యసః ద్వితీయః యః రుః రువర్ణః తే
 న ఉపయుతః యుక్త ఇత్యర్థః । ఏకః ఏషగురురితి అనఘశబ్దః శోభ
 నశబ్దః స్యాత్ ఇతిశుభః అదంత ఇతిచచ్ఛేదః । శుభఇతి గురుశబ్ద
 సైవ ఫి శేషణమ్ । కథమివ నః అస్మాకం అదంతః అక్షరాంతః
 స్యాత్ ఉక్తారాంతయాజగద్విదితోఽయం గురుశబ్దఏకఏవ కథమ

స్వాకమేవ అకారాస్తతయా భాసేత్యర్థః । కించ- శుభోదన ఇతి స
మంతం పదం । ఏషగురుశబ్దః కథమివ శుభః భాసమానః ఉత్ ప్రా
స్యాకారోఽన్తైయస్యసః । ఉకారాస్త ఇత్యర్థః । నస్యాత్ నభవే
త్ నస్యాదిత్యత్ర సకారస్య “అనచిచె” తి ద్విత్వం । ఉకారాస్త
ఏవ భవేదిత్యర్థః ॥

॥౧౮౧॥

{ శ్రితమాధవమమితతపశ్చియం ఘనాగమమ }
{ నేకశరదమమమ్ । పరమహిమసమయమార్యం }
{ కృపయాశిశిరం మనస్సరీపర్తు ॥ ॥౧౮౨॥ }

{ శ్రి తెతి ॥ శ్రితమాధవం ఆశ్రితలక్ష్మీపతిం అమితా తపసః శ్రీః
యస్యతం ఘన స్సాన్ద్రః ఆగమాయస్మిం'స్తం । సకలశ్రుతి పరిపూర్ణ
మిత్యర్థః । పరమహిమా ఉత్కృష్టభూమా సమయఃసిద్ధాంతః సంవి
త్ ఆచారోవాయస్యతం “సమయాశ్చపథాచారకాలసిద్ధాంతసంవిద”
ఇత్యమరః । కృపయాశిశిరం శీతలం అముం ఆచార్యం మనః మమ
చేతః కర్తృ అనేకాసాం శరదాం వత్సరాణాం సమాహరః అనే
కశరదం “ద్వద్వాచ్చుదషహంతాత్సమాహారే” ఇతిసమాసాన్తస్త్వ
చ్ । అత్యంతసంయోగే ద్వితీయా । “పల్లాణ్ణపల్లాణ్ణ” ఇత్యుక్తరీ
త్యా బహూక వత్సరానిత్యర్థః । యద్వా- అనేకశరదం శతాధిక
వత్సరజీవనమిత్యాచార్యస్త్వైవ విశేషణం । తస్యతథావిధత్వేన
ప్రసిద్ధే । సరీసర్తు భృశమాశ్రయతామిత్యర్థః । అత్రవసంతాది ఋ
తుషట్కస్య క్రమేణమాధవతపాది శబ్దైర్మననాద్రత్నావశ్యలంకా
రః । సరీసర్తు ఇత్యనేన అస్మిన్ పద్యే ఋతునాం నిబంధ ఇతినూ
చ్యార్థనూచనాన్ముద్రాలంకారశ్చ తదుజ్జీవిత ఇతి సంకరః ॥౧౮౨॥

{ ఓజోఽజ ఋషిగణ ఇహ చతుష్కులా భాన్త్య }
{ దగ్రగురుమాన్యః । సంప్రతిదృశో మమాసౌ }
{ పథ్యాచార్యాగ్రణీ స్ఫురతి ॥ ॥౧౮౩॥ }

ఓజఇతి || ఓజసా ప్రభావేన అజః సాక్షాద్భగవానేవ | తస్మిన్
 ఓజోఽజే భగవత్సదృశ ప్రభావేఇత్యర్థః | ఇహ అజః ఋషీత్యుత్ర
 అజే ఋషీతిచ్చెదః | సంహితాయామేకారస్యాయాదేశే “లోపశ్చా
 కల్యస్యే” తి యలోపః | ఆచార్యే చతుష్కలాః చతురంశాః చతు
 ర్విధా ఇతియావత్ | ఋషీణాం వేదానాం గణాః సమూహాః “ఋ
 షిర్వేదేవసిస్థాదా” వితి మేదిసి | యద్వా- ఋషిగణాః వేదనివహాః
 చతుర్విధాశ్చకలాః న్యాయవ్యాకృతి మిహమాంసాద్విరయరూపాణి
 చత్వారి శాస్త్రాణిచెత్యర్థః | ఉదగ్రాః శ్రేష్ఠాః ప్రాశ్చ్యాః గురవః నా
 భయామునప్రభృతయ ఆచార్యాః తైః మాన్యాః భాన్తి | ఏతద్వై
 దుషీ ప్రాక్తనాచార్య పరంపరాభిమతేత్యర్థః | అసౌ ఆచార్యాగ్ర
 ణేః సంప్రతి మమదృశఃఽథి స్ఫురతి చక్షుర్గోచరోభవతీత్యనవరత
 భావనోత్కర్షోక్తిః | అన్యత్ర- ఓజః అజః ఋషిగణ ఇతిచ్చెదః |
 ఇహపద్యే ఓజః విషమః అజః జగణభిన్నోగణః ఉదగ్రే అన్తే గురుః
 గురువర్ణః యేషాంతే చతుష్కలాః చతుర్నాత్రాకా ఏవ ఋషిగ
 ణాః సప్తగణాః భాన్తి | “జ్ఞేయాస్సర్వాదిమధ్యాన్తగురవైఽత్ర
 చతుష్కలాః | గణాశ్చతుర్లఘూపేతాః పశ్చాన్త్యాదిషుసంస్థితా” ఇతి
 “లత్తైతత్సప్తగణాగోపేతా భవతినేహ విషమేజః” ఇత్యనుశాస
 నాత్ | ఇదముపలక్షణం “షష్ఠోఽయం సలఘూవాప్రథమేఽర్థేనియ
 తమార్యాయాః | ఇహభవతి షష్ఠోలః” ఇత్యుక్తలక్షణాన్తరస్యాపి |
 పథ్యా చ ఆర్యేతిచ్చెదః | అసౌ పథ్యాతన్నామ్నీ ఆర్యా ఆర్యా
 ఖ్యవృత్తం మమదృశః జ్ఞానస్య స్ఫురతి | మయాఇయమేవం లక్ష
 ణలక్షితాపథ్యార్యేతి జ్ఞాయతేఇత్యర్థః | “త్రిష్వంశ కేషుపాదోదల
 యోరాద్యేషు దృశ్యతే యన్యాః | పథ్యేతిహమతస్యాశ్చన్దోవి
 ద్భిస్సమాఖ్యాతం మితిలక్షణలక్షితత్వాదితి భావః | చశబ్దస్తవ్విధ

కః పూర్వోత్తరపద్యాభ్యాం గీతిరూపాభ్యామస్యావైలక్షణ్యం ద్యోతయతి || ప్రకృతాప్రకృతశ్లేషసంకీర్ణోముద్రాలంకారః | అలంకారమణిహారేతు “భజమనసా” ఇతిపద్యే గీతిలక్షణం సేర్వమప్యవదర్శితమస్మాభిః ||

||౧౮౩||

{ శుద్ధం సుజాతరూప శ్రీకాశ్చేభవమమధ్యమస్ఫు
రణమ్ | ప్రజటిశిరోభూషణతాం జగతాం గురు }
{ రత్నమద్భుతం కిమపి ||

||౧౮౪||

శుద్ధమితి || శుద్ధం సర్వప్రకారశుద్ధిశాలిత్రాసాదిమణిదోషవిధురంచ | సుజాతం అతిరమణీయరూపం యస్యాస్తథోక్తా శ్రీకాశ్చే శ్రీయుక్తాకాశ్చేనగరీతస్యాం భవం అవతీర్ణం | అన్యత్ర-శోభనసువర్ణశోభాస్పదమెఖలాస్థితమిత్యర్థః | అమధ్యమం ఉత్తమం స్ఫురణం స్ఫుర్తిర్యత్యతే | అన్యత్ర-అవలగ్నస్ఫురణం హితమిత్యర్థః | గురురత్నం శ్రేష్ఠం మాణ్యం ఆచార్యశ్రేష్ఠమితి వస్తుస్థితిః | జగతాం శిరోభూషణతాం ప్రజటిత్యద్భుతం | కాశ్చేమధ్యస్థితస్య మధ్యభాగే స్ఫురణాభావః సకలజగచ్చిరోభూషణతావాప్తిశ్చపరమాశ్చర్యమితిభావః ||

{ నిగమాంతగురుప్రతిభావగమాదవమానితోఽ
గురుర్భూత్వా | ధూపాయితోగురురభూదితియ }
{ తద్వ్యక్తమగురుతాభాజః ||

||౧౮౫||

నిగమాంతేతి || గురుః గీష్పతిః నిగమాంతగురుప్రతిభాయాః అవగమాత్ తదుత్కర్షణానాదిత్యర్థః | అవమానితః అతపవ అగురుః లఘుః భూత్వా కాలాగురుర్భూత్వైత్యపి “అగరుశ్చాగురుశ్చే”తి శ్రీహర్షద్విరూపణోశే అగురుశేబ్దస్య పులిగ్గతానుశాసనాన్న క్లిబశాగ్రహణ కార్యః | ధూపాయితః సంతప్తః అభూదితియత్ “ధూపసంతాపే” ఇత్యస్మాద్ధాతోః “గుపూధూపే” త్యాదీనాప్రాప్తాయాదే

శాత్కర్తృక్తః । తత్ అగురుతాభాజోయుక్తమేవ । అగురోహ
సార్థత్వప్రసిద్ధితిభావః ॥

॥౧౮౫॥

{ లక్ష్మణమతానుయూతాఽధికరణసారావలీ ము
ఖఖ్యాతా (ల) రఘుసింహఖ్యాజయతాన్గురుసిం
హఖ్యాఽపి దేవతాకాపి ॥

॥౧౮౬॥

లక్ష్మణేతి ॥ లక్ష్మణస్య సామిత్రైః శ్రీభాష్యకృతశ్చ మతే
సమ్మతే విషయే । రాధానైచ అనుయూతా అధికేషు రణేషు
సాహోబలం యస్యాస్సాధికరణసారా । వలీముఖైః శాఖామృగై
స్సుగ్రీవాదిభిః ఖ్యాతా । అన్యత్ర- అధికరణసారావలీ శ్రీమద్భాష్య
ధికరణార్థసంగ్రహికా కాచనకృతిః సైవముఖంయేషాంతేగ్రన్థాః తైః
ఖ్యాతా । రఘుసింహఖ్యా రఘునందననామ్ని రలయోరభేదాత్
లఘుసింహఖ్యా అల్పసింహభిఖ్యాచ । గురుసింహఖ్యా ఆచార్యశ్రే
ష్ఠాఖ్యా మహాసింహఖ్యాచ దేవతా జయతాత్ ॥

॥౧౮౭॥

{ హస్తకలితైకదూషణ భక్తానన్దితబుధః క్వ(ల)
(ర) ఘుసింహః । స్వకృతశతదూషణీబహు భ
క్తానన్దితబుధః క్వగురుసింహః ॥

॥౧౮౮॥

హస్తేతి ॥ రఘుసింహః రలయోరభేదాల్లఘుసింహః । రఘు
శ్రేష్ఠత్వేతి వస్తుస్థితిః । గురుసింహః మహాసింహః ఆచార్యవర్యత్వే
వస్తుస్థితిః । శతానాం దూషణానాం రక్షోవిశేషాణాం సమాహరశ్చ
తదూషణీ । పక్షై- తన్నామ్నికృతిః । తస్యా భక్తాః పరాభవాః
గ్రన్థవిచ్ఛేదవిశేషాశ్చ స్పష్టమన్యత్ ॥

॥౧౮౯॥

{ సద్ధర్మపరాశరముఖవచనాశ్రయణేన నిర్గతత
త్వై । అభయప్రదానసారాకలనై క్వచనాస్తు
ధీర్మమ శరణ్యై ॥

॥౧౯౦॥

సదితి || సక ప్రశస్తః ధర్మః శరణవరణనూపోధర్మః తస్మిన్
 పరస్య నియతస్య ఆశరస్య క్రవ్యాదస్య “విభీషణస్తుధర్మాశ్మై” త్వ
 క్తస్య విభీషణస్య ముఖవచనం “త్యక్త్వాదారాంశ్చపుత్రాంశ్చరా
 ఘవంశరణంగతః” ఇత్యేవం రూపం వాక్యం తస్య ఆశ్రయణేన అనల
 మ్బునన నిర్గలితం నిశ్చితం తత్త్వం తదనన్యగతికత్వాదియాథార్థ్యం
 యేన తస్మిన్ । అన్యత్ర-సద్ధర్మాణః పరాశరముఖాః మునయః తెషాం
 యానివచనాని తదాశ్రయేణ తదవలమ్బునన నిర్గలితం నిశ్చితం తత్త్వం
 శాస్త్రార్థయాథార్థ్యం యేన తస్మిన్ । అభయప్రదానస్య యత్సారం
 తదాకలనై తన్నిర్ణాయకై అన్యత్ర- తన్నామ రహస్య ప్రబంధప్రణేతరి
 క్వచన కస్మింశ్చిత్ శరణ్యే భగవతీరఘునందనై శ్రీనిగమాన్తగురౌ
 చమమధీః అస్తు ॥

॥౧౮౮॥

{ యామునతీరనిషేవిణనూమనవై రచితయాద
 వాభ్యుదయమ్ । ఉపనిషదుపదెష్టారం కృపయా }
 { విజయాయ కమపిగోష్టారమ్ ॥ ౧౮౯ ॥ }

యామునతీ || యామునతీరస్య యామునగురోః యమునాసంబ
 ధితీర్ధస్యచ । “నిపానాగమయోస్తీర్ధమృషిజుష్టజలెగురా” విత్తమరః ।
 నిషేవిణం రచితః యాదవాభ్యుదయః తన్నామకావ్యం యేనతం
 పతే- రచితః యాదవానాం యదువంశ్యానాం అభ్యుదయః సంప
 త్ యేనతం । కృపయా ఉపనిషదుపదెష్టారం అన్తవాసినామితి
 భావః కమపి గోష్టారం శరణ్యం దేశికం విజయాయ విజయం లభ్యం
 ఆమనవై ఇతియోజనా । అన్యత్ర- విజయాయ అర్జునాయ అర్జున
 మనుకూలయితు మిత్యర్థః । కృపయా ఉపనిషదాంగీ తోపనిషదాం
 ఉపదెష్టారం కమపి గోష్టారం సారథిభూతం భగవంతం ఆమనవై ఇతి ॥

{ అస్యరహస్యత్రయస్పృతింస్య రహస్యద్వి సత్ఫలం
విపులమ్ | ప్రీత్యతిశయేన రసయన్నైత్యశనాయా }
పిపాసయోర్బాధామ్ || ౧౧౧ ||

అస్యతి || రస్యః రసనీయః యోరసః తంస్యద్విత్యతి తథోక్తం
సత్ఫలం | శహస్యత్రయస్పృతిః రహస్యత్రయసారః వ రస్యరహస్యద్విసత్ఫ
లం | తత్ ప్రీత్యతిశయేన రసయన్ ఆస్వాదయన్ అశనాయాపిపాస
యోః బుభుక్షుతర్షయోః బాధాంనైతి | ముక్తైశ్చ్యం లభత్యతి
వస్తుస్థితిః | “అశనాయాపిపాసేశోకం మోహం జరాం మృత్యుమత్యై
తీ” తిశ్రుతైః || ౧౧౧ ||

{ అనుబద్ధతత్త్వముక్తాకలాప సర్వాస్థిధిసంయు
క్తా | శ్రుత్యన్తగురోర్వాణీశ్రేణీశ్రీవల్లభప్రియం }
కరణీ || ౧౧౨ ||

అన్వితి || తత్త్వముక్తాః అకృత్రిమమాక్తికాని తాసాం క
లాపః ఆభరణం సః అనుబద్ధః యేనసః తాదృశోయస్సర్వోఽర్థః విభ
నః తస్యసిద్ధ్యా నిష్పత్త్యా పక్షే - అనుబద్ధః తత్త్వముక్తాకలాపోనా
మ వ్యాఖ్యేయగ్రన్థోయస్యాస్మా | సర్వాస్థిధిః తన్నామ్నా తద్వాన్వి
భ్యా తయా సంయుక్తా వాణీశ్రేణీతి స్త్రీలింగాన్నాయికాత్వం ప్రతీ
యతే || ౧౧౨ ||

{ అశ్లఘితసూత్రవృత్తిగ్రంథం కేనాపినామ దుర్మ
గమ్ | అక్షయ్యం తత్త్రయ్యా మాజ్ఞల్య మతు
ల్యమేధతాం కిమపి || ౧౧౩ ||

అశ్లఘితేతి || అశ్లఘితః సూత్రవృత్తిగ్రంథః బహుసూత్రవివరణ
గూఢబోధాయనవృత్తిగ్రంథః యేనతత్ వృత్తిగ్రంథద్రుఢిఃసంపాద
కమిత్యర్థః పక్షే - అశ్లఘితః అశిఘ్రితః సూత్రై మజ్జలతస్తౌ వృత్తిః స్థితిః
యస్యసతథాభూతో గ్రంథః గ్రంథనం యస్యతత్ కేనాపి కథకాన్తరేణ

ఉపాయాన్తరేణచ దుర్మస్థం కిమపి త్రయ్యాః నాయికాత్వం ప్రతీయతే ।
అతుల్యం మాజ్ఞల్యం స్వర్ణనిర్మితం మాజ్ఞల్యశ్చైవ వ్యవహీయమాణ
మాభరణం । తత్త్వేనాధ్యవసిత ఆచార్యఇత్యర్థః । ఏధతాం నామ॥

{ సంకల్పదినకరోదయ సంకల్పితసాధుపంకజసమృత్తి }
{ ధ్విః । వెంకటనాథాచార్య స్సంకటమపనయతు }
{ మమ విశేషజ్ఞుటధీః ॥ ౧౫౩॥ }

సంకల్పేతి ॥ సంకల్పదినకరోదయః సంకల్పసూర్యోదయః ॥

{ హరిపాదుకాంతరిచతురక్షణకల్పితపాదుకాసహ }
{ స్రేణ । సంచారయన్ సభువికవిషణ్ణాస్యజయ }
{ తు చిత్రతరశిల్పీ ॥ ౧౫౪॥ }

హరీతి ॥ త్రిచతురక్షణైః కల్పితేన పాదుకానాం సహస్రేణ
హరిపాదుకాయాస్సంచారయిత్వశ్చైవ విచిత్రశిల్పిత్యమితి భావః । లో
కేహి దేవమనుజాదయః పాదుకాభిస్సంచరమాణాద్భస్టాః నతుపాదు
కామేవాత్యల్పకాలనిర్మిత పాదుకాసహస్రేణ క్వచిత్సంచారయమా
ణా ఇతి భావః । రాశ్చైవ దేశనిర్మితపాదుకాసహస్రాఖ్యప్రబంధేన శ్రీర
జనాథపాదుకాప్రభావం సర్వత్ర జగతి ప్రచారయామాసేతితు
వాస్తవాధ్యః ॥ ౧౫౪॥

{ ద్వాజగతి వెంకటేశౌ ఖ్యాతౌ సర్వార్థసిద్ధికర }
{ శైవౌ । పీతామృతభృదిహైకశ్చైవతామృతభృత్ }
{ రస్త్వియాన్యేదః ॥ ౧౫౫॥ }

{ బరహస్పరాత్రరక్షాశ్రుతిహాలి గురూదితా ధు }
{ తవిపతౌ । భవతి గణరాత్రరక్షా భాగవతానాం }
{ భవాపహృతిదతౌ ॥ ౧౫౬॥ }

బరేతి ॥ ధుతవిపతౌ శ్రీమన్నిగమాన్తగురూదితా పశ్చరాత్ర
రక్షాశ్రీభగవచ్ఛాస్త్రప్రామాణ్యాదిప్రకాశికా తన్నామ్నికృతిః భా

గవతానాం భగవద్వంశ్యానాం ఔపగాయనశాస్త్రిల్యాదీనాం అన్యై
షాం భగవద్భక్తానాం శ్రీవైష్ణవానాంచ గణరాత్రరత్నాభవతి బతే
తి పంచరాత్రరత్నాఽపి భూయిష్ఠరాత్రిగణరత్నాఽఽసీదిత్యాశ్చర్యం
ద్యోతయతి “గణరాత్రం నిశాబహ్వయ” ఇత్యమరః । సర్వకాలం
భాగవతానాం గోపాయిత్రీభవతి సమ్యగ్వ్యవస్థాపితత్వాత్తత్కృ
త్సప్తప్రామాణ్యాదీనామితిభావః ॥

॥౧౯౬॥

{ రచయనహస్యరత్నం సంతస్వనసచ్చరిత్ర
త్నం చ । ఏషగురునార్యభామః ప్రథయతి సా
మ్రాజ్యమద్భుతం నిత్యమ్ ॥

॥౧౯౭॥

రచయన్నితి ॥ రహస్యరత్నం తన్నామ్నో కృతిం మస్త్రగో
పనమితిచ గమ్యతే రచయన్ సచ్చరిత్రరత్నం కృతించ సంతస్వన్
శిష్టాచారపరిపాలనం రచయన్నితిచప్రతీయతే । ఏషగురునార్యభా
మః కశ్చన సామ్రాజిత్వవిధ్వంస్యతే నిత్యం అనశ్వరం అద్భుతం
సామ్రాజ్యం నిశ్చేయైశ్వర్యం ప్రథయతి । శిష్యభ్యః ఖ్యాపయతీ
త్యర్థః । అన్యత్ర- నిత్యం బహుకాలానువర్తి అద్భుతం సమ్రాట్వం
ప్రకాశయతీత్యర్థః ॥

॥౧౯౮॥

{ విమతమతీనా మాదౌ విభాసమానోఽపి విప్రతీ
పతయా । అమునోక్తోనయసారో బిభర్తి ఖిల్వ
స్తతోరసాయనతామ్ ॥

॥౧౯౯॥

విమతేతి ॥ అమునా గురుణా ఉక్తః సయసారః శాస్త్రసా
రః శ్రీరహస్యత్రయసారాదిః విమతమతీనాం విరుద్ధధియాం ఆదౌ
ప్రథమం విప్రతీపతయా ప్రాతికూల్యేన భాసమానోఽపి అస్తతః నిర్ణ
యావసరే సమ్యక్పర్యాలోచనాయామిత్యర్థః । రసాయనతాం రసా
యనాఖ్యదివ్యోపధతుల్యతాం బిభర్తి ఖిల్వితీప్రసిద్ధా ॥ ప్రతికూలా

నామపి నమ్యమిదృ పరమానంద ఏవ స్యాదితిభావః । అత్రసయ
సారణితీతబ్దః విప్రతీపభావేన ప్రతిరోమతయాదగ్ధనైవ రసాయనతాం
రసాయనశబ్దతాం విభక్తిత్యర్థాన్తరమపి చమత్కారి ॥ ౧౧౫౦ ॥

{ వివృతశతజి త్ప్రబన్ధాస్సంధారితనాథయామున
{ గ్రన్థాః । శ్రీభాష్యసానుబన్ధాస్సమిన్ధతాం జగతి
{ దేశికనిబన్ధాః ॥ ౧౧౫౧ ॥ }

వివృతేతి ॥ సంధారితాః ప్రాణితాః “ధృజ్ అనన్ధానె” ఇత్య
స్మాణ్ణిజన్తాత్కర్మణిక్తః ॥ ౧౧౫౧ ॥

{ నవనవరస జనిభవనం కవనం నిగమాన్తగురు
{ వదనభవనమ్ । అవనావవనమ్రాణా మవనం వి
{ నుమః కృతాచ్యుతస్తవనమ్ ॥ ౧౧౫౨ ॥ }

నవనవేతి ॥ త్రయ్యన్తగురువదనే భవనం జన్మయస్యతత్ ॥

{ యఃఖ్యాతిలాభపూజావిముఖోఽపి సదాఽభ్యు
{ పెతస్త్థాతిః । బహులాభోఽచ్యుతపూజానక్తో
{ ఽయం జయతువెంకటేశగురుః ॥ ౧౧౫౩ ॥ }

యథేతి ॥ యః ఆచార్యః ఖ్యాతిః వైదుష్యాదిప్రథా । లాభః
ధనధాన్యాద్యల్పఫలప్రాప్తిః । పూజా సభాదిషున్మపాలాదినమ్మాన
నా । తానుఖ్యాతిలాభపూజాను విముఖోఽపి సదా అభ్యుపేతా
సతీఖ్యాతిర్యస్యసః బహుః అధికః లాభః యస్యసః అచ్యుతం య
ధాతథా పూజాయా మానక్త ఇతి విరోధః । అభ్యుపేతస్త్థాతిః
అఖ్యాత్యస్యధాఖ్యాతిపరిహారేణ స్త్థాతిస్త్వీకర్తా । బహులా ఆభా
యస్యసః అచ్యుతస్య భగవతః పూజాయాంసక్త ఇతిపరిహారః ॥

{ శ్రయణీయోఽస్యనఘధియాం క్రయణీయో
{ వైష్ణవే జనయోఽభూత్ । వరణీయగుణశ్శరణీ
{ కరణీయస్సఖిలు దేశికవతంసః ॥ ౧౧౫౪ ॥ }

శ్రయణీమతి || నైష్ఠ వెజనే శ్రయణీయః శ్రతుం యో
గ్యః తథాదర్శితపారతన్త్ర్య ఇతిభావః । అనెన పద్యద్వయేన “యః
భ్యాతిలాభపూజాను” ఇతిపద్యోక్తార్థసంగ్రహః ॥ ౧౬౨॥

{ ధావితకథకదమ్బం దైవతమత్యద్భుతం ప్రప
న్నానామ్ । భావితమనిశం త్రయ్యాజీవితముజ్జీ
వయతు కిమప్యస్మాన్ ॥ ౧౬౩॥ }

{ దంతావలాచలోత్తమ సంతానె దత్తనిజభరో
వరదే । వరదేశికమణి తరణి స్ఫురదెనస్తమసి
మనసి మెస్ఫురతాత్ ॥ ౧౬౪॥ }

దంతావలెతి ॥ దంతావలాచలోత్తమసంతానె హస్తిగిరికల్పత
కా వరదే । తరణిః భానుః స్ఫురదెనస్తమసి ప్రకాశమానదురిత
తిమిరే ॥ ౧౬౪॥

{ ఊన్త్యా దాన్త్యా కాన్త్యా శక్త్యా భక్త్యాఽగ్ర్య
యా విరక్త్యాచ । భాష్యశ్రీ సూక్త్యాఽపిచ
కృతవిహృతిం కమపి దక్షిణం కలయే ॥ ౧౬౫॥ }

ఊన్త్యేతి ॥ ఊన్త్యాదీనాం స్త్రీలింగమహిమ్నా నాయికా
త్వం- దక్షిణమిత్యనెన “తుల్యోఽనేకప్రదక్షిణ” ఇత్యుక్తలక్షణ
దక్షిణనాయకత్వంచ ప్రతీయతే ॥ ౧౬౫॥

స్తవ్యం పవిత్రచర్యైస్సెవ్యం శ్రీబ్రహ్మతస్త
యతివర్యైః । భావ్యం వరదాచార్యైర్భవ్యం
తత్కిమపి దివ్యమవ్యాన్నః ॥ ౧౬౬॥

స్తవ్యమితి ॥ భవ్యం భవ్యత్వేనాభ్యవసితమాచార్యం । ఏ
నమగ్రైఽపి ॥ ౧౬౬॥

{ వివశితవిద్యారణ్యం విరక్తివిభవేన కృతితతివరే
ణ్యమ్ । విశ్రుతతమనైపుణ్యం పుణ్యం తత్కి
మపి దీవ్యతుశరణ్యమ్ ॥ ౧౬౭॥ }

ణాయాః జలధౌః ఆశ్రయస్యేతి యావత్ । ఆత్రేయస్య ఆత్రేయ
గోత్రజస్య శ్రీయుక్తశ్చాసౌ పద్మనాభార్యః తస్య నన్దనః తనయః స
చాసౌ సుచరితశ్చ యోరామానుజార్యవః తస్య వాదిహంసా
మ్బుదాపరనామ్న శ్రీరామానుజాచార్యస్యైత్యర్థః దయాపా
త్రం ఏధతామ్ । అనేన సందర్భేణ “నమోరామానుజార్యాయ”
ఆత్రేయపద్మనాభార్య సుతాయే” త్యైతత్పద్యార్థః “రామానుజద
యాపాత్ర” మిత్యస్య పద్యస్యాచార్యై ధ్వేధాఽపివర్ణితోఽర్థశ్చ
శ్లేషేణ సంగృహీతః ॥

॥౧౭౨॥

{ అప్రాకృతదేవమయీ యాప్రాగ్వేదాన్తదేశికా }
{ త్నాఽఽసీత్ । సాప్రాప్యతులోకతమో వీప్రా }
{ ఫణిశిఖరిరమణమణిఘట్టా ॥ ॥౧౭౩॥ }

{ ధున్వంతం కుమతిమతం ధిన్వంతం శ్రితమథోప }
{ చిన్వంతమ్ । నన్వంతరముం చిన్తయ తన్వంత }
{ రవిఘటనం వితన్వంతమ్ ॥ ॥౧౭౪॥ }

ధున్వంతమితి ॥ అభశబ్దశ్చార్థకః ఉపచిన్వంతంచైత్యర్థః । న
ను అన్తః అముం ఇతిచ్ఛేదః । నను హేజనైత్యర్థః । తన్వంతరవిఘ
టనం జన్మాన్తరవై ధుర్యమిత్యర్థః । వితన్వంతం అముం అన్తః మన
సి చిన్తయేతియోజనా ॥

॥౧౭౪॥

{ సైయాంసం శ్రేయాంసం ప్రేయాంసం సుగుణ }
{ గణగరీయాం సమ్ । ఆయాంసం భూయాంసం నే }
{ యాం సం ప్రాప్య గురువరీయాంసమ్ ॥౧౭౫॥ }

సైయాంసమితి ॥ అతిశయేనస్థిరం సైయాంసం । అతిశయేన
ప్రియం ప్రేయాంసం । అతిశయేన ప్రశస్యం శ్రేయాంసం । సుగు
ణగణైః గరీయాంసం అతిశయేన గురుం అతిశయేన ఉరుం వరీయాం
సం గురూణాం వరీయాంసం ఉత్తమం సంప్రాప్య భూయాంసం అతి

శయేన బహుం ఆయాసం సాంసారికభేదం నేయాసప్రాప్నుయాం
ఇణస్సంభావనాయా ముత్తమైకవచనమ్ ॥ ౧౭౫॥

{ కాయాసన్నయాసం ధ్యానాసం నాద్యదేశి
కాయాసమ్ । ఆవాసం నాయాసం ధనినాం }
తమిమం సదానుభూయాసమ్ ॥ ౧౭౬॥

కాయేతి ॥ అద్యకాయస్య శరీరస్య ఆసన్నం సమీపవర్తినం త
త్సహజమితిభావః । ఆయాసం శ్రమం శరీరసామాన్యసులభం సాంసా
రికశ్రమం నధ్యానాసం నానుచిన్తయే । కుత ఇత్యత్రాహ । దేశి
కాయాసం దేశిక శేషభూతోఽభూవ మిత్యర్థః । ధనినాం ఆవాసంచ
నాయాసం నాప్నుయాసం 'ఇటకిటీ' త్యత్రప్రశ్లిష్టస్య ఇథాతోరాశి
షిలిజుత్తమైకవచనం । తత్రహేతుమాహ । తమిమం గురుమేవ స
దా అనుభూయాసం అనుభవాని ॥ ౧౭౬॥

{ శాస్త్రం కుమతీకశాస్త్రం కృపానిశాస్త్రం యశో
భృతా శాస్త్రమ్ । దాస్త్రం కృతభేదాస్త్రం }
హ్యాధివేదాస్త్రం గురుం హృదాఽఽదాంతమ్ ॥

శాస్త్రమితి ॥ కుమతీనాం కశాస్త్రం కశాప్రహరతుల్యమిత్య
ర్థః । అధివేదాస్త్రం వెదాన్తైషు విభక్త్యర్థైవ్యయాభావః । కృతభే
దాస్త్రం కృతః భేదస్య జీవపరభేదస్య అన్తోనిశ్చయాయే సతమ్ ।
అధివేదాస్త్రమిత్యేతన్యధ్యమణిన్యామేనోభయత్రాన్వతి । అధివేదా
స్త్రం । ఉక్తోర్థః । గురుం వెదాన్తాచార్యమిత్యర్థః । తం హృదా మన
సా ఆదాం అగృహ్ణామ్ । అచిన్తయమిత్యర్థః ॥ అత్ర ఆదామితి క్రియా
గోపనం యమకవిశేషశ్చ ॥ ౧౭౭॥

{ ఫణధరధరణిభృదధిపతి నియమసపరికలితజనన
ఇహాజగతి । కృతమతి పతిశత సువిదిత కృతితతిర }
మితమతి రఖలగురురవతు ॥ ౧౭౮॥

ఫణి కృతమతయో వైజ్ఞానికాః “వైజ్ఞానికః కృతమతి”
 త్యమరః । తత్పతీనాం శతైః సువిదితాః కృతీతతయః ప్రబంధనివహః
 యస్యసః । సర్వలఘురియం గీతిః ॥ ౧౦౨౮ ॥

{ రసఘనకనదసదృశతరకృతీతతరనఘకృతీకలిత }
 { చరణభిమా । సహాణదల లనదధికల శశధరకర శ }
 { శిరతరహృదభిజయతి ॥ ౧౦౨౯ ॥ }

రసతి ॥ రసైః శాస్త్రాపిభిః ఘనాః కనంతః అనన్తశతరాః కృతీత
 తయః గ్రంథనివహః యస్యసః । అనన్తైః కృతీభిః విద్యద్భిః కలితౌ స
 వితౌ చరణాయస్యసః । ఉత్తరాధానా సః ఇతిచ్ఛేదః । హరిణదలం
 శుక్లపక్షః తస్మై లనన్త్యై అధికలాః అధికాః కలాః యస్యసః శశధరః
 పూర్ణచంద్రమాభివ్యర్థః । తస్యకరణవ శిశిరతరం హృత్ చేతః యస్యసః
 ఆచార్యః ఇహలోకే అభిజయతి అధికముత్కుర్వం ప్రాప్నోతీత్యర్థః । అ
 యం సర్వలఘునిరోన్మ్యవర్ణనిబద్ధః శ్లోకః । అత్రలకారకార ఋకారా
 త్యక్తస్వరనియమోఽప్యర్థిక ఇతి ధ్యేయమ్ ॥ ౧౦౩౦ ॥

{ భవతిరవిభాసమానోవిభాసమానోయయా ౨౨ }
 { గమాన్తగురుః । సా ౨వతువిభా ౨సమానో ౨వి }
 { భాసమానో నజాతుతేన స్యామ్ ॥ ౧౦౩౧ ॥ }

భవతీతి ॥ యయా ప్రభయా విభాసమానః అగమాన్తగురుః
 రవిభాసమానః రవేః భయా ప్రభయా సమానోభవతి । అసమా
 అనన్తశీ సావిభాప్రభానః అస్మాన్ అవతు । తేన గురువరప్రభాకర్తృ
 కావనన అవిభాసమానః విభాసః విశేషేణ ప్రకాశః మానః సమ్మాన
 నంతేన విద్యేతేయస్యతథోక్తః జాత్యపి నస్యాం నభవేయం నిగమాన్త
 దేశికప్రభాకర్తృకరక్షణతేజస్వీ సర్వమాననీయవివస్వామిత్యర్థః ।
 పూర్వోత్తరార్థయోరకరూపం సందృప్తయమకమ్ ॥ ౧౦౩౨ ॥

{ స్ఫురదుదయమానరవిరుచిమతిమృదుదయమా }
 { నమనసమముమీడె । లనదుదయమానసజ్జనప }
 { రిషదుగయ మానసౌక సాంశరదమ్ ॥౧౮౧॥ }

స్ఫురదితి । స్ఫురన్తి ఉదయమానస్యరవే రుచిర్యస్యతం అతి
 మృదుదయమానంచ మనః యస్యతం । లనన్ ఉత్కృష్టశ్చాసా
 అయః శుభానహవిధిః మానః పూజాచ యస్యాస్మా సజ్జనపరిపత్
 తస్యాః ఉదయాః అభ్యుదయావ మానసౌకసః హంసాః తెషాంశర
 దం అముం ఆచార్యం ఈడె ఇతియోజనా । పూర్వోత్తరార్థయోస్తు
 యోరూపం సస్వరవ్యజ్జనపఞ్చకావృత్తిరూపా సందంశయమకం ॥

{ కృతిపరిషదతులసీమా తులసీమాలావిభూషితో }
 { రస్యః । భాయాన్నోబహుధామా బహుధా }
 { మాన్యస్సగురుషు మూర్ధస్యః ॥ ౧౮౨॥ }

కృతీతి ॥ కృతిపరిషదాం అతులసీమా అసదృశావధిభూతః నె
 తఃపరంపూర్వంవా ఈదృశోవిపశ్చిదస్యస్సంభవేదితి భావః । మ
 మభాయాత్ । చతుర్గోచరో ధ్యానగోచరోవాభూయూదిత్యాశా
 సనమ్ ॥ ౧౮౨॥

{ సదసిధుతావిమతతతిః కింకుర్యాద్వెజ్జుఁటేశ్వర }
 { స్య గురోః । సదసిధుతావిమతతతిః కింకుర్యా }
 { ద్వెజ్జుఁటేశ్వరస్య గురోః ॥ ౧౮౩॥ }

సదసీతి ॥ అత్రపూర్వోత్తరార్థాభ్యాం ప్రశ్నోత్తరయోరైకరూ
 ప్యకథనాచ్చిత్రోత్తరాలంకారవిశేషః । తథాహి ॥ సదసి సభాయాం
 ధుతా నిరస్తా సతా అసినా ధుతాచ । విమతానాం విరుద్ధమతానాం
 కుదృష్టీనాం విపత్కాణాంచ తతిః సంహతిః వెజ్జుఁటేశ్వరస్యగురోః నిగ
 మాన్త దేశికస్య శ్రీ శ్రీవివాసస్యచ కింకుర్యాత్ కింకుర్వీతేతిప్రశ్నః ।
 కింకుర్యాదిత్యజానతఇవప్రతుక్తిః । కింకరోభవేదితియథావదుత్తరం ।

కింకుర్యాత్ సకీమసికర్తుంక్షమేత కింతు కింకరపవ భవేదితిభావః ।
కించ తాత్పర్యమాత్రభదేన శబ్దార్థపానరుక్త్యలక్షణలాటానుప్రాస
విశేషః ॥

॥౧౮౩॥

{ దేవనదీదీనవదేవాసీత నిరీక్ష్యవ్యాగ్గీంతస్య ।
{ ధీరమపాత్ పామరధీరపియస్తతూక్తిమయమ }
{ మృతపూరమ్ ॥ ॥౧౮౪॥ }

దేవేతి ॥ తస్యవ్యాగ్గీం నిరీక్ష్య దేవనదీగతా దీనవదేవ ఆసీ
త । దీనతుల్యం దీనార్హంవా ఆసీత । తత్పరాభూతత్వాదితిభావః ।
యః పుమాన్ పామరధీరపి ధీరం మతిప్రదం “రాదానె” ఉప్రత్య
యః । తస్యాచార్యస్యసూక్తిమయం అమృతపూరం అపాత్ అపి
బత్ । పిబ తేర్లుజ్ । అత్ర ప్రథమత్మతీయచరణయోస్సస్వరవ్యజ్ఞనచ
తుష్టయస్యానులోమ్యప్రాతిలోమ్యరూపయమకవిశేషః ॥౧౮౪॥

{ వినతిం విధూతకలయె వెదాంతార్యాయననతం }
{ కలయె । ధీర్మేప్రపదనకలయెస్పితదెఽస్మి భ }
{ వతుకలితనరకలయె ॥ ॥౧౮౫॥ }

వినతిమితి ॥ విధూతః కలిః యేన తస్యైవేదాంతార్యాయ వినతిం
కలయె రచయె । ప్రపదనకలయా న్యాసవిద్యయా ఈప్సితదే ఆతపవ
కలితః నరకస్యలయోయేన తస్మై అస్మై గురౌ మే ధీః భవతు ।
సర్వపాదాన్తైషుసస్వరవ్యజ్ఞనత్రయావృత్తిరూపయమకవిశేషః ॥

{ ఉద్దామభూమధామ శ్రీమన్నిగమావతంస గురు }
{ నామ । ధీమత్ స్తోమతైమథ్థమదమధిరససమస్తు }
{ మమనామ ॥ ॥౧౮౬॥ }

ఉద్దామేతి ॥ ఉద్దాముః భూముః మహిముః ధామ స్థానం
ధీమతాం స్తోమస్య తైమథ్థమానం కుశలస్థైర్యం దదాతీతి తథోక్తం

శ్రీమన్నిగమావతంసగురునామ మమలభరసనం జహ్వయాం అస్తు
నామెతి యోజనా । నామశబ్దోఽభ్యుపగమే ॥ ౧౮౬ ॥

మలినం రాగాదిభిరపి తలినం వా మాం స్వభా
{ వతోభగవాన్ । బలినం దేశికవరపదనలినా }
{ శ్రయశైన కిం నగోపాయేత్ । ॥౧౮౭॥

మలినమితి ॥ రాగాదిభిః ఆదిశబ్దైః క్రోధాద్భ్రహ్మణామ్ ।
మలినమపి స్వభావతః తలినం స్వల్పమపి అదూరదర్శనమపీత్యర్థః ।
“తలినం విరతస్తా” ఇత్యమరః । దేశికవరపదనలినాశ్రయశైన
బలినం తదాశ్రయాభిన్నబలశాలినం తదేకావలమ్మమితిభావః ।
మాం భగవాన్ కింనగోపాయేత్ గోపాయేదేవ ॥ ౧౮౭ ॥

సంతానంతా నంతానఘగుణపదయోస్సదా కుభా
{ స్పదయోః । హంతాహంతా హంతా నేదాంతార్యః }
{ ప్రసీదతుమమాయమ్ ॥ ౧౮౮ ॥

నంతి ॥ అనంతస్య ఉల్లక్ష్మిత్రివిధపరిచ్ఛేదస్య భగవతః “నా
న్తగుణానాం గచ్ఛంతి తేనానంతోఽయముచ్యతే” ఇత్యేతదత్రస్మర్త
వ్యమ్ । అనంతాః అనవధికాః అనఘాః హేయప్రత్యసీకామైగుణాః
మార్దవభోగ్యతాద్యాః యయోస్తథోక్తయోః పదయోః సదానంతా
నమనకర్తా । అహంతాయాః అహంకృతేః హంతా నిరాకర్తా “అహం
తేనాహంతే” ఇతితేనైవోక్తత్వాదితిభావః । అయం నేదాంతార్యమ
మప్రసీదతు । హంతేత్యేవం విధాచార్య నుగుణపరిచింతనజనితహర్ష ॥

మమతాసక్తిం నామునదమితాం యస్తేన నిర్మ
{ మస్యగురోః । సమతానురేకగురుణా మమతావ }
{ న్నైవరోచతే మనసే ॥ ౧౮౯ ॥

మమతేతి ॥ అమితాం మమతాయాః “మమేతిద్వ్యక్షురో
మృత్యు” రిత్యుక్తమమకారస్య ఆసక్తిం యః నాముచత్ నాత్యా

క్షీర్ణే । ముచోర్తలిలున్ । మమతాఖ్యామచభ్యాయాయా
మాసక్తిం నాత్యాక్షీదితిచ । బృహస్పతేర్మమతాయామనురక్తతా
ప్రసిద్ధతి భారతాదా । తేన సురేశ్వరగురుగా బృహస్పతినా ।
“గాక్షీపేష్టి” త్యాద్యుక్తసురావికెత్పగురుణైత్యపిగమ్యతే । నిర్మమ
స్య తాదృశమమకారవిధురస్య గురోః నిగమాంతదేశికస్య సమతా
సామ్యం మమమనసే సరోచతే తావత్ । సాకత్యననస్వదతత్త్వ
ర్థః । అనెన పద్యద్వయేన “అనాత్మన్యాత్మబుద్ధిర్వా అస్వేస్వమితి
యామతిః । అవిద్యాతరుసంభూతి బీజమేతద్విధాస్థిత” మిత్యుక్తా
హంకారమమకారరూపమహాదోషదవీయస్వైనాచార్యస్యాస్య లో
కోత్తరమహిమవత్తాఖ్యాపితా ॥

॥౧౮౯॥

శ్లోకం నిగమాంతగురోరేకంవా సమ్యగభిదధ
 { స్మనుజః । ఉత్తమమనావిలంబతవిశజ్ఞమపి నైతి }
 యాతిచశ్లోకమ్ ॥ ॥౧౯౦॥

శ్లోకమితి ॥ అనావిలం అకలుషం నిర్దోషమిత్యర్థః । ఉత్తమం
గుణభూయస్త్యాచ్యాయాంసం విశజ్ఞమపి విగమితాశజ్ఞాయేనతం
అపిస్సముచ్చయే । తత్త్వహితపురుషార్థపారమార్థ్యనిర్ధారణేన సకల
సద్దేహనిరాకర్తారం చేత్యర్థః । ఏకంవానిగమాంతగురోః శ్లోకం తత్ప్రతి
పాదితం తద్విషయకంవాపద్యం అభిదధత్ పరః మనుజః ఏకమిత్యే
తదప్రాప్యనుషజ్యతే । ఏకం శ్లోకం అముమైవైకం శ్లోకం నైతి నజా
నాతి । శ్లోకాభిధాతాశ్లోకం నజానాతీత్యేకోవిరోధః । యాతిచ శ్లోకమ
జానానోపి శ్లోకం జానాతీత్యపరోవిరోధశ్చ బతేత్యనెన సూచ్యతే
పరిహరస్తు- ఉత్తమం అనావిలంచ నిగమాంతగురోః శ్లోకం అభిద
ధత్ । విశం, కం, అపీ, తిచ్చదః । కమపి విశం మనుజం సార్వభౌ
మమవీతిభావః । నైతి స్వాభీప్సితలిప్సయానాశ్రయతీత్యర్థః । తథావి

ధజ్జానభక్తివైరాగ్యసమృద్ధిదాయకత్వాత్ స్యేత్తీర్థాః । కింతు- శ్లో
కం మహావైరాగ్యాదిప్రయుక్తం యశః “పద్యైశశసిచశ్లోక” ఇత్య
మరః । యాతీతి । కించ । మహామనాః విలంబతేతిచ్ఛేదః । మహామ
నాస్సృగ్ విశిష్టా శక్త్యా భయం యస్మిన్ స్తం మహాభయప్రదమితి
యావత్ । విలంబితలకారం శ్లోకం శ్లోకం పరమపురుషార్థోపలబ్ధ
సందేహాతీతం భావనాప్రయుక్త దైన్యం నప్రాప్నోతి । తస్యశ్లోకపై
కస్యాపి సర్వప్రకారసంశయకూలంకషత్వాదితిభావః । నైతావదేవ ।
అనావిలంబప్రాకృతత్వాదతిస్వచ్ఛం కమపి విశం విగతశకారం శ్లో
కం లోకం “లోకంవైకుణ్ఠనామాన” మిత్యుక్తమకృతకనగరమిత్య
ర్థః । యాతిప్రాప్నోతి । నిగమాంతమహాదేశికశ్లోకవక్తా పరమపురు
షావాప్తీసందేహగర్భదవీయాన్ అప్రాకృతం పరమవ్యోమవిస్తృత ఇతి
నిర్గలితోఽర్థః ॥

॥౧౯౦॥

{ శ్రీధీకృపా (౧౧౯౨) మితశకే శుక్లవరైః పతీర్ణ
వాస్తరణౌ । గోధారక (౧౨౯౩) శకసామ్యవధి }
జయతిస్సాత్రవెజ్కుటేశగురుః ॥ ॥౧౯౧॥

శ్రీతి ॥ వెంకటేశగురుః శ్రీధీకృపామితే ద్విసవత్యుత్తరైక
శతాధికసహస్రసమ్మితే శకే శాలివాహనశకే । అత్ర శ్రీవల్లభ
స్థరైః పగహణం । సచ కటపయాదివర్ణక్రమేణద్విసంఖ్యాబోధకః ।
ఏవంధీత్యాదావపిసంఖ్యాఽనుసంధేయా । తెనచ ద్విసవైకైకసం
ఖ్యానాం లాఢైఃపి “సంఖ్యానాం వామతోగతి” యితి న్యాయే
నవైపరీత్యేనదర్శనై ద్విసవత్యధికైకసహస్రసంఖ్యాస్సంపద్యస్త ఇతి
ధ్యాయమ్ । ఏవముత్తరాఢైఃపి । శుక్లై శుక్లవత్సరై ధరణౌ
అవతీర్ణః । గోధారకశకసామ్యే త్రిసవత్యధికద్విశతతోత్తరైకసహ
స్రతమశాలివాహనకాబ్దస్సామ్యవత్సరైః ఇత్యర్థః । అత్రధరణౌ జయ

తిశ్చి । ఏకోత్తరశతవత్సరాఽధరాతలం పర్యష్కాక్షీదిత్యర్థః । య
 ధోచ్యతే । “శ్రీధీయోగ్యశక శుక్ల ఉదభూద్వేంకటేశ్వరః । లబ్ధప్రా
 యేశక ప్రాయాత్సమ్యేనపరమంపదమితి ॥ శ్రీధీకృపాసు అమి
 తశక అతిమాత్రశక్తే శుక్లే సర్వప్రకారశుద్ధిభి గోధారక వాగ్ధురం
 ధరేషు శక్తే సౌమ్యే అనుగ్రే ఇత్యుప్యర్థః ప్రతీయతే ॥ ॥౧౯౧॥

{ కవితార్కిక కేసరిణం కల్యాణగుణాకరం ధరా
 భరణమ్ । శ్రీవేంకటేశమనిశం శ్రీవేదాంతార్య }
 { వర్యముపసేవే ॥ ॥౧౯౨॥ }

కవీతి ॥ అనేన పద్యేన “ కవితార్కికసింహాయే” తి పద్యా
 ధౌఽనుసంహితః ॥ ॥౧౯౩॥

{ ఇతిపద్యై రనవద్యై రతిహృద్యై ర్బ్రహ్మవిద్భి
 రాస్వాద్యైః । అస్తావి గురుర్యతినాశ్రీకృష్ణబ్ర
 హ్మతస్త్రకలిరిపుణా ॥ ॥౧౯౩॥ }

{ వేదాంతగురు శిఖామణి పాదామ్భోజైః ధన
 సుజనయోగ్యమ్ । ఇదమస్తు సతాం భోగ్యం
 స్తోత్రం నామ్నా ప్రపన్న సౌభాగ్యమ్ ॥౧౯౪॥ }

{ అనయాస్తు త్యా ఘనయా వినయాత్కృతయా
 మయా సుభావనయా । నిగమాస్తదేశికాత్మా
 నియతం ప్రీణాత్వనాదిరమలాశ్వః ॥ १౯౫॥ }

{ పటునామ (గింగి) కలియుగాబై ద్విత్వైక
 (౧౮౩౨) మితశాలివాహశకే ॥ సౌమ్యేఽబైర
 చితమిదం జయతు స్తోత్రం ప్రపన్న సౌభాగ్యమ్ ॥ }

పటునామేతి ॥ అత్రకాదివర్గసంఖ్యాక్రమేణ పకారటక
 రాభ్యామైకైకం నాకారేణ బిందుః మకారేణ పఞ్చచసంఖ్యాలభ్యంతే
 “అంకానాం వామతోగతి” రితినియమేన వైపరీత్యాద్దర్శనే ఏకాద

శాధిక పశ్చిమహాసమితి లభ్యతే । తత్సంఖ్యా సమ్మతేషు కలియు
గాబ్దేషు గతేషు । ద్వితీయైకేతి ॥ అత్రాపి సంఖ్యానాం వైపరీత్యే
న దర్శనే ద్వాత్రింశదధికాస్తతతోత్తర సహస్రసంఖ్యాలాభేన తా
వతి శాలివాహనశకాబ్దే ఇతిలభ్యతే ॥

॥౧౯౬॥

{ కర్ణాటదేశభూషణ మహిశూరపురేశ కులన్య }
{ పాచార్యాః ॥ విజయన్తాం యతివర్యా ఆచా }
{ ర్యాబ్రహ్మతన్త్ర పరకాలాః ॥ ॥౧౯౭॥ }

{ రక్తేశ్వరేశ్వరేన్ద్ర శ్రీనిధివేదావతంస ఘట్టాంశా }
{ అన్యద్గురూన్యతీన్ద్రాః ప్రణమామో బ్రహ్మత }
{ న్త్రపరకాలాన్ ॥ ॥౧౯౮॥ }

{ రామావరజశ్రీనిధి వేదాన్త శ్రీనివాసపరకా }
{ లాః । పరకాలమపి మహాన్తం తంచ శ్రీబ్ర }
{ హ్మతన్త్రగురుమీడే ॥ ॥౧౯౯॥ }

{ నిగమాన్త దేశికాయ శ్రీమద్రామానుజాయచ }
{ నమోఽస్తు । మహాతే పూర్ణాయనమో యా }
{ మునరామాబ్జనయననాథేభ్యః ॥ ॥౨౦౦॥ }

{ వకులాభరణాయనమ స్సకలాగమతత్త్వపార }
{ ద్యశ్వధియే । సేనేశాయ రమాయై శ్రీమన్నా }
{ రాయణాయచ నమోఽస్తు ॥ ॥౨౦౧॥ }

రక్తేశ్వర్యాది పద్య చతుష్టయేన స్వాచార్య శ్రీరక్తనాథ బ్ర
హ్మతన్త్రపరకాలమహాదేశిక ప్రభృతి శ్రీమన్నారాయణ పర్యన్త
మారోహక్రమేణ గురుపరంపరానుసంహితా । ఉపక్రమే త్వవరో
హ క్రమేణాది విశేషః । ఇదప్రకారద్వయమపి “కమప్యాద్యం గు
రుంవందే” ఇతి “గురుభ్యస్తద్గురుభ్యశ్చై” త్యవ్యనుసందధతాం శ్రీ
మదాచార్యాణామభిమత మిత్యస్తాభిరపి స సంప్రదాయ ఏవానుస్స

౧౧. ఎన్నిరన్ను అన్నదయే లక్ష్మీసహస్ర ప్రారమభస్త బకవ్యాఖ్యాన
ద్రష్టవ్యః ॥

॥౨౦౧॥

{ శ్రీహయవదనో జయతాద్విజయేతాం యతివ
రాగమాన్తగురూ । శ్రీబ్రహ్మతస్త్ర పరకాలా
స్థానస్యాభివర్ధతాంచ శ్రీః ॥ ౨౦౨ ॥ }

అత్ర ఆద్యస్తయో శ్రీశబ్దగ్రథనం మజ్జల భూయస్త్యాయేతి
సర్వమనవద్యమ్ ।

॥౨౦౨॥

{ స్తోత్రప్రపన్న సాభాగ్యస్తు తె ర్లక్ష్మీసహాయక
తా । ప్రపన్నాభరణాభిఖ్యా వ్యాఖ్యానచార్య
ముదేశిత్వీయమ్ । }

ఇతి శ్రీమద్వేదమార్గప్రతిష్ఠాపనాచార్య పరమహంస పరినాజ
కాచార్య సర్వతస్త్రస్వతస్త్రోభయవేదాంతాచార్య శ్రీమత్కవికథకణ్ఠీ
రవ చరణ నశినయుగల విన్యస్త సమస్తాత్మధర శ్రీమద్రామానుజ సిద్ధా
న్త నిర్ధారణ సార్వభౌమ శ్రీమచ్ఛ్రీనివాస బ్రహ్మతస్త్ర పరకాలసం
యమి సార్వభౌమ కరుణాకటాక్షపీఠీతస్య తత్కృపాసమధిగత బ్ర
హ్మవిద్యా వైశద్యస్య తత్తాదృశ శ్రీశ్రీనివాసదేశికన్ద్రా బ్రహ్మతస్త్ర
పరకాలయతీన్ద్ర మహాదేశిక కృపాసముపార్జిత రహస్యార్థ సంప్రదా
యస్య తచ్ఛరణనలిన సమర్పితాత్మరత్నాభరణ్య తాదృశ శ్రీరజనాథ
బ్రహ్మతస్త్ర పరకాలమునివరేణ్యమహాదేశిక కృపాసుధాసార సంప్రా
ప్త తురీయాశ్రమ బ్రహ్మతస్త్ర పరకాల గురువరమహాస్థానాభిషేకస్య
శ్రీకర్ణాట దివ్యరత్న సింహాసన సామ్రాజ్యాభిషిక్త శ్రీమన్మహేశ్వర న
గరాధీశ్వర శ్రీకృష్ణరాజసార్వభౌమసంతతి సన్తతదేశికస్య శ్రీ శ్రీకృ
ష్ణబ్రహ్మతస్త్ర పరకాలయతీన్ద్రస్య కృతిషుప్రపన్నాభరణాఖ్య లఘుటీ
కాసమగ్రా ప్రపన్న సాభాగ్యసుతిర్నామ షట్పక్షితమీకృతిః ॥

శ్రీమన్నిగమాన్త మహాదేశిక కేభ్యోనమః

తః । విస్తరస్తు అస్మద్యై లక్ష్మీసహస్ర ప్రారమభస్త బకవ్యాఖ్యానై
ద్రష్టవ్యః ॥ ౨౦౦॥

{ శ్రీహయవదనో జయతాద్విజయేతాం యతివ
రాగమాన్తగురూ । శ్రీబ్రహ్మతస్త్ర పరకాలా
స్థానస్యాభివర్ధతాంచ శ్రీః ॥ ౨౦౧॥ }

అత్ర ఆద్యస్తయో శ్రీశబ్దగ్రధనం మజ్జల భూయస్తాయైతి
సర్వమనవద్యమ్ । ॥ ౨౦౨॥

{ స్వాక్తప్రపన్న సాభాగ్యస్తుతై ర్లక్ష్మీమయాకృ
తా । ప్రపన్నాభరణాభిఖ్యా వ్యాఖ్యానచార్య
ముదెన్స్త్రియమ్ । }

ఇతి శ్రీమద్వేదమార్గప్రతిష్ఠాపనాచార్య పరమహంసపరినాజ
కాచార్య సర్వతస్త్రస్వతస్త్రోభయవేదాంతాచార్యశ్రీమత్కవికథకకణ్ఠీ
రవచరణనలినయుగల విన్యస్త సమస్తాత్మధర శ్రీమద్రామానుజ సిద్ధా
న్త నిర్ధారణ సార్వభౌమ శ్రీమచ్ఛ్రీనివాస బ్రహ్మతస్త్ర పరకాలసం
యమి సార్వభౌమ కరుణాకటాక్షవీఠీతస్య తత్కృపాసమధిగత బ్ర
హ్మవిద్యావైశద్యస్య తత్తాదృశ శ్రీశ్రీనివాసదేశికస్య బ్రహ్మతస్త్ర
పరకాలయతీంద్ర మహాదేశిక కృపాసముపార్జిత రహస్యార్థ సంప్రదా
యస్య తచ్ఛరణనలిన సమర్పితాత్మరక్షాభరణస్య తాదృశ శ్రీరఙ్గానాథ
బ్రహ్మతస్త్ర పరకాలమునిన రేణ్యమహాదేశిక కృపాసుధాసార సంప్రా
ప్తతురీయాశ్రమ బ్రహ్మతస్త్ర పరకాల గురువరమహాస్థానాభిషేకస్య
శ్రీకర్ణాట దివ్యరత్న సింహాసన సామ్రాజ్యాభిషిక్త శ్రీమన్మహిశూర న
గరాధీశ్వర శ్రీకృష్ణరాజసార్వభౌమసంతతి సన్తతదేశికస్య శ్రీ శ్రీకృ
ష్ణబ్రహ్మతస్త్ర పరకాలయతీంద్రస్య కృతిషుప్రపన్నాభరణాఖ్య లఘుటీ
కాసమగ్రా ప్రపన్న సాభాగ్యస్తుతిర్నామ షట్షతమికృతిః ॥

శ్రీమన్నిగమాన్త మహాదేశికభ్యోనమః

